

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**KAPSAMLI CİNSEL SAĞLIK EĞİTİMİNİN 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI, BENLİK SAYGILARI VE
BEDEN TAKDİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Derya YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**KAPSAMLI CİNSEL SAĞLIK EĞİTİMİNİN 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI, BENLİK SAYGILARI VE
BEDEN TAKDİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Derya YILDIRIM

Danışman: Prof. Dr. Meral KILIÇ ATICI

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Sabahattin ÇAM

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Özlem HASKAN AVCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Meral KILIÇ ATICI
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Sabahattin ÇAM

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Özlem HASKAN AVCI

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2021

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

Yollarımın ışığı, sırtımın ağacı babam Mehmet Salih YILDIRIM'a adanmıştır.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2021

Derya YILDIRIM

ÖZET

KAPSAMLI CİNSEL SAĞLIK EĞİTİMİNİN 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN CİNSEL EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARI, BENLİK SAYGILARI VE BEDEN TAKDİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Derya YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Meral KILIÇ ATICI

Ağustos 2021, 125 sayfa

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerine yönelik, kapsamlı cinsel eğitimler temel alınarak geliştirilen bir cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada ön-test son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Adana ili Seyhan İlçesine bağlı bir ortaokulda öğrenim gören 5. Sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırmanın veri toplama araçları olarak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekler dört sınıfta bulunan 68 öğrenciye uygulanmış, çalışma grubu olarak 28 öğrenci (d=14, k=14) araştırmaya dahil edilmiştir. Verilerin analizi, İlişkisiz Gruplar İçin t-Testi (Independent Sample t-Test) ve Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü Varyans Analizi (Split Plot ANOVA) ve Mann-Whitney U Testi ile yapılmış ve SPSS 22 paket programı kullanılmıştır.

Kapsamlı cinsel eğitimler temel alınarak ortaokul öğrencilerine yönelik geliştirilen cinsel eğitim programı 90 dakikalık 6 oturumdan oluşturulmuştur ve haftada bir kez yüz yüze eğitimle gerçekleştirilmiştir. Deney grubundaki öğrencilere eğitim programı uygulanırken, kontrol grubundaki öğrencilere bir işlem uygulanmamıştır.

Bulgular, deney grubuna uygulanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin, benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerinde istatistiki olarak olumlu yönde bir değişime neden olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapsamlı cinsel eğitim, cinsellik, okul psikolojik danışmanlığı, benlik saygısı, beden takdiri, önleme

ABSTRACT

INVESTIGATION THE EFFECTS OF COMPREHENSIVE SEXUAL HEALTH EDUCATION ON SECONDARY SCHOOL 5TH GRADE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS SEXUAL EDUCATION, SELF-ESTEEM AND BODY APPRECIATION

Derya YILDIRIM

Master Thesis, Education Sciences Department

Supervisor: Prof. Dr. Meral KILIÇ ATICI

August, 2021 125 pages

The purpose of this study was to investigate the effect of a sexual education program developed on the basis of comprehensive sexuality education on the self-esteem, body appreciation and attitudes towards sexual education of 5th grade students. A quasi-experimental design with pre-test, post-test and control group was used in this study.

Participants of this research consisted of 5th grade students attending a middle school in Seyhan District of Adana in the 2020-2021 academic year. Data collection instruments were administered to 68 students in 4 groups, and 28 students were included in the research as the study groups.

The sexual education program developed for secondary school students which is consisted of 6 sessions were applied on experimental group 90 minutes weekly. In addition, any education was not applied to the students in the control group.

The data obtained from the scales were analyzed by Mixed-Design Two-Way Repeated Measures ANOVA (Split Plot ANOVA), Independent Sample T-Test, Mann-Whitney U Test and SPSS 22 package program was used.

The results showed that the sexual education program applied to the experimental group had caused a statistically positive change on the self-esteem, body appreciation and attitudes towards sexual education of the 5th grade students.

Keywords: Comprehensive sex education, sexuality, psychological counseling, school counseling, self-esteem, body appreciation, prevention

ÖN SÖZ

Başlarken bir yaşam adımına, bir yola ya da bir çalışmaya, varmanın hedeflendiği sonuç, o günün sınırlılığında şekillenmiş bir hayal ürünü sadece. Benim üniversiteler ve hatta kıtalar arası süren yüksek lisans yolculuğumda, evrim ve hatta devrimler geçiren hayallerim, bu yolu birlikte yürümeyi hayal dahi edemeyeceğim kıymette bir danışman hocamın olmasıyla çok özel sonuçlandı benim için. Bilgi, deneyim ve her daim desteğiyle yanımda olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Meral KILIÇ ATICI'ya, her şey için sonsuz teşekkür ederim. Cinsel eğitim alanında çalışmam için bana verdiği cesaretin yanında, kendisini her zaman bir hoca, bir insan, bir kadın olarak örnek alacak olmak benim için bir gurur.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, bana istatistikî rakam ve sayılara kelimelerle ruh verilebileceğini öğreten, tez çalışmamda jüri üyesi olarak yapıcı eleştirileriyle önümü açan Doç. Dr. Sabahattin ÇAM'a;

Özel karakteri ve kendine has dokunuşlarıyla, tez çalışmamda jüri üyesi olarak önemli katkılar sağlayan, kendisiyle tanışıklığım 20 yıldan da eskilere dayanmasına rağmen son yıllarda kendisiyle çalışmanın bana mutluluk verdiği Dr. Öğretim Üyesi Özlem HASKAN AVCI'ya;

Derslerde ve hayatın içinde, akademik zekâsı ve bakış açısıyla bana her zaman yol gösterici olan Doç. Dr. İsmail SANBERK'e;

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı hocalarıma, enstitü çalışanlarına ve bölüm sekreterimize;

Uzun yıllar önce, cinsel eğitim çalışmak istediğimi paylaştığımda destekleriyle kendime inanmamı sağlayan Profesör John SOMMERS-FLANAGAN'a;

Gerek tez çalışmam ve gerekse Cinsel Eğitim Alt Komisyonu çalışmalarımızda her zaman destek ve güven veren, benim “aydınlık taraftan yürümemi” sağlayan Prof. Dr. Figen ÇOK'a çok teşekkür ederim.

Türkiye’de cinsel eğitim alanındaki önemli çalışmalarıyla, kendileri fark etmese de varlıklarının bana verdiği destek için Türkiye Aile Planlaması Vakfı’nın güzel emekçilerine teşekkür ederim.

Bir çalışma yürütmek hem çok kolay hem çok zorlu bir yol. Bu yolu kolaylaştırarak her daim yanımda olan, beni benim üstümde bir inançla destekleyen ve yanımda yokken bile o güzel kahkahalarını duyduğum Çidem VATANSEVER BULUT'a hayatıma kattıkları için en özel teşekkürlerimi iletiyorum.

İçtenliğini, arkadaşlığını ve desteğini hiç esirgemeyen, yazdıklarımı okuma sabrı gösteren Hişyar DİLAN'a çok teşekkür ediyorum.

Bana verdiği destek, gösterdiği sevgi ve sabır için babam Mehmet Salih YILDIRIM ve güzel annem Menfiye Süslü YILDIRIM'a minnettarım. Bu iki insanın ortaklığında oluşan büyük, güzel aileme ve en büyük destekçim kız kardeşlerime; bana bir kadın olarak isteklerim konusunda kararlı olmayı öğrettikleri, her gün dinamik bir şekilde dönüşümüne katkı sağladıkları için kelimelerle ifade edebileceğimin ötesinde bir teşekkür etmem gerekiyor. Tüm ailem iyi ki varsınız, iyi ki sayenizde böyle bir insanım.

Dini, dili, etnik kimliği, ırkı, cinsiyeti, kimliği ve cinsel yönelimi fark etmeksizin, hayatı büyük bir cesaretle göğüsleyen ve var olma gururunu yaşayan hayatımın renkleri güzel öğrencilerime, danışanlarıma ve tüm ötekilere sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Varlığınız ve cesaretiniz en büyük ilhamım.

Derya YILDIRIM

Adana / 2021

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	İV
ABSTRACT.....	V
ÖN SÖZ	VI
KISALTMALAR	Xİ
TABLolar LİSTESİ	Xİİ
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ.....	XV

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	8
1.2.1. Denenceler	8
1.2.2. Araştırma Sorusu	8
1.3. Araştırmanın Gerekçe Ve Önemi	9
1.4. Varsayımlar.....	13
1.5. Sınırlılıklar.....	13
1.6. Tanımlar.....	14

BÖLÜM II

KURAMSAL KAVRAMLAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Cinsellik Ve Temel Kavramlar	15
2.1.1. Cinsiyet Kavramı, İkili Cinsiyet Sistemi Ve İnterseks	15
2.1.2. Cinsellik Ve Cinsel Sağlık.....	17
2.1.3. Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği Ve Cinsel Akışkanlık	19
2.1.4. Toplumsal Cinsiyet; Roller Ve Normlar.....	21
2.2. Ergenlik Ve Cinsellik.....	22
2.2.1. Puberte (Erinlik)	23
2.2.2. Ergenlikte Beyin Gelişimi	24
2.2.3. Ergen Cinselliği	25

2.2.3.1. Ergenlikte Cinsel Yönelim	26
2.3. Benlik İmgesi Ve Benlik Saygısı	29
2.4. Beden İmgesi Ve Beden Takdiri	31
2.5. Cinsel Eğitim	32
2.5.1. Cinsel Eğitim Programları Ve İçerikleri	34
2.5.2. Kapsamlı Cinsel Eğitim Programları	37
2.5.3. Dünyada Cinsel Eğitim	40
2.5.4. Türkiye’de Cinsel Eğitim	41
2.6. İlgili Yayınlar Ve Araştırmalar	42
2.6.1. Cinsel Eğitimler İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	43
2.6.2. Cinsel Eğitimler İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	44
2.6.3. Cinsel Eğitim Ve Benlik İmgesi & Benlik Saygısı İle İlişkili Yayın Ve Araştırmalar	48
2.6.4. Cinsel Eğitim Ve Beden İmgesi & Beden Takdiri İle İlişkili Yayın Ve Araştırmalar	50

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	51
3.2. Araştırma Grupları	53
3.2.1. Kayıp Veriler ve Aykırı (Uç) Değerler	55
3.3. Araştırmacının Rolü	56
3.4. Veri Toplama Araçları	58
3.4.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	58
3.4.2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği	59
3.4.3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği	59
3.5. “Ergenlik <i>Ve Biz</i> ” Cinsel Eğitim Programı	60
3.5.1. “Ergenlik <i>Ve Biz</i> ” Cinsel Eğitim Programı Oturumları	62
3.6. Verilerin Toplanması	64
3.7. Verilerin Analizi	65

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular	70
4.2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular	72
4.3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	75
4.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular	77

BÖLÜM V TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Benlik Saygıları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi	80
5.2. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Beden Takdirleri Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi	82
5.3. Cinsel Eğitim Programının Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi	83
5.4. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Benlik Saygıları, Beden Takdirleri ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkililiğinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi	85

BÖLÜM VI SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	87
6.2. Öneriler	87
6.2.1. Program Geliştirme ve Uygulamaya Yönelik Öneriler	88
6.2.2. Bilimsel Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	89
6.2.3. Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler.....	89

KAYNAKÇA.....	90
EKLER	110
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASPSH	: Alberta Society for the Promotion of Sexual Health, Canada Alberta Cinsel Sağlık Geliştirme Derneği, Kanada
CDC	: Centers for Disease Control and Prevention, USA ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri
CETAD	: Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, Türkiye
CYBE	: Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
İKGV	: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türkiye
KCE	: Kapsamlı Cinsel Eğitim / Kapsamlı Cinsellik Eğitimi
SIECCAN	: Sex Information & Education Council of Canada Kanada Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi
SIECUS	: Sexuality Information and Education Council of United States Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi
TAPV	: Türkiye Aile Planlaması Vakfı, Türkiye
UNAIDS	: The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS Birleşmiş Milletler Ortak HIV/AIDS Programı
UNFPA	: United Nations Population Fund Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WAS	: World Association for Sexual Health Dünya Cinsel Sağlık Örgütü
WHO	: World Health Organization Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Araştırma Deseni	52
Tablo 2. Araştırma Grupları Belirlenirken Ön-Test Verilen Sınıf Grupları ve Sayıları	53
Tablo 3. Gruplara Ait Ön-test Verilerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri.....	54
Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Sayıları ve Cinsiyete Göre Dağılımı..	55
Tablo 5. Aykırı Veriler Çıkartıldıktan Sonra Deney ve Kontrol Grubuna Ait Ön-test Verilerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri.....	56
Tablo 6. “Ergenlik ve Biz” Cinsel Eğitim Programı Oturumları ve Uygulama Tarihleri.....	62
Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubuna Ait Ön-test ve Son-test Ölçüm Puanlarının Normallik Sayıltısına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Değerleri	66
Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene’s Test ve Box’s Test Değerleri	67
Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene’s Test ve Box’s Test Değerleri	68
Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene’s Test ve Box’s Test Değerleri.....	69
Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	70
Tablo 12. Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)	71
Tablo 13. Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	73
Tablo 14. Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)	73
Tablo 15. Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	75
Tablo 16. Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)	76
Tablo 17. Deney Grubu Öğrencilerinin Ölçeklere Ait Ön-Test ve Son-Test	

Ölçümlerinin Betimsel Değerleri.....	78
Tablo 18 Deney Grubu Öğrencilerine Ait Ölçek Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. LGBTİQ+ Gençlerin Aileleri Tarafından Reddedilme Durumlarına Göre Hayat Boyu İntihar Girişimleri Oranı	29
Şekil 2. ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (SIECUS) Kapsamlı Cinsellik Eğitimleri Anahtar Kavram ve Konuları	39
Şekil 3. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine Ait Ön-test ve Son-test Puanlarındaki Değişim Grafiği	72
Şekil 4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeğine Ait Ön-test ve Son-test Puanlarındaki Değişim Grafiği	74
Şekil 5. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Ön-test ve Son-test Puanlarındaki Değişim Grafiği	77

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek 1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Örnek Maddeleri	110
Ek 2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği Örnek Maddeleri	111
Ek 3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Örnek Maddeleri	112
Ek 4. Öğrencilerin İsimsiz Soru Kutusuna Attıkları Sorular ve Soruların Yerleştirildikleri Oturum Başlıkları	113
Ek 5. Dokuz Elmas Tekniği Afişi	114
Ek 6. Eğitim Programında Kullanılan Materyal Örnekleri	115
Ek 7. Ergenlik ve Biz Eğitimi Öğrenci & Danışman Kontratı	118
Ek 8. Veli Onam Formu	119
Ek 9. Araştırma İzinleri	121

“...Çocuklardan ya da daha doğrusu gençlerden, beşerî cinsel yaşam hakkındaki söz konusu açıklamaları esirgemekle, ne elde edilmek isteniyor ki? Daha kendi içlerinde bu tür konulara yönelik bir ilgi uyanmamışken, bu ilgiyi zamanından daha önce uyandırmaktan mı korkuluyor? ... Çocukların, eğer yabancılar tarafından dikkatleri çekilmediği takdirde, cinsel hayatın gerçeklerine ve bulmacalarına ilgi ve anlayış göstermeyecekleri mi düşünülüyor? Kendilerinden esirgenen bilgiyi, başka yollarla elde edemeyecekleri mi zannediliyor? Yoksa gerçekten ve ciddi bir şekilde, ileride her türlü cinselliği, ebeveyn ve yetiştiricilerinin kendilerini mümkün olduğunca korumak istediği, aşağı ve iğrenç bir şey olarak yargılamaları mı sağlanmak isteniyor?”

(Sigismund Schlomo Freud, 2006, s.62)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, temel gerekçeleri ve önemi, araştırmanın amacı, problem cümlesi, denenceler, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsan cinselliği, bireyin atanmış cinsiyeti ve cinsiyet organlarıyla sınırlandırılmayan, onun kendini ilk algılayış evresinden itibaren yapılanmaya başlayan bütünlüklü ve dinamik bir sistemdir. Cinsellik; insanın varlığı ve karakterinin büyük bir parçasıdır ve biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel faktörlerin karşılıklı ilişkisini içerir. (Greenberg, Bruess, Oswalt 2017). Cinselliği anlamanın temeli, vücudumuzun nasıl çalıştığı hakkında temel fizyolojik bilgiye sahip olmayla başlar. Geçmişte yapılan birçok araştırma, kültürel ve tarihsel yönleri ortadan kaldırıldığında, cinselliğin özünün biyolojik olduğu inancına dayanan özcülük felsefesini destekler niteliktedir ve büyük oranı fizyolojik kökenli araştırmalardır. Örneğin, tanınmış araştırmacılar Masters ve Johnson tarafından 1966'da yayınlanan, insan cinsel tepki döngüsü modeli, esas olarak fizyolojiye odaklanmıştır (akt. Morrow, 2008). Ancak fizyolojik kökenler cinselliğin bir alt boyutudur ve cinsel organlar ile bu organların nöro-kimyasal çalışma şekilleri insanın cinsel davranışlarını açıklamada yeterli olmamaktadır. Zeynep Direk bu konuda, doğanın biyofiziksel ve biyokimyasal belirlemeleriyle insanı iki farklı varlığa bölmenin ve diğer taraftan onun cinselliğine sadece üreyip çoğalma amacı yüklemenin, toplumsal olarak gerek cinsel gerek kültürel varoluşu ikinci plana atmak olduğunu söylemektedir (Direk, 2018). Cinsellik ve dolayısıyla da cinsel yakınlık, sadece cinsel ilişkide olmak anlamına gelmemektedir (Derman ve diğerleri, 2019). Bu noktada Birleşik Devletler Cinsellik Bilgi ve Eğitim Konseyi (SIECUS) insan cinselliğini, bireylerin cinsel bilgilerini, inançlarını, tutumlarını, değerlerini ve davranışlarını kapsayacak şekilde çok boyutlu olarak tanımlar. Cinselliğin çeşitli boyutları arasında kimlik, yönelim, roller, kişilik ve düşünceler, duygular ve ilişkiler de bulunur (SIECUS, 2018a). Cinselliğin kendini ifadesi dış dünyadaki etik, manevi, kültürel ve ahlaki endişelerden etkilenir.

Gelişim dönemlerinin önemli bir parçası olarak cinsellik ve dolayısıyla cinsel eğitim çocuğun doğumundan itibaren başlar. Çocuk ilk olarak, birer cinsiyet örneği olan

anne ve babasının kendisine karşı davranış ve tutumlarını fark eder. Çocuğun yönelttiği vulva, penis, testis gibi dış genital organların ne olduklarıyla ilgili ilk sorular yaklaşık olarak üç yaşında görülmeye başlar (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin 2018). Kişinin bütün hayatı boyunca gelişen, dönüşen ve diğer kimlikleri dönüştüren cinselliğine karşı bilgi edinme ihtiyacı, özellikle yetişkinliğe doğru önemli bir adım olan ergenlik döneminde büyük bir anlam kazanmaktadır (Çok ve Kutlu, 2016). Prepuberte ve puberte denilen ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde hormonal değişikliklerin başlamasıyla, üreme organlarının değişimi, gelişmesi ve ikincil cinsiyet özellikleri (aksiler-pubik kıl oluşumu, ses kalınlaşması ve benzeri) ortaya çıkmaya başlamaktadır (Esen, 2015). Hormonlarının ve bedeninin değişimine fizyolojik ve sosyal olarak uyum sağlamaya çalışan genç, cinsel fanteziler kurmaya ve mastürbasyon davranışına yönelmeye başlar. Mastürbasyon, kişinin kendi kendine zevk almaya yönelik cinsel davranışlarıdır (Derman ve diğerleri, 2019, s.3). Ergenlerin gösterdiği diğer cinsel davranışların içinde öpüşme, karşı cinsin bedenini merak etme ve dokunma, cinsel ilişki olmaksızın cinsel bölgelere dokunulması bulunmaktadır (Crockett, Raffaelli ve Moilanen, 2003).

Kişinin cinselliğine yönelik bilgi alma ihtiyacı, yoğunluğu değişse de hayatını tamamlayacağı zamana kadar dinamik bir süreçte devam etmektedir. İngiliz Filozof Francis Bacon “Nam et ipsa scientia potestas est, Zira bilginin kendisi bir güçtür” demiştir (Yıldırım, 2016). Gençlerin ilk çocukluktan itibaren kendi bedenleri ve gelişimleri hakkında bilgi edinme ihtiyacı kanıta dayalı ve hak temelli bir olgudur (WHO, 2018). Cinsel haklar, uluslararası insan hakları belgelerinde, ulusal yasalarda ve diğer uzlaşi beyanlarında zaten tanınmış olan insan haklarını kapsar (UNFPA, 2015a; WAS, 2014).

Ergenlerin bu yaşlarını sağlıklı geçirmeleri onların bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine büyük katkı sağlamaktadır. İlk ergenlikle birlikte artan merak duygusu, gençleri, kendilerini eleştirmeyen ya da utandırmayan arkadaşlarına, kolay edinebildiği bilgi kaynaklarına yönelmelerine neden olmakta, bu nedenle de arkadaş çevrelerinden ve internetten edindikleri eksik bilgilerle cinselliklerini öğrenmeyle sonuçlanmaktadır. Gerek ülkemizde gerekse yurt dışında yapılan çalışmalar, ergenliğe girme yaşının düştüğünü göstermektedir (Pierce ve Hardy, 2011; Korkmaz ve diğerleri, 2008; Siyez ve Siyez 2007; Gökengin ve diğerleri, 2003). Ergenliğe girmenin doğrudan bir göstergesi olarak kabul edilen kızlarda ilk mestruasyon, oğlanlarda ilk ejakülasyon yaşantısının niteliği, onların kendi cinsiyetlerine ve cinselliklerine karşı tutumlarının şekillenmesinde de önemli rol oynamaktadır. Oğlanlar ilk ejakülasyon yaşantısını olumlu duygularla deneyimleme eğiliminde olmalarına karşın, kızlar ilk

mentrüasyonu olumsuz bir yaşantı olarak görmektedir. Gençlerin bu ilk yaşantılarında deneyimledikleri duygular ile önceden bilgili olma (eğitim alma) arasında anlamlı bir ilişki olduğu yapılan araştırmalarla gösterilmektedir (Akbaş ve Sanberk, 2012; Marván, Cortés–Iniestra ve Gonzalez, 2005).

Amerika Birleşik Devletleri’nde 15-19 yaş arası ergenlerin cinsel ilişkiye girme oranı kadınlarda %44, erkeklerde %47’dir (Martinez ve Abma, 2015). 2006 yılındaki Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği raporuna göre Türkiye’de ilk cinsel ilişkiye girme yaşı kadınlarda 19,5, erkeklerde 19’dur (CETAD, 2007). Cinsel yaşamın aktif olarak erken yaşlarda başlaması, madde kullanımı, okul içi taciz, okul terki ve riskli cinsel davranışlara neden olabilmektedir. Okul içi taciz ile ilgili lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, okul sınırlarında akranlarına karşı erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla zorbalık ve cinsel taciz gibi davranışlarda bulunduğu belirtilmiştir (DeSouza ve Ribeiro, 2005; akt. Kılıç-Atıcı, 2014). Ergenlikteki riskli cinsel davranışlar, erken yaşta cinsel ilişkiye girme, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE) ve erken yaşta istenmeyen ve tehlikeli hamilelik riskini oluşturan davranışlardır (Çok ve Kutlu 2016; Centers for Disease Control Prevention -CDC-, 2015).

Ülkemizde cinsel deneyim yaşının düştüğü bilinmektedir (Kara-Ulu, Demir, Taşar ve Dallar, 2014). İlk cinsel ilişkiye girme yaşı kadar, gençlerin kaç farklı partner ile birlikte oldukları da risk oranını arttıran bir etmendir. 2018 yılında Türkiye’de 17 yaş altı toplam 11803 ergen doğum yapmıştır ve bunların 167’si 15 yaş altındadır (Türkiye İstatistik Kurumu -TÜİK-, 2019). Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü’nün raporuna göre 2018 yılında 10-19 yaş aralığında toplam 120 ergen HIV + virüsü taşımaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2019; akt. Karademir, 2020). Yukarda bahsedilen bütün bu risk durumlarına rağmen, gençler, CYBE ve ergen hamileliği hakkında bilgi alma arayışına girmediklerini belirtmişlerdir (Fisher ve diğerleri, 2019). Yapılan araştırmalar, aktif cinsel ilişki yaşanan yaş grupları içerisinde en fazla CYBE görülme oranının ergenler arasında olduğunu göstermektedir (Shrier, 2004; akt. Esen, 2015).

Bu noktada, kapsamlı cinsel sağlık eğitimi, genç insanların bedensel, duygusal ve bir ilişki dahilindeki cinselliklerine karar vermek ve bundan zevk almak için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, tutum ve değerler hakkında onlara eğitim verebilmeyi gözetir. Gençlere ve çocuklara, gerekli yaşam becerileri edinme ve olumlu tutum ve değerler geliştirme ortamı verilmesini destekler (IPPF, 2010, s.6). Bu eğitimler, cinselliği bütün alt boyutları ile bütüncül olarak ele alır ve bilginin tek başına yeterli olmadığını kabul eder.

Kapsamlı cinsel eğitim tüm kişilerin zorlama, ayrımcılık ve şiddete maruz kalmadan aşağıdakileri yapma hakkını kapsamaktadır:

- Ulaşılabilecek en yüksek cinsel yaşam standardı (cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişim dahil),
 - Cinselliğiyle ilgili bilgileri arama, talep etme ve verme,
 - Cinsel eğitim,
 - Vücut bütünlüğüne saygı,
 - Partnerini seçme,
 - Aktif cinsel yaşamda olup olmama kararı,
 - Rızaya ve istekliliğe dayalı cinsel ilişkiler kurma,
 - Rızaya ve istekliliğe dayalı evlilik,
 - Çocuk sahibi olup olmayacağına ve hangi zamanda çocuk sahibi olacağına karar verme ve
 - Tatmin edici, güvenli ve keyifli bir cinsel yaşam sürdürme.
- (Sex Information & Education Council of Canada, 2008)

Cinsel sağlık eğitimi, içinde bulunduğumuz dünyada en temel insan haklarından biri olarak değerlendirilmektedir. Gençlerin ve ergenlerin, fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine pozitif etkileri kanıtlanmış olmasına rağmen, Türkiye’de tüm ulusa hizmet eden, sistemli bir cinsel eğitim politikası ve müfredatı bulunmamaktadır. Teknoloji ve internetin yaygınlığının ve kullanım sıklığının artması ile gençlerin kolaylıkla edinebildiği ve sosyal öğrenme yoluyla hızla yayılmasına aracılık ettikleri çarpıtılmış cinsel bilgiler, kendi bedenlerine ve toplumsal cinsiyet rollerine olumsuz etki etmektedir (WAS, 2016). Çocuklukta ve ergenlikte çarpıtılmış cinsel görüntülere maruz kalan bireylerin, bu görüntüleri yetişkinlik hayatları boyunca benzer duygularla hatırladıkları (öfke, iğrenme, kafa karışıklığı, üzüntü, çekinme) belirtilmiştir. Araştırmalar, erkeklerin bu görüntüleri fiziksel bir ilişki olarak, kadınların duygusal bir ilişki olarak nitelendirdiği belirtmektedir. Bu araştırmalar, karşılaştıkları ilk cinsel görüntüleri erkeklerin kadınlara göre daha olumlu duygularla, kadınların ise daha negatif duygularla hatırladıklarını göstermektedir (Cantor, Mares ve Hyde, 2003).

Teknoloji ve internet kullanımının yaygınlığı ve sıklığı her geçen gün artarken, tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs hastalığı 2019 salgını (COVID-19) nedeniyle,

öğrencilerin teknolojiyle geçirdikleri zaman çağın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. İlk COVID-19 virüsü 2019 yılının aralık ayında Çin'e ait Hubei şehrinin başkenti Wuhan'da rapor edilmiştir (Göker ve Turan, 2020). Çoğunlukla şiddetli ve bazen ölümcül bir akut solunum sendromu ile karakterize edilen COVID-19 akut ağır solunum yetersizliği sendromu, korona 2 virüsünün (SARS-CoV-2) neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır ve Aralık 2019'dan beri küresel olarak hızlı bir şekilde yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 2020 Mart 11'de hastalığın bir pandemi olduğunu açıklamıştır. Krize bir yanıt olarak, birçok ülkede hükümetler salgının etkilerini azaltmayı amaçlayan bir dizi adım atmışlardır (Király ve diğerleri, 2020).

Türkiye'de de 11 Mart 2020 tarihinde ilk COVID-19 vakasının görülmesinden itibaren, karantina ve kapanmalar ilan edilmiş, okullarda yüz yüze eğitim ve öğretime ara verilerek Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çevrimiçi derslere geçilmiştir. Dönem dönem 18 yaş altı gençler için sokağa çıkma yasağı ilan edildiğinden, Türkiye'de gençler günün en az 6 saati canlı ders olmak üzere, zamanlarının büyük kısmını teknolojik aletler aracılığı ile (cep telefonu, tablet, bilgisayar vb.) internet kullanımıyla geçirmeye başlamışlardır. Çocukların ve gençlerin, salgın dönemindeki stresi ve kaygıyı azaltmak ve / veya depresif ruh halini hafifletmek için sıklıkla çevrimiçi oyunlar & video oyunları oynama, TV dizisi izleme, sosyal medyayı kullanma veya internette gezinme gibi davranışlarındaki artış bilimsel araştırmalarla gösterilmiştir ve derleme çalışmaları yapılmıştır (Göker ve Turan, 2020; Király ve diğerleri, 2020). Bu araştırmaların yanında, yapılan sistematik tarama çalışmaları, bireylerin pornografik içeriğe maruz kalma oranları arttıkça, beden imajlarının düştüğünü göstermektedir (Paslakis, Actis ve Mestre-Bach, 2020). Bunun yanında, gençlerin pornografik öğeleri tüketim sıklığı arttıkça kendilerini nesneleştirme ve bedenlerini başkalarıyla karşılaştırma oranlarının arttığı bilinmektedir (Maheux, Roberts, Evans, Widman ve Choukas-Bradley, 2021).

Kimlik gelişiminin önemli bir aşamasında olan çocuklar ve ergenler, salgın döneminde en üst seviyesine ulaşan teknoloji ve internet kullanımının yaygınlığıyla beraber çarpıtılmış cinsel bilgilere kolaylıkla ulaşabilmektedirler. Gencin gelişiminin bir bütün olarak ele alınması gereken (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018) ve bilişini yapılandırdığı bu süreçte, bu durum gencin cinselliğe ve kendi cinsiyetine yönelik yanlış tutum ve davranışlar kazanmasına neden olmaktadır (Siyez, 2012; Esen, 2015; Öztürk, 2013). Kadın ve erkek bedenine dair oluşan negatif yargılar, gençlerin öz-saygı ve benlik algısını olumsuz etkileyebilmekte (UNESCO, 2009), bu çarpıtılmış bilgiler ile gencin, zorlamayla başlayan cinsel ilişkiyi “normal, mecburi ve gerekli” olarak algılamasına

neden olabilmekte (Jones, 2018) ve cinsel şiddet yetişkinliğe geçiş sürecini olumsuz etkilemektedir (Atak, Çok ve diğerleri, 2016). Çocukların birçoğunun cinsel bilgi sahibi olmamaları, tacizciler tarafından istismar edilmelerine ve bu durumu bildirmemelerine neden olabilmektedir. Çocuklar cinsel terim, ifade ve davranışlara hâkim olmadığından, kendilerine yapılan tacizi nasıl ifade edeceklerini bilememektedirler. Bu konuda devam eden çalışmalara rağmen, bildirim yapılan vaka sayısının gerçek vaka sayısını temsil etmemesi nedeniyle, her yıl ülkemizde ne kadar çocuğun cinsel tacize maruz kaldığı ve istismar edildiği tam anlamıyla bilinmemektedir (Akbaş ve Sanberk, 2011, s.50-51).

Cinsel eğitimlerle toplumsal cinsiyet rollerinin doğrudan ve aktif ilişkisi incelenmek istendiğinde, öncelikle cinsiyet rollerinin yetişkinler, gençler ve çocuklar üzerindeki etkisinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve rolleri; erkekler, kadınlar ve LGBTİQ+’lar için belirlenen özellikleri ve davranışları belirleyen, genel olarak da üzerinde tartışılması hoş karşılanmayan kurallardır. Toplumsal cinsiyet farkları biyolojik olarak belirlenmeyip, toplumsal ve kültürel olarak üretilmektedir (Giddens, 2012; akt. Haskan Avcı, 2020, s.4). Green ve Palton, “Adolescence and Gender Equality in Health” adlı makalelerinde; “Kızlar için okulu bırakma, erken evlilik ve ebeveynlik normları, oğlanlar için okul, iş, sağlık ve ebeveynlik normları, bir gencin hayatını kendi istediği yolda ilerletemeyebileceği anlamına gelebilir. Ergenlikte benimsenen cinsiyet rollerinin etkileri başlı başına üreme sağlığının çok ötesindedir; kız ve oğlan çocukları sadece cinsel organları ve rolleri açısından değil hayatlarını koruma açısından da farklılaşır. Araştırmalar göstermektedir ki, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle, ergenliğin ortasından itibaren erkeklerin silahlı yaralanma, kaza, cinayet ve ölümlü intihar oranları kadınlardan daha yüksektir; bunun tersine, kadınlar genellikle daha yüksek engellilik seviyelerine ve daha düşük öznel iyi oluşa sahiptirler” (Greene ve Palton, 2020, s.1-2) tespitinde bulunmaktadır. Toplumsal rollerin gençler üzerindeki etkilerini azaltmaya yardımcı olan kapsamlı eğitimler, ülkemizde formal eğitim müfredatında bulunmamaktadır. Toplumsal beklentileri karşılayamama ve bu nedenle de ayrımcılığa maruz kalma özellikle cinsel yönelim ve kimlik farklılığı yaşayan öğrenciler arasında oldukça yaygındır. Örneğin, cinsel kimlikleriyle ilgili yeterli bilgiye ve desteğe sahip olmayan gençler için farklı olma ve uyum sağlamama hissi benlik saygılarını büyük oranda zedelerken, bulundukları topluluk içinde de yüksek oranda şiddet, zorbalık ve tacize maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Bu durumlar da ergenlerde öfke, depresyon, üzüntü, stres veya endişe gibi duygu ve davranış problemlerine neden olmaktadır (UNESCO, 2018; UNAIDS, 1997, WAS, 2016)

Günümüzde, dünya cinsel sağlık eğitimi, “cinsel aktivitenin tamamen ertelenmesi” temelli yaklaşımlardan uzaklaşarak (Irvine, 2004), cinsel işlevin fizyolojisine uygun, istismardan uzak olumlu deneyimler oluşturabilme (Özcebe, 2007), riskli cinsel aktiviteden (cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler vb..) kaçınma üzerine temellendirilmeye çalışılmaktadır (UNESCO, 2009). Ülkemize baktığımızda ise, örgün eğitim kapsamında ulusal sistemli bir cinsel eğitim politikamız bulunmamakla beraber, geçmiş yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile ulusal ve uluslararası bazı sivil toplum kuruluşlarının birtakım programlar ve eğitimler başlattıkları görülmektedir (Gürsoy ve Gençalp, 2010). Millî Eğitim Bakanlığı projelerinde, bu eğitimlerde ergenlik dönemi değişimlerini temel alırken, dünya standartlarında bir kapsamlı cinsel sağlık eğitimi Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun finansal desteğiyle Cinsel Sağlık Eğitimi Programı dahilinde Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı tarafından uygulanmaktadır (TAPV, 2017).

Cinsel eğitim çalışmalarına yönelik bilimsel araştırmalar ise ülkemizde her geçen gün artmaktadır. Engelli bireylerin cinsel eğitimi, öğretmen tutumları, ebeveynlerin ve öğrencilerin cinsel eğitime yönelik tutumları, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerin (CYBE vb. konularda) cinsel tutumları, cinsel istismar ve mahremiyet eğitimi, cinsel mitler konularında yapılan bilimsel çalışmalar ağırlıktadır (Çetin, 2002; Tarhan, 2004; Pınar, 2008; İnci, 2010; Tuğut, 2012; Evcili, 2016; Yılmaz, 2019; Yıldız, 2020) . Bu konularda 101 adet yüksek lisans ve doktora tez çalışması bulunduğu görülmüştür (YÖK Tez Merkezi, 1990-2021 yılı kayıtları). Ülkemizde ebeveynlere ve üniversite öğrencilerine yönelik eğitimlerin etkililiğini inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, deneysel bir desenle cinsel eğitim programı uygulayarak, bu eğitimlerin çocuklar ve gençler üzerindeki etkililiğini inceleyen çalışmalar az sayıdadır. 3-18 yaş aralığındaki çocuklara ve ergenlere yönelik hazırlanan, çeşitli cinsel eğitim programlarının etkilerini inceleyen (Açıkgöz, 1999; Gölbaşı, 2002; Kadioğlu, 2005; Ersin, 2008; Yıldız, 2011; Öztürk, 2013; Ataman, 2014; Esen, 2015; Değer, 2016) toplam 9 adet yüksek lisans ve doktora tez çalışması bulunmaktadır. Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularının ortak olduğu bu araştırmalarda, kapsamlı cinsel sağlık eğitimlerinin temel felsefesini oluşturan bütüncül ve kapsamlı eğitimleri planlayarak uygulayan üç çalışma mevcuttur (Çok ve Kutlu, 2016; Esen, 2015; Öztürk, 2013). Bu araştırmalarda, eğitimlerin öğrencilerin cinsel eğitime yönelik bilgi ve tutumları üzerindeki etkileri ölçülmektedir. Ergenlik; gencin, kimlik ve kişilik algısının yeniden örgütlenerek geliştiği, sosyal kabulle birlikte benliğine yönelik saygısının şekil aldığı, bedenine yönelik imajı ve dolayısıyla da beden

takdirinin tekrar yapılanmaya başladığı bir dönemdir. Ergenlik döneminde gencin benlik saygısının olumsuz gelişmesiyle, gencin yetişkinlik döneminde olumsuz hayat deneyimleri (düşük sağlık düzeyi, adli suç oluşturan davranışlar, ekonomik sıkıntılar) yaşaması arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Trzesniewski ve diğerleri, 2006). Bu bilgilere rağmen, Türkiye’de, cinsellik eğitimlerinin gençlerin beden takdirleri ve benlik saygıları üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışma bulunmamaktadır.

Yukarda bahsedilen sebeplerle, bu araştırmanın temel problem cümlesi “Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan bir cinsel eğitim programı, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerinde etkili midir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan bir cinsel eğitim programının ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca böyle bir etkinin, cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırma kapsamında incelenmiştir.

1.2.1. Denenceler

1. Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir düşüş olacaktır.
2. Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir artış olacaktır.
3. Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ortalamalarında programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerine göre anlamlı bir artış olacaktır.

1.2.2. Araştırma Sorusu

1. Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları üzerindeki etkisi cinsiyete

göre farklılaşmakta mıdır?

2. Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin beden takdirleri üzerindeki etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Gerekçe ve Önemi

Eğitim, her koşul ve şartta önemli bir insan hakkıdır. Cinsel eğitim hakkı ise, Birleşmiş Milletler'in eğitim haklarıyla ilgili Özel Raportörünün, Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunduğu bu konuyla ilgili raporunda (UN,2010) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Almanya'daki zorunlu cinsel sağlık eğitimine yapılan şikayetlerle ilgili verdiği mahkeme kararında (European Court of Human Rights, 2011) vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler alt kuruluşları (UNESCO, UNFPA, WHO Avrupa) ve sivil toplum örgütleri (NewYork Nüfus Konseyi, Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu IPPF ve diğerleri) bu noktada cinselliğin olmamasını vurgulayan ya da cinselliği riskli davranışlar şeklinde ele alan programlara karşı olarak, kapsamlı cinsel eğitim için, geniş içerikli, seks pozitif, bütün eğitim düzeylerine uygun kanıt ve hak temelli programlar ve kılavuzlar geliştirmişlerdir (WAS, 2016; UNESCO, 2018; UNFPA, 2015a; UNFPA, 2014; WHO, 2010; WHO, 2018).

Kişinin yaşamında hayat boyu önem ve gereklilik arz eden cinsel eğitim, ergenlik dönemi ile kritik bir anlam kazanmaktadır. Ergenlik; çocuğun bedenini, kimliğini, özsaygısını ve kendini algılayışını her açıdan değiştiren, daha önce var olmamış bedensel değişimlerin tetiklemesiyle bir dönüşüm içine girdiği, düşünceleri, duyguları, davranışları ve yeni edindiği sosyal ve cinsiyet rolleri ile bir kimlik oluşturduğu kritik ve önemli bir dönemdir. Bu dönemde hormonal değişimlerle birlikte çocuğun merak duygusunda önemli bir artış gerçekleşmektedir. Ancak çocuk ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri, güven duyduğu kişilerden “ayıp, günah, erotik” gibi gerekçelerle edinememektedir (Taşdemir ve diğerleri, 2011). Doğru bilgi kaynağına ulaşamayan genç, çevresinden edindiği yanlış bilgilerle birlikte suçluluk ve utanma duygularıyla baş etmeye çalışmaktadır. Ergenlik döneminde mastürbasyon davranışının başlamasıyla birlikte yaşanan suçluluk hissi gençlerde farklı duygusal problemlerin ortaya çıkmasına neden

olabilmektedir (Öztürk, 2013). Suçluluk duygusuyla birlikte merak, genci, doğruluğu teyit edilmemiş dış kaynaklardan bilgi almaya yönelttiğinden, güvenilir bilimsel bilgileri çocuğa vermek önemli hale gelmektedir. İnsan hakları evrensel yasalarıyla koruma altına alınmış çocuğun en temel eğitim hakkı (European Court of Human Rights, 2011), bu araştırmanın en temel gerekçelerinden birini oluşturmaktadır. Bireye ihtiyacı olan bilgiyi ihtiyacı olduğu anda vermek, onun en temel kanunlarla korunmuş insanî haklarını karşılamak bağlamında önemlidir. Bu nedenle çocukların cinsel eğitim almalarının onlar üzerindeki etkilerini araştırmak, çocukların ve gençlerin en temel haklarına ulaşmada önlerine çıkan engellerin yapısını anlamak için gereklidir.

Ergenlikle birlikte çocuğun sadece bedeni değil, cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliği de önemli ölçüde gelişmeye başlamaktadır. Cinsel sağlık eğitimleri, bu sayede gençlerin ihtiyaçlarının daha geniş yelpazede değerlendirilmesini, cinsel yönelimleri ve cinsel kimlik gelişimini desteklemeyi hedefler (WHO, 2010). Alan uzmanları tarafından da cinsiyet kimliği ile karıştırılabilen cinsel kimlik kavramı (Başar, 2012) hakkında eğitimler vermek, gencin eğitimle desteklenmesi sürecinde depresyon, anksiyete, dini ikilemler, ilişkilerle ilgili sorunlar, içki içme ve uyuşturucu kullanımı gibi olumsuz sonuçların önüne geçebilmede kritik bir rol oynamakta ve gencin benlik saygısını yükseltmektedir (UNESCO, 2018; UNAIDS, 1997; WAS, 2016; TAPV, 2017). Bu nedenle Türkiye’de de cinsel eğitimlerin gençlerin benlik saygıları ve beden takdirleri üzerindeki etkilerinin araştırılması gerekli ve önemlidir.

Ergenlerin risk alma eğiliminin doğal bir sonucu olarak riskli cinsel davranışlar göstermeleri, CYBE, planlanmayan hamilelikler ve çocuk yaşta evliliklere varan geniş bir aralıkta sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır (Esen, 2015). Araştırma bulgularına göre, riskli cinsel davranış sıklığı geçmiş yıllara göre artış göstermektedir (Siyez ve Siyez, 2007). Bu sorunların ergenin sosyal hayatına doğrudan etki ettiği bilinmekteyken, onların riskli davranışlarının altında yatan ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan bir eğitim programının, gençlerin bu riskli davranışları göstermeye başlamadığı bir yaş diliminde verilmesi daha da önem kazanmaktadır.

COVID-19 pandemisi sürecinde, ergenlerin, hastalıktan kaynaklanan korku, stres, depresyon ve kaygıyla baş etmek için, teknolojiyi problemli olarak kullanımında artış meydana gelmiştir. Çünkü gençler eğitim kurumlarının, kültür, eğlence ve sosyalleşme mekanlarının geçici olarak kapatılmasıyla, sadece bilgi almak için değil, birincil sosyalleşme aracı olarak da interneti kullanmaya başlamışlardır (Göker ve Turan, 2020). Teknoloji başında geçirilen uzun saatlerle birlikte, gençlerin, pornografik görüntü ve

videoları birincil cinsel bilgi kaynağı olarak görmesi sıklaşmıştır (Jones, 2018). Çarpıtılmış ve bilimsel dayanağı olmayan bilgilerin gençler üzerindeki etkilerini azaltmak için, cinsel eğitimlerin gençlerin benlik saygıları ve beden takdirleri üzerindeki etkisinin araştırılması gerekmektedir.

Ergenliğe giriş yaşının düşmesi ve aktif cinsel yaşamın erken yaşlarda başlaması, öğrencilerin bazı riskli davranışlar gösterme oranlarını arttırabilmektedir. Okul içi taciz, madde kullanımı, okul terki, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE) ve tehlikeli hamilelik gibi riskli davranışlar kapsamlı eğitimlerle önlenebilmektedir (UNESCO, 2018; UNAIDS, 1997; WAS, 2016; TAPV, 2017). Türkiye’de HIV + virüsü taşıyan ergenlerin varlığı (Sağlık Bakanlığı, 2019) ve en fazla CYBE görülme oranının ergenler arasında olduğu (Shrier, 2004) biliniyorken gençlerin, CYBE ve ergen hamileliği hakkında bilgi alma arayışına girmediklerini belirtmeleri (Fisher ve diğerleri, 2019), kapsamlı cinsellik eğitimlerinin gerekliliğini ve önemini gözler önüne sermektedir. Bu duruma ek olarak, beden imajı ve riskli cinsel davranışlar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, vücut imajının iki yönünün (bedenin görünüşü hakkında utanç ve bedenin görünüşüne yatırım yapma) düzensiz kondom kullanımı, birden fazla partnerle birlikte olma, alkol ve uyuşturucu kullanarak cinsel ilişkiye girme gibi riskli cinsel davranışların önemli yordayıcıları olduğunu göstermektedir (Littleton, Breitkopf, Berenson, 2005). Bu nedenle, bu araştırmada, kapsamlı cinsellik eğitimlerinin ergenin beden takdiri ve benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelenmesi önem kazanmaktadır.

Cinsel eğitimler, konusu itibariyle doğrudan gençlerin cinsel ve eğitimsel haklarını gözeten “hak temelli” bir felsefeye dayanmaktadır (SIECUS, 1998; SIECUS, 2000b; IPPF, WAS, 2016; WAS 2014). Ergenlik dönemindeki bir birey, kendi cinselliği ve hakları konusunda, yetişkinlerin bakış açısıyla, yetişkinlerin ergenler için faydalı olduğunu gördükleri konularda eğitim almaktadırlar. Eğitimlerin yetişkinlerin gözetiminde ve gencin birincil faydası gözetilerek hazırlanması önemlidir. Ancak son yıllarda hazırlanan hak temelli kapsamlı cinsellik eğitimlerinde artık, yetişkinlerin, gençler üzerinde söz sahibi olmalarını gözeten yetiştikcilik (adultism) kavramından uzaklaşıldığı görülmektedir (Johnson ve diğerleri, IPPF, 2013). Uygulanan cinsel eğitim programının faydalılığı, eğitimi hazırlayan ve uygulayan yetişkinlerin deneyimleri ve yetkinlikleri kadar, gencin bu eğitimlere karşı tutumlarındaki değişimlerle de desteklenmelidir. Bu nedenle bu araştırmada, gençlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarındaki değişimin araştırılması önemlidir.

Çocuklar ve gençlerin, cinsel eğitimlere yönelik tutumları, onların içinde

bulunduğu toplumun cinselliğe ve cinsel eğitime yönelik kültürel tutumlarıyla paralellik gösterebilmektedir. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi cinselliğe ve cinsel eğitime yönelik tutumları Türkiye'nin inançsal ve kültürel tutumlarıyla farklılaşabilen ve daha uzun süredir bu eğitimleri uygulayan ülke ve topluluklarda, öğrencilerin bu eğitimlerden etkilenme düzeyleri değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de cinsel eğitimlere karşı oluşan tutumların, bu eğitimlerle değişip değişmediğinin ölçülmesi önem arz etmektedir.

Dünyada ve Türkiye'de yapılan akademik çalışmalar kapsamlı cinsellik eğitimlerinin gençler üzerindeki olumlu etkilerini araştırmaktadır. Bu çalışmalarla, istismar durumlarında çocuğun erkenden bilgi verebilmesi, bedeni ve ergenliği hakkında bilgi sahibi olması, cinselliğe yönelik pozitif tutum geliştirmesi, ilk cinsel deneyimini ileri yaşlara ertelemesi gibi pozitif çıktılar doğrudan gözlemlenebilmektedir ( ok ve Kutlu, 2016; Gürsoy ve Gençalp, 2010; Siyez,  zt rk, Esen, Kağnıcı, 2018; Esen, 2015;  zt rk, 2013;  akşak, 2018). Cinsel eğitimin cinsel bilgi ve tutumlar üzerindeki olumlu etkisi araştırılırken, Türkiye'de bu eğitimlerin çocukların ve ergenlerin benlik saygıları ve beden takdirleri üzerindeki etkisini araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Çocukların ve ergenlerin, kendilerini yeterli olarak görmeleri ve benlik algılarını olumlu olarak geliştirebilmeleri için bu eğitimlerin etkilerinin çok boyutlu olarak araştırılması gereklidir. Bu sayede bu eğitimlerin gencin hayatının her alanına katkı sağladığı görülebilecektir. Bu nedenle bu araştırmanın, Türkiye'de  ocuk ve ergenlere yönelik hazırlanan ve okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanan cinsel eğitim programlarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Okul psikolojik danışmanlığı, mesleği uygulayış alanı ve yöntemi gereği, okul öncesi dönemden yüksek öğrenime kadar gençlere kimliklerini oluşturma yolunda eşlik edebilen bir meslek birliğidir. Bu nedenle bir cinsel eğitim programının okul psikolojik danışmanlarınca hazırlanması ve uygulanması, çocukların ve gençlerin sadece bilimsel cinsel bilgiye değil, ihtiyaçları olan psiko-sosyal beceri ve desteğe de ulaşmalarını sağlayan bir zemin hazırlamaktadır. Bu araştırma kapsamında hazırlanan cinsel eğitim programının, öğrencilerin benlik saygıları ve beden takdirleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi sonucunda elde edilen deneyimlerin, okul psikolojik danışmanlarının cinsel eğitimle ilgili çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin veri toplama araçlarını içten, doğru ve yansız bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının öğrencilerin benlik saygılarını, beden takdirlerini ve cinsel eğitime yönelik tutumlarını ölçtüğü ve doğru yansıttığı varsayılmaktadır.
3. Araştırma, COVID-19 hastalığı pandemisi sürecinde gerçekleştirilmiştir. Pandeminin oluşturduğu kontrol edilemeyen değişkenlerin deney grubunda yer alan öğrenciler ile kontrol grubunda yer alan öğrencileri aynı düzeyde etkilediği varsayılmaktadır.
4. Çalışma grubundaki öğrencilerin, benzer özellikler gösteren öğrencileri temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada geliştirilen cinsel eğitim programı ortaokul öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırmadaki katılımcılar, Adana ili Seyhan ilçesine bağlı bir ortaokul öğrencilerinden seçildiğinden, elde edilen bulgular, benzer öğrenci gruplarına genellenebilir.
3. Araştırma, COVID-19 hastalığı pandemisi döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil edilen öğrenciler, ilkokul 4. sınıfın ikinci eğitim öğretim dönemi itibarıyla okula devam edememişler ve ortaokul 5. sınıfa bu koşullar altında başlamış öğrencilerdir. Bu nedenle araştırma, pandemi koşulları ve etkilerinin yarattığı bağlamla sınırlıdır.
4. Eğitim programı, pandemi koşulları altında okulların yüz yüze eğitime devam edebildiği 6 haftalık süre zarfıyla sınırlıdır.
5. Eğitim programında kullanılan etkinlik ve oyunlar, salgın hastalık yayılımını önlemek için sosyal mesafe içeren etkinlik ve oyunlarla sınırlıdır.
6. Bu araştırma, tüm katılımcıların, benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları, kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
7. Katılımcılardan deney grubuna uygulanan işlem sadece cinsel eğitim programıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada geçen ana bazı kavramlar ve tanımlar, aşağıda belirtildikleri şekilde kullanılmaktadır.

Erinlik: Çocukluktan yetişkinliğe geçişte büyük ve önemli bir basamak olan, fiziksel, psikolojik, sosyal ve cinsel olgunluğa erişme yolunda üreme fonksiyonlarının kazanılması sürecidir (Şıklar, 2019).

Ergenlik: Çocukluğun sonundan ya da erinlik döneminin başlamasından, yetişkin dönemine kadar uzanan, biyolojik, psikolojik, bilişsel, sosyal ve cinsel gelişim ve dönüşümlerin yaşandığı süreçtir (Bulut, 2016).

Cinsellik: Kişinin, sadece bedensel özellikleriyle sınırlı olmayan, biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyokültürel boyutlarıyla, inanç, etnik köken, sosyoekonomik konum, medya ve politikalardan etkilenen, bireyin sahip olduğu bütün duygular, davranışlar, toplumda oynadığı roller ve üreme özellikleridir. Cinsellik, cinsel olarak nasıl davrandığımızla sınırlı değildir; ne yaptığımızdan çok kim olduğumuzla ilgilidir (ASPSH, 2015; akt. Greenberg, 2017).

Cinsel Sağlık: Cinselliğin ruhsal, bedensel, düşünsel ve sosyokültürel açıdan bir bütün olarak etkileşime girmesi yoluyla kişilik, kişilerarası iletişim ve duyguların olumlu yönde gelişmesi ve iyi oluş halidir (UNFPA, 2014).

Kapsamlı Cinsel Sağlık Eğitimi (KCSE): Cinsel sağlık eğitiminin, okul içinde ya da dışında fark etmeksizin, hak temelli ve cinsiyet odaklı bir perspektifle bütünlüklü olarak uygulandığı bir yaklaşımdır (IPPF, 2010). KCSE, çocukları ve gençleri duygusal ve sosyal gelişimleri bağlamında cinselliklerine olumlu bir bakış açısı geliştirmelerini sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve değerlerle donatmayı amaçlayan müfredata dayalı yapılandırılmış bir eğitimidir (UNFPA, 2014; ASPSH, 2015; IPPF, 2010).

Benlik Saygısı: Bireyin kendi öz değerine ilişkin algısı ve bireyin kendisi hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşleridir. Benlik saygısı beceriler, yetenekler ve sosyal ilişkiler hakkındaki kişisel inançlarla ilgilidir (Abdel-Khalek, 2016).

Beden Takdiri: Bireyin mevcut beden ölçüleri/kilosu ve kendinde algıladığı eksikliklere rağmen bedeniyle ilgili olumlu görüşlere sahip olması, bedeninin ihtiyaçlarının farkında olması, medya ve internet aracılığıyla desteklenen gerçek dışı, çarpıtılmış idealleri reddetmesi olarak tanımlanmaktadır (Bakalım ve Karçkay, 2016).

BÖLÜM II

KURAMSAL KAVRAMLAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusunu kapsayacak ölçüde, araştırmanın temel çalışma alanındaki kuramsal kavramlara, cinsel eğitimlerin yurtdışındaki ve yurtiçindeki uygulamalarına ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Cinsellik ve Temel Kavramlar

Cinsellik, kişinin doğumla atanmış üreme organları ve bu organlara yönelik davranışları ile sınırlandırılmayan, evrimsel, biyolojik, antropolojik, sosyolojik ve bu araştırma kapsamında değerlendirildiği üzere psiko-pedagojik bir olgudur. Bu alt başlıkta, cinselliğin çok boyutlu doğasının, cinsel eğitimle ilişkilendirilebilecek konularına ait bilgi ve tanımlara verilmektedir.

2.1.1. Cinsiyet Kavramı, İkili Cinsiyet Sistemi ve İnterseks

Cinsiyet; insanları kadın ya da erkek olarak tanımlamaya neden olan doğumla atanmış biyolojik özellikleri ifade eder (WHO, 2021). Ancak sadece dişilik ve erillik üzerinden bir tanımlama eksik kalmaktadır; cinsiyet, bedenin kendisiyle, biyolojisiyle ilgili bir kavramdır ve dişilik, erillik ve hermafrodit/interseksüel olarak tanımlanmayı sağlayan biyolojik özelliklerdir (Baird, 2019). Bu nedenle cinsiyet kavramını, bireye genetik aktarımla gelen ve daha çok kalıtsal özellikleri barındıran (Haskan Avcı, 2020) bir perspektiften anlamlandırmak, kapsayıcı ve çoğulcu dile de katkı sağlayacaktır.

İkili cinsiyet sistemi (binary sexual system / dichotomy), cinsiyeti ve dolayısıyla da cinselliği tanımlarken yalnızca kadın / erkek rollerinin veya kadın / erkek cinsiyetlerinin kullanıldığı yaygın bir düşünüş şeklidir (Tagirov, 2016). İkili cinsiyetler (dişilik/erillik, kadınlık/erkeklik), toplumlar tarafından meşru olarak tanınan tek cinsiyetlerdir ve onların heteroseksüel ilişkileri bu nedenle de ayrıcalıklıdır. İkili cinsiyet sisteminde, heteroseksüelliğe atfedilen kültürel ve toplumsal ayrıcalıklar, yazarlarca farklı kavramlar bağlamında tanımlanmıştır. Jeffrey Weeks (2016) bu ayrıcalıklara “heteroseksüel varsayım”, Adrienne Rich “zorunlu heteroseksüellik” derken, Michael Warner (1999) ise heteronormatiflik kavramını kullanmıştır (akt. Sarıtaş, 2020)

Kullandığımız dile işlemiş olan heteronormatif ve ikili kategorileştirme eğilimi

artık literatürde bir cinsel norm dayatması olarak ele alınmaktadır (Davis, Zimman ve Raclaw, 2014). Bu ikili normlar insanları genellikle erkek / kadın, beyaz / beyaz olmayan, heteroseksüel / eşcinsel, varlıklı / fakir ve engelli / sağlıklı gibi ikili kategorilere ayırır ve bir gruba güç atfı yaparken, ikinci ve son gruplar güçsüz olarak tanımlanır (Mcphail, 2004). Bu nedenle, cinsiyetin biyolojik bir kavram olduğuna vurgu yaparken, cinsiyetin sadece ikili cinsiyet sistemini (sexuality binaries) ifade etmediğine yönelik araştırmalar yapılmaktadır. Çünkü ne tüm kadınlar ne de tüm erkekler cinsiyetle ilişkilendirilen fizyolojik özellikler açısından birbirleriyle aynı değildir.

Günümüzde cinsiyet kavramının hala büyük oranda ikili cinsiyet sistemi ile ifade edilmesinin yaygınlığına karşın, 1923 yılında, Almanya’da cinsiyet ve cinsellik değişkenliği hakkında çalışmaları bulunan seksolog hekim Magnus Hirschfeld, cinsiyetin kadın ve erkeğin de dahil olduğu sınırsız ihtimalleri içeren bir çeşitlilik olduğunu ifade etmiştir (Başar, 2015)

Bu bağlamda cinsiyet biyolojik bir kavramı karşılarken, günlük yaşamda cinsiyet kavramı statü, konum ve anlam bildiren kodlara sahiptir. Heidi Wedel’e göre, toplumların kendi içinde ortak bir eylem gerçekleştirmesini engelleyen ihtiyaç öncelikleri, cinsiyet temelinde bir ihtiyaç analizi yapılmasıyla ortaya konulabilir, çünkü bu durumun kökeninde büyük oranda, cinsiyete yüklenen anlam farklılıkları yatmaktadır (Wedel, 2019).

İkili cinsiyet sisteminin insanı anlamada yeterli olmadığını vurgulayan bir başka bilim insanı Anne Fausto-Sterling’e göre; toplumsal cinsiyet kavramının, “temel ve gerçek” biyolojik ikili cinsiyetler üzerine şekillenen bir kurgu olarak görülmesinin yanlış bir dayanak olduğunu savunmaktadır (Fausto-Sterling, 1993). Fausto-Sterling’e göre bedeni temel alan bir cinsiyet sistemi kurmak istesek bile bu “ikili cinsiyet sistemiyle” açıklanamaz, aksine bedenin temel alınacağı bir cinsiyet sisteminde kadın ve erkekliğin dışında üç interseks cinsiyeti de içine alan beş farklı cinsiyet olması gerekmektedir;

1. Kadın,
2. Erkek,
3. Doğuştan yumurtalık ve testislere sahip olan “hermafroditler”,
4. Dış dişil cinsiyet organlarının bir kısmına ve testislere sahip olan ancak yumurtalıkları olmayan “mermler”,
5. Dış eril cinsiyet organlarının bir kısmına ve yumurtalıklara sahip olan ancak testisleri olmayan “fermler” (Fausto-Sterling, 1993).

Bu noktada interseks terimi; fiziksel cinsiyet özelliklerinin atipik gelişimi ile ilişkili bir dizi koşulu ifade etmektedir (APA, 2015). İnterseks bireyler belirgin bir şekilde erkek veya kadın cinsiyetin kültürel veya toplumsal beklentilerine uymayan cinsiyet özellikleriyle doğmaktadırlar. Örneğin, bazı interseks bireyler hem erkek hem de dişilerin üreme organlarıyla veya belirsiz cinsel organlarıyla doğarlar. Bazı durumlarda, bir kişinin ergenliğe ulaşana kadar interseks anatomisine sahip olduğu fark edilemeyebilir (SIECCAN, 2008).

Anne Fausto-Sterling (1993), Breedlove (2000) ve Moore (2000), doğan her 1000 insanın 17'sinin interseks olarak doğduklarını bildirmişlerdir (akt. Sax, 2002). Moore'a göre interseks tanımı; XY kromozomuna ve kadın anatomisine sahip, XX kromozomuna ve erkek anatomisine sahip, yarı kadın ve yarı erkek anatomisine sahip olarak 3'e ayrılmaktadır (akt. Sax, 2002). Bu üç yazarın araştırmalarına ve makalelerine karşı çıkan Sax makalesinde, insan cinselliğinin bir süreç ifade etmediğini ve akışkan olmadığını aksine ikili bir düzeni olduğunu iddia etmektedir. Ona göre insanların %99,8'in kadın ya da erkek olduğunu, onlarda bulunan genetik anomalilerin onların kadın ya da erkek oluşlarını değiştirmediklerini belirtir. İnterseks kavramının sadece kadın ya da erkek olarak tanımlanamayan durumlarda kullanılması gerektiği belirtirken bu nedenle dünyada, 10.000 kişiden sadece ikisinin interseks olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir (Sax, 2002).

2.1.2. Cinsellik ve Cinsel Sağlık

Cinselliğe tarihsel bir tanım getirmek, insan türünün kendisine de tarihsel açıdan bakmayı gerektirmektedir. Çünkü evrimsel süreçte insan cinselliği, insanın var olduğu andan itibaren vardır ve insanın varlığı için kesin bir tarih ve kesin bir tanım getiremediğimiz gibi, cinselliğe de tarihsel sürecinde kesin bir tanım getirmek zor ve hatta karmaşıktır.

Hayat boyunca insan olmanın temel bir yönü olan cinsellik; cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimlik ve rolleri, erotizm, zevk alma, yakın ilişkiler ve üremeyi kapsamaktadır (WAS, 2014). Kişi cinselliğini, düşünceleri, arzuları, fantezileri, tutumları, inançları, değerleri, davranışları, rolleri ve ilişkilerindeki deneyimleri ile ifade eder. Cinsellik tüm bu boyutları içerebilir, ancak her bireyde her zaman hepsinin deneyimlenmesi veya ifade edilmesi gerekmemektedir. Cinsellik biyolojik, yasal, psikolojik, dini ve manevi, ekonomik, sosyal, politik, kültürel, tarihi faktörlerin

etkileşimiyle şekillenir (WHO, 2015; ASPSH, 2015).

Cinsel sağlık ise, cinsellikle bağlantılı olarak bedensel, duygusal, bilişsel ve sosyal bir iyilik halidir; bu durum kişinin sadece hastalığının, işlev bozukluklarının ya da engelinin olmaması anlamına gelmemektedir. Cinsel sağlık, cinsel ilişkilere ve cinselliğin kendisine pozitif ve saygılı bir tutumun yanı sıra, ayrımcılık, zorlama ve şiddet barındırmayan, güvenli ve keyifli cinsel yaşantılar deneyimleme ihtimalini içinde barındırır. Cinsel sağlığın temin edilmesi ve devam ettirilmesi için, tüm bireylerin temel cinsel haklarına saygı duyulması ve korunması gerekmektedir (SIECCAN, 2008; WHO, 2005).

Cinsel sağlık çoğu zaman üreme sağlığı ile karıştırılabilmektedir. Bu nedenle üreme sağlığını ayrı olarak tanımlamamız gerekebilir. Üreme sağlığı; kişilerin tatminkar ve güvenli bir cinsel yaşama ve üreme kabiliyetine sahip olmaları, üreme davranışını yapıp yapmayacaklarına, ne zaman ve ne sıklıkta yapacaklarına karar verme özgürlüğüne sahip olmaları ile tanımlanır. Bu karar verme özgürlüğü, bireyin bilgilendirilmesi ve kendisi için seçtiği güvenli, etkili, uygun maliyetli, kabul edilebilir aile planlaması yöntemlerine, doğurganlığın düzenlenmesi için seçtikleri diğer yöntemlere erişme haklarını tanımlar (WHO, 2005; WHO, 2015). Bu haklar, evlilik içi ya da evlilik dışı, kadınların hamilelik ve doğum sürecini güvenli bir şekilde yaşamalarını destekleyecek ve çiftlere sağlıklı bir bebek sahibi olma şansını en iyi şekilde sağlayacak uygun sağlık hizmetlerine erişim hakkını kapsamaktadır. Yukarıdaki üreme sağlığı tanımına uygun olarak üreme sağlığı bakımı, üreme sağlığı sorunlarını önleyerek ve çözerek üreme sağlığı ve refahına katkıda bulunan yöntem, teknik ve hizmetlerin kümesi olarak tanımlanmaktadır (SIECCAN, 2008; SIECCUS, 1998; WHO, 2005; WHO, 2015; UNFPA, 2014; UNFPA, 2010). Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (ICPD, 1994) herkesin üreme sağlığı hizmetlerine kolaylıkla ulaşmasını temel alan bir üreme sağlığı tanımında karar kılınsa da bu konferansta genel olarak üreme sağlığının cinsel sağlığı da içine alan genel bir kavram olduğu yaklaşımı mevcuttu. Bu yaklaşımdan zaman içinde uzaklaşmış ve aksine artık, cinsel sağlığın üreme sağlığından daha kapsayıcı şemsiye bir kavram olduğu kabul edilmeye başlanmıştır.

Cinsel sağlığı tehdit eden faktörlerin araştırılarak önleme müdahalelerinin gerçekleştirilmesi, toplumların refahı adına atılan ve atılacak olan en önemli adımlardandır. Türkiye'de yapılan araştırmalarda, bu faktörlerin;

1. Cinselliğe yönelik eksik, yanlış, çarpıtılmış bilgi

2. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE) ve hastalıklar (HIV&AIDS),
3. Erken yaşta gebelik, çocuk yaşta evlilik,
4. Doğum kontrolü ve aile planlaması hakkında yetersiz bilgi,
5. İstenmeyen hamilelikler, düşükler, kürtaj
6. Cinsel istismar ve cinsel şiddet olduğu belirtilmiştir (Siyez, 2009; Yaşar ve diğerleri, 2019; Aslan ve diğerleri, 2014; Duman ve diğerleri, 2015).

2.1.3. Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Akışkanlık

Cinsel yönelim, kişinin cinsiyetinden bağımsız olarak aynı cinsiyete, karşı cinsiyete veya her ikisine birden erotik, romantik ve duygusal çekicilik duymasını tanımlamaktadır. Modern tıp, cinsellik ve cinsiyetin toplumlar tarafından algılanmasında ve kurgulanmasında önemli roller oynayan bir bilim alanıdır. Modern tıbbın insan cinselliğini bedenin anatomik yapısı üzerinden araştırmış olması, insan cinselliğinin beden kavramına sıkıştırılmasına neden olmuştur (Köse, 2009). Bedenin organları üzerinden ikili cinsiyet sistemini temel alan modern tıba göre, bedeninin özelliklerinden farklı bir cinsel davranış gösteren bireyler “sapmış ya da cinsel tercihi farklı” bireylerdi. “Cinsel tercih”, daha eski yıllarda cinsel yönelimi tanımlamak için kullanılmaktaydı. Ancak günümüzde bu terim artık geçerliliğini yitirmiştir çünkü bilimsel araştırmalar, cinsel yönelimin artık genel olarak kişinin bilinçli, bireysel tercihi veya talebi olarak görünmesi düşüncesinden uzaklaşmış (Greenberg ve diğerleri, 2017), bunun yerine karmaşık bir sosyal, kültürel, biyolojik, ekonomik ve politik faktörler ağından oluştuğunu ifade etmeye başlamıştır.

Cinsiyet kimliği, bir kişinin cinsiyeti ve cinselliğiyle ilgili içsel duygusu ve bu duyguya dair kendini tanımlayışını ifade eder (APA, 2011). İlk bebeklik yıllarından itibaren anne babasını birer cinsiyet örneği olarak fark eden çocuk (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin 2018), kendisini ait görmeye eğilimli olduğu cinsiyete karşı, kimliğini şekillendirmeye başlar. Ergenlik döneminde ise büyük oranda gelişen cinsiyet kimliği özelliği, bireyin kendisine ait cinsel duygu ve eylemlerini değerlendirmesi ve kendini ait hissettiği kimliği yapılandırmaya başlamasıdır. Cinsiyet kimliği oluşturmak, ergenliğin temel gelişimsel görevlerindendir.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kavramları birbiriyle karıştırılabilen tanımlamalardır. Sade bir çerçevede ifade edilmek istenirse; cinsiyet kimliği kişinin iç dünyasında kendini algıladığı ve ait hissettiği cinsiyeti tanımlarken, cinsel yönelim

kişinin hangi cinsiyet kimliğindeki partneri arzuladığı ve birlikte olmak istediği ile ilgilidir. Bu bağlamda; LGBTİQ+ terminolojisinde, lezbiyenlik, geylik ve biseksüelliğin bir cinsel yönelim (cinsel kimlik) olduğu, translığın bir cinsiyet kimliği olduğu ve interseksliğin bir cinsiyet durumu olduğu görülmektedir.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kavramı, uzmanlar arasında dahi net sınırları olan kavramlar değildir (Greenberg ve diğerleri, 2017; APA, 2009). Yıllar boyunca gerek literatürde gerekse dillerin günlük yaşam uygulamalarında, cinsel yönelim ve kimlik konusunda çeşitli terimler ve etiketler kullanılmıştır. Uzmanlar arasında belirli terimlerin tanımları konusunda geçmiş yıllarda bir fikir birliği olmamıştır ve günümüzde de kesin bir fikir birliği var denilememektedir. Greenberg bu durumun ana nedenlerinden birinin, bu terimlerin ifade ettiği var oluş durumlarının ve insan cinselliğinin akışkan bir yapıya sahip olması olduğunu söylemektedir (Greenberg ve diğerleri, 2017). Bazı tanımların kapsadığı cinsel kimlikler ve yönelimler akışkan bir yapıya sahip olabilmektedir; yani kişinin cinselliğini yaşayışı, algılayışı ve tanımlayışı zamanla değişmiş olabilmekte ve değişmeye devam edebilmektedir.

Bu noktada cinsel akışkanlık (sexual fluidity), kişinin bedeninde, kişiliğinde ve duygularında oluşan cinsel tepkilerin, güncel durumuna bağlı esneklik kapasitesi olarak tanımlanmıştır. Cinsel akışkanlık, bireylerin hem kısa hem de uzun vadeli dönemlerde aynı ya da farklı cinsiyet ve kimlikleri arzulamasında değişiklikler yaşamasına izin verir. (Diamond, 2016). Cinsel akışkanlığa ilişkin son kanıtları gözden geçirdiği makalesinde Lisa M. Diamond (2016), cinsel akışkanlıkta bedensel organlar haricinde ele alınan cinsiyet farklılıklarının kapsamını aşağıdaki üç olgunun yaygınlığını inceleyerek ele almaktadır;

1. Herhangi bir cinsiyet kimliğine karşı özel olmayan (biseksüel) cinsel çekim kalıpları,
2. Cinsel cazibe merkezlerinde boylamsal (zaman içerisinde) değişiklik,
3. Cinsel çekim, davranış ve kimlik arasındaki uyumsuzluklar.

Diamond'a göre; bu üç fenomenolojik olgunun üçü de pek çok ülkede yürütülen çok sayıda bağımsız, temsili araştırmada yaygın şekilde ele alınmaktadır ve cinselliğin katı ve kategorik olmaktan ziyade akışkan olduğu anlayışını desteklemektedir. Diamond, bu çalışmaların aynı zamanda cinsiyet farklılıklarına cinsel akışkanlığın neden olduğuna dair kanıt sağladığını söylemekte, ancak bu konuda daha fazla araştırmalar yapılması

gerektiğini vurgulamaktadır.

Cinselliğin akışkan olduğu ve insan cinselliğinde beynin büyük rol oynadığı düşünüldüğünde, cinsel yönelim varyasyonlarının çokluğu, cinsel yönelim tanımlarının çokluğu ve bazen de yetersizliği anlamına gelebilmektedir. Çünkü her zaman her yönelimi karşılayacak bir terim bulunmamaktadır ya da bireyler kendilerini bir terimle tanımlamak istememektedir. Bu noktada, cinsel yönelim ve kimlikler için bir şemsiye terim olarak Kuir (Queer) kelimesinin kullanılması anlam kazanmaktadır. Kuir terimi tüm LGBTİQ+ kişilere atıfta bulunan genel bir terimdir ve ikili düşüncüyü kırmayı ve hem cinsel yönelimi hem de cinsiyet kimliğini potansiyel olarak akışkan olarak görmeyi savunan bir ifade ve cinsel yönelim durumudur. Karmaşık bir dizi cinsel davranış ve arzuyu açıklayan basit ve kolay bir kavramdır. Örneğin, birden fazla cinsiyete ilgi duyan bir kişi kendisini kuir olarak tanımlayabilir. Geçmiş yıllarda Kuir kavramının kullanımı nefret söylemine araç olarak kullanılabildiğinden, birçok ileri yaşı LGBT'ler, bu kelimeyi kullanmayı istememektedir (UCB-CEJCE, 2014; Greenberg ve diğerleri, 2017).

2.1.4. Toplumsal Cinsiyet; Roller ve Normlar

Toplumsal cinsiyet, doğumla atanmış cinsiyetten bağımsız olarak, toplumun cinsiyetleri şekillendirmek adına inşa ettiği rolleri ve normları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu roller ve normlar kadın, erkek, kız, oğlan, interseks, eşcinsel, trans ya da queer olmakla ilgili davranışları ve ayrıca birbirleriyle olan ilişkileri içermektedir. Toplumsal cinsiyet normları ağırlıklı olarak kadınlık ve erkeklik üzerinden özellikler ve değer yargıları üretiyor olsa da toplumların içinde marjinalleşen, sindirilen, görmezden gelinen ya da bastırılmış olan LGBTİQ+'lar için de onlardan beklenen davranış ve roller üretmektedir. Üreme harici gerçekleştirilen cinsel davranışlar, toplumun istediği sosyal bir yapı olarak toplumsal cinsiyet, toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi aynı toplum içinde de zamanla değişebilmektedir. Haskan Avcı'nın ifade ettiği gibi (2020, s.5); toplumsal cinsiyet özellikleri, rolleri ve sistemi, cinsiyet ve cinsellik oyununu kimlerin, nasıl oynayacağını ve bu oyunun kurallarını oluşturmaktadır.

Dışardan bakıldığında, aralarında biyolojik cinsiyet özellikleriyle doğrudan bağlantı kurulamayacak toplumsal alanlar ve sosyal ilişkiler aslında erillik ve dişilik anlamları taşımakta ve ikili cinsiyet sistemi toplumların dillerinden, günlük yaşamlarının her detayına kadar etki etmektedir (Sancar, 2020).

Toplumsal cinsiyetin neden olduğu ayrımcılık kesişimsellik barındıran bir

yapıdadır. Toplumsal cinsiyet normları hiyerarşik bir yapı oluşturmakta ve hiyerarşik katmanlar arasında eşitsizlikler üretmektedir. Kesişimsellik bu noktada, cinsiyete dayalı ayrımcılığın etnik köken, sosyo-ekonomik durum, engellilik, yaş, coğrafi konum, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi diğer ayrımcılık alanlarıyla ortak bir kesişim kümesi barındırmasıdır (WHO Resmi İnternet Sayfası, 2021).

Toplumsal cinsiyet kalıpları temelinde kadınla erkeğin fizyolojisinin farklı oluşuna dayandırılarak, bu fizyolojik farklılığın cinsiyet rollerindeki eşitsizliklerin sebebi olduğuna atfedilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizliklerin insan eliyle oluşturulduğu, fizyolojik farklılıkların günlük hayattaki eşitsizliklere sebep olamayacağı bilinmektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ya da literatürde karşılaşılabildiği üzere stereotipleri, her bir cinsiyetin nasıl davranması gerektiğine dair aşırı genelleştirilmiş ve katı bir şekilde devam ettirilmesi gerektiği düşünülen inançlar olarak tanımlanmaktadır (Greenberg ve diğerleri, 2017; Haskan Avcı, 2020). Çocuklar erken yaşlarda birçok cinsiyet klişesiyle karşılaşır. Belirli davranışları, kalıpları, düşünce ve inanışları erkeklerin veya kadınların özellikleriyle bütünleştirirler. Örneğin eşyaları erkekleştirme ya da kadınlştırma eğilimleri vardır ve eşyaların bu cinsiyetlendirmeye göre farklı renklere sahip olması gerektiğini düşünebilmektedirler. Çocuklar kendi evlerinde erkeklerin ve kadınların başka şeyler yaptığını görmekte ve çoğu zaman kadın ve erkeklerin başka davranışlar göstermesi gerektiği direkt olarak kendilerine söylenmektedir. Bu nedenle hayatta karşılaştıkları fırsatların, bu kalıp yargılar nedeniyle erkekler ve kadınlar için çok farklı olması gerektiğini öğrenebilirler.

Bu noktada cinsiyet normlarının yarattığı çifte standartların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bilimsel çalışmalarda, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına bağlı kadınların bu normlara bağlı erkeklerden, daha yüksek düzeyde negatif duygular yaşadıkları ve erkeklere göre daha düşük düzeyde pozitif beden imajına sahip oldukları belirtilmiştir (Emmerink ve diğerleri, 2016)

2.2. Ergenlik ve Cinsellik

Adolesan kelimesinin etimolojisi incelendiğinde, Türkçeye Fransızca “adolescent” kelimesinden geçtiği, ancak asıl kökeninin Latince “adolescere” kelimesinden (büyümek olgunlaşmak) geldiği görülmektedir (Tekirdağ, 2010; Sinop-Gedik, 2016).

Ergenlik (adolesan) dönemi, erinlik (puberte) dönemi ile karıştırılabilmekle birlikte aslında bu kelimeler birbirlerinin yerine kullanılmaması gereken farklı kavramlardır.

Puberte ergenliğin ilk aşamasıdır ancak puberte tamamlandıktan sonra da ergenlik devam etmektedir. Erinlik (puberte) gencin çocukluktan çıkarak üreyebilme kapasitesi ve potansiyeli kazandığı, spermarş (ilk ejakülasyon) ve menarşın (ovulasyon / ilk adet) gerçekleştiği bir olgunlaşma dönemidir. Ancak ergenlik, sadece üreme yeteneğindeki olgunlaşmayı değil, bilişsel, psiko-sosyal, duygusal ve cinsel kimlikteki olgunlaşmayı içine alan daha uzun bir süreçtir (Yardımcı ve Keleştimur, 2019; Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018; Tekirdağ, 2010).

2.2.1. Puberte (Erinlik)

Puberte dönemi, gonadarş ve adrenarş olmak üzere birbirinden bağımsız iki bölümden oluşmaktadır. Gonadarş, hipotalamo-hipofizer gonadal eksenin (HHG) olgunlaşmasıyla beraber, gonadotropin salgılatıcı hormonun (GnRH) hipotalamustaki çeşitli nöron gruplarından salgılanmasıyla başlamaktadır. GnRH salgılanmasıyla birlikte de ön hipotiz üreme hormonları olarak bilinen luteinleştirici hormon (LH) ve folikül stimülan hormon (FSH) salgılanır (Yardımcı ve Keleştimur, 2019). Tipik olarak gonadarştan önce gelişen adrenarş ise, adrenal androjenlerin salgılanmasındaki artış dönemidir ve cinsel tüylenmenin başlamasına neden olur. İnsanlara ve büyük maymun türlerine özgü görünen adrenarşın gerçekleşmemesi, gonadarşın ya da doğurganlığın olmasını engellememektedir (Witchel ve Plant, 2014).

Pubertenin ilk belirtileri kızlarda meme bez dokusunun gelişmesi (telarş), oğlanlarda ise testis hacminde artış oluşmasıdır. Puberteye ilk giriş, herhangi bir sağlık sorunu olmadığı takdirde, kızlarda 8, oğlanlarda 9 yaş olarak görülmektedir (Yardımcı ve Keleştimur, 2019). Ancak 15-16 yaşına kadar puberteye giriş göstermeyen sağlıklı bireyler de bulunmaktadır. Bu nedenle ortalama olarak kızlarda 10-11, oğlanlarda 11-12 yaş puberteye giriş yaşı olarak kabul edilir (Greenberg ve diğerleri 2017)

Puberte döneminde erkekte spermatogenez (ilk sperm üretimi), kadında ovulasyonla (ilk yumurta gelişimi) karakterize, birincil cinsiyet özellikleri gelişmeye başlar. Birincil cinsiyet özellikleri, bireyin doğumla atanmış cinsel organlarının sahip olduğu özelliklerdir. Bu dönemde kızlarda, iç cinsel organların gelişimi ile ilk âdet kanaması ve dış cinsel organların (klitoris, vajina kanalı, dış ve iç dudaklar) büyümesi gerçekleşir. Oğlanlarda ise testislerin hacmindeki artıştan yaklaşık bir yıl sonra peniste büyüme başlar. Prostat bezlerinin oluşumunun ardından da ilk sperm boşalması spermatogenez gerçekleşir (Öztürk, 2013).

İkincil cinsiyet (cinsel) özellikleri ise, ana üreme organları haricindeki cinsiyete özgü gelişim özellikleridir. *Büyüme atılımı* denilen, kısa bir sürede fark edilecek derecede çok yönlü büyüme evresinde, ikincil cinsiyet özellikleri gelişmeye başlar. Pubertede, adrenarşla hem kız hem oğlanlarda tüylenme meydana gelmesi, kızlarda telarşla meme dokusunun büyümeye başlaması, omuzların daralıp kalçaların genişlemesi ve yağ dokusundaki artış, erkeklerde yüzde kıllanma, omuzların genişleyip kalçaların darlaşması, kas dokusundaki artış, ses kalınlaşması ve hipofiz hormonunun etkisiyle âdem elması isimli yapının büyümesi ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişme seyridir.

2.2.2. Ergenlikte Beyin Gelişimi

Beynin gelişimi, nörobilim ve psikiyatri literatüründe prenatal (doğum öncesi) dönemde ve doğum sonrası ilk 5-6 yaş ile sınırlı sanılmaktaydı. Ancak boylamsal büyük ölçekli araştırmalar ergenlik döneminde beynin yeni gelişim evreleri geçirdiğini ve yeni düzenlemeler gerçekleştirdiğini göstermektedir (Mürner- Lavanchy ve diğerleri, 2020; Akyel, Kayış ve Yüncü, 2018). Ergenlikte beyin hücreleri arasında iletişimi sağlayan nörotransmitter sistemlerde değişimler meydana gelmekte, çok sayıda sinaps kaybolmaktadır. Nöron oluşumu, aksonal uzantılar, dallanma ve budanma, dendritsel uzama ya da kısalma, sinaps oluşumu ve kayıplarıyla beynin yapısı yeniden aktif ve hızlı şekilde organize edilmektedir. Burada bahsedilen aksonal dallanma, akson liflerindeki miyelinizasyon ve nöronların ağacı andıran şeklindeki oluşumudur. Aksonal budanma ise geçmişte oluşan sinapsların rekabetle elenmesi durumudur. Doğum öncesi ve sonrası dönemde hızlı olan bu yapılar, ergenlikte tekrar yoğunlaşır ve bazıları düşük performansla da olsa hayat boyu devam eder (Akyel ve diğerleri, 2018).

Beynin en büyük kısmı olan serebrum, beyaz ve gri madde olarak adlandırılan iki doku tabakasından oluşmaktadır. Ergen beyinde beyaz maddenin hacminde artış, gri maddenin hacminde azalma meydana gelir. Beyaz madde nöronlar arası bilgiyi hızlıca ulaştıran myelinize aksonlardan meydana gelmektedir. Bu beyaz maddenin erken yetişkinliğe ulaşana kadar sürekli artması, ergenlikte beynin nöral ağlarının hızlanması beynin yeni bilgileri hızlıca aktarmasına olanak sağlamaktadır. Nöronlardan ve onların bağlantılarından oluşan gri madde ise beynin kas kontrolünü, duylardan gelen bilgilerin algılanmasını, kişide karar verme ve öz kontrol mekanizmalarını sağlayan bölümüdür. Ergenlik döneminde gri madde hacmindeki azalmanın beynin nöronları arasında denge sağlamak ve beyaz maddenin hacmindeki artışa olanak sağlamak için olduğu

düşünülmektedir (Mills ve Anandakumar, 2020). Gri madde beyinde en arkadan öne doğru olgunlaşmakta yani önce primersensorimotor korteks olgunlaşırken en son prefrontal korteks olgunlaşmaktadır. Prefrontal korteks davranışları kontrol etme, karar verme, planlama gibi üst ve önemli bilişsel işlevleri gerçekleştirmektedir. Ergenlerde gri maddenin azalması ve prefrontal korteksin en son olgunlaşması, ergenlerle bütünleşmiş davranış kalıplarının (risk alma, davranışsal tutarsızlık gibi) sebeplerini açıklamada önemli bir yol göstericidir. Özellikle risk alma ve riskli davranışlar gösterme eğilimlerinin, ergenlikte gri maddedeki azalma ve gri maddenin geç gelişmesi nedeniyle olduğu ifade edilmektedir. (Akyel ve diğerleri, 2018; Mills ve Anandakumar, 2020; Mürner- Lavanchy ve diğerleri, 2020).

Nörotransmitterin çalışma düzenekleri ergenlikte gelişimini sürdürür. Dopamin bağımlılık, hormonal dengeleme, ödül ve haz arama davranışlarını etkileyen bir nörotransmitterdir. Dopamin ve serotonin gibi ergenlikte büyük değişimler yaşayan nörotransmitterlerin reseptörleri bu dönemde alkol ve madde kullanımından büyük oranda etkilenir ve kişinin yetişkinliğinde bağımlılık geliştirmesine neden olur (Akyel ve diğerleri, 2018).

2.2.3. Ergen Cinselliği

Üreme organlarındaki ve ikincil cinsiyet özelliklerindeki gelişim ve büyüme atağı ile birlikte ergenler cinsel davranışlar göstermeye başlamaktadır. Bu dönemdeki cinsel davranışlar, ergenleri yetişkin cinsel davranışlarına karşı hazırlama görevi görmektedir. Cinselliklerinin bedensel ve bilişsel olarak farkına varan ergen, deneme yanılma ile kendi cinselliğini tanımaya başlamakta ve diğer taraftan bu tanıma evresinin tedirginliğini deneyimlemektedir. Ergenlerde cinsellik, sadece cinsellikle ilgili fanteziler kurmaktan, mastürbasyona ve cinsel ilişkiye kadar geniş bir davranış spektrumu göstermektedir. Literatürde ergen cinselliği “cinsel birleşmenin olmadığı davranışlar”, “cinsel ilişki” ve “zorlamayla cinsellik” başlıklarıyla üç grupta toplanabilmektedir (Crockett, Raffaelli ve Moilannen, 2003). Ergenlerde cinsel birleşmenin olmadığı davranışlar; fanteziler, mastürbasyon, öpüşme, birbirlerinin vücutlarına dokunma davranışlarıdır.

Erotik fanteziler ergenlerde en sık görülen cinsel davranışlardır. Ergenlerin büyük bölümü bu fantezilere sahip olduğunun farkındadır (Crockett ve diğerleri, 2003; CETAD, 2021). Cinsel fanteziler sayesinde gençler, sağlıklı uyarılma deneyimleri yaşamakta, cinsel ihtiyaçlarını fark etmekte ve ifade edebilmekte ve cinselliklerine dair bir prova

yapma şansı bulmaktadırlar.

Ergenlikte gencin kendi bedenini keşfetmesi ve bedeninden haz alabildiğini fark etmesiyle mastürbasyon davranışı görülmeye başlar. Mastürbasyon kişinin cinsel haz amacıyla kendine dokunmasını kapsayan davranışlar bütünüdür. Mastürbasyon sağlıklı ve normal bir davranış olmasına karşın, çevresel öğrenmeler ya da dini ve kültürel etkiler nedeniyle ergenlerde ve gençlerde suçluluk duygusu uyandırabilmektedir. Bu suçluluk duyguları yaşla birlikte azalabildiği gibi, gençlerde yoğun kaygı ve depresyon yaşantılarına da neden olabilmektedir (Albobali ve Madi, 2021).

Öpüşme ve birbirlerinin vücuduna dokunma davranışıyla, cinsel ilişki gerçekleşmeden gençlerin duygusal ve fiziksel yakınlaşma deneyimlemekte olduğu ifade edilmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleşen bir araştırmada, 14-17 yaş arasında henüz cinsel ilişki yaşamamış gençlerin %86'sı bir partnerle öpüştüğünü, %47'si birbirlerinin vücutlarına dokunduklarını ve %16'sı birbirlerinin genital bölgelerine dokunduklarını ifade etmişlerdir (Miller ve diğerleri 1997; akt. Crockett ve diğerleri, 2003)

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği'nin "Gençlik ve Cinsellik" isimli bilgilendirme dosyasında, ergenlerin cinsel davranışlarını 4 evre olarak genel bir çerçeveye tanımlanmıştır. I. evre 12-13 yaş arasında gerçekleşir. Bu evrede, vücutta oluşan değişikliklerin ergen için anlamları vardır. Bedenine karşı daha çok dikkat etmekte ve güvensizlik yaşamaktadır. Diğer cinsiyetler hakkında merak artmıştır ancak kendi cinsiyetinden kişilerle daha yoğun iletişim kurmaktadır. Kızlar ve oğlanlar arasındaki farklılıklar artmıştır. Cinsellikle ilgili tüm kavramlara ilgi artmıştır ve cinsel fanteziler kurulmaya başlar. 14-15 yaş arası olan II. evrede, gencin duygusal bir ilişki, temas ve cinsel ilişkiye girme isteği gelişir. Öpüşme ve kıyafet üstünden dokunma gerçekleşebilir. 16-17 yaş dönemindeki III. evrede, kısa süreli ilişki kurulabilir ancak gösterdiği cinsel davranışlara yönelik endişeleri vardır. Bu dönemde iletişim ve arkadaşlar arası ilişkilere büyük zaman ayrılır. IV. ve son evrede (18-19 yaş) ise genç aktif bir cinsel yaşama dayalı daha duygusal ve uzun süreli ilişkiler başlatabilir (CETAD, *Gençlik ve Cinsellik Bilgilendirme Dosyası-7*).

2.2.3.1. Ergenlikte Cinsel Yönelim

Ergenler ve cinsel yönelim konusu bıçak sırtı bir ikilem göstermektedir ve ergenlerin gelişim dönemleri nedeniyle de hassas yaklaşılması gereken bir konudur. Bir

çocuğun ya da gencin gösterdiği cinsel davranışlar, onların yönelimlerine dair kesin bir kanıt anlamına gelmemektedir. Bir yandan çocuklar ve ergenler merak ettiği, dış kaynaklardan öğrendiği ya da kendisine uygulandığı için bildiği cinsel davranışları diğer cinse ya da birden çok cinse karşı gösterebilmektedir. Diğer yandansa 7-9 yaşından itibaren her cinse karşı ya da kendi cinsinden birine karşı duygusal ilgi gösterdiğini ve bu durumun farkında olduğunu belirten LGBTİQ+ gençler ve yetişkinler vardır (Ryan, 2009).

Dünya çapında LGBTİQ+ çocuk ve gençlerin sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu durumun farklı sebepleri mevcuttur. Öncelikle çocuk ve gencin kendisi de cinsel kimlik geliştirme aşamasında olduğundan ya da bilgi yetersizliğinden yöneliminin ne olduğu konusunda kesin bir fikre sahip olmayabilmektedir. Yöneliminin farkında olduğu durumlarda da çocuk ve genç etiketlenme, dışlanma, ayrımcılığa uğrama kaygılarıyla ya da paylaşmayı istediği yetişkinin tepkilerinden çekindiği için yönelimini saklayabilmektedir. Aynı cinsiyetten çekicilikleri damgalayan veya kınayan kültürlerde, bu farkındalık genellikle kafa karışıklığı, utanç, korku, kendini damgalama ya da kendinden nefret oluşturabilmektedir. Cinsel yönelimin bir süreklilik olarak görülmesi, bireyin yöneliminin mutlaka sabit olmadığı ve ömür boyu değişebildiği anlamlarına gelebildiğinden zaten gencin ve çocuğun yönelimi için kesin bir kanıya varılması için erken bir dönem olabilmektedir. Bazı gençler yönelimlerinin farkında olsa da kendilerini herhangi bir kategoride etiketlemeyi istememektedirler. Sosyal ortamlar ve durumlar (örneğin öğrenci yurtları, pansiyonlar, sevgi evleri, ıslahevleri) gençlerin cinsel davranışlarını etkileyebilir. Bu ve diğer nedenlerden dolayı küresel olarak LGBQ + çocuk ve gençlerin sayısını bilmek zorlaşmaktadır (UNFPA, 2020).

Toplumların dolayısıyla da eğitimcilerin, sağlık çalışanları ve ailelerin LGBTİQ+ ergenlere dair kalıp yargıları mevcuttur. Çocukluk ve ergenlik döneminde gösterilen cinsel davranışların yetişkinlikte kaybolacağı, bu durumun ergenliğin bir geçiş evresi olmasından kaynaklandığı, çocuklarının LGBTİQ+ arkadaşları nedeniyle, onlardan etkilenecek böyle davranışlar sergiledikleri (Boyacıoğlu, Dinç, Özcan, 2018) gibi kalıp yargılar toplumlarda yaygın olarak görülmekte ve dahası gencin “önceden tecavüze uğradığı için eşcinsel olmaya başladığı” gibi çarpıtılmış bilgilere inanılabilmektedir.

Bu kalıp yargıların aksine bilimsel araştırmalar bu inanışların doğru olmadığını göstermektedir. San Francisco State Üniversitesi’nden Caitlin Ryan’ın ABD’de gerçekleştirdiği bir araştırmada, gençlerin ilk kez kendi cinsinden birine ilgi duyma halinin 10 yaş civarında başladığını ve bazı gençlerde bu yaştan 7-9 olduğu ifade

edilmiştir. Gençlerin kendi yöneliminin tam olarak farkında olma ve kendini LGBTİQ+ olarak tanımlama yaşının ortalama 13,4 olduğu bildirilmiştir (Ryan, 2009; Boyacıoğlu ve diğerleri, 2018).

San Francisco State Üniversitesinin 2009 yılında gerçekleştirdiği Aile Kabul Projesi (Family Acceptance Project) kapsamında yaptıkları araştırmalarda; ailelerde, LGBTİQ+ çocuk ve gençlerin, beden ve ruh sağlığı sorunları yaşama riskini artıran bazı davranış kalıpları tespit etmişlerdir. Genel kapsamıyla bu davranışlar:

- LGBT kimliği nedeniyle çocuğa ve gence vurmak, tokat atmak veya fiziksel olarak zarar vermek
- Çocuğun ve gencin davranışları nedeniyle isim takmak, sözlü tacizde bulunmak
- Çocuğu ve genci aileden ve aile faaliyetlerinden hariç tutmak
- Çocuğun ve gencin arkadaşlarına, etkinliklere ve kaynaklara erişimini engellemek
- LGBT kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığında çocuğu suçlamak
- Çocuğa daha çok (veya daha az) erkeksi veya kadınsı olması için baskı yapmak
- Çocuğa Tanrı'nın onları eşcinsel oldukları için cezalandıracağını söylemek
- Çocuğa görünüşü ve davranışları nedeniyle ailesinin ondan utandığını/ utanacağını söylemek
- Gencin LGBT kimliğini aile içinde gizli tutmasını sağlamak ve bu konuda konuşmasına izin vermemektir (SFST 2009; Ryan, 2009).

Yukardaki davranış kalıpları, aileleri tarafından reddedilen, yok sayılan ya da bastırılan LGBTİQ+ gençler üzerinde ciddi sonuçları olan olumsuz yaşam deneyimleri oluşturmaktadır. Çocuklarının eşcinsel/biseksüel ya da trans olmasını engellemeye çalışan, böyle bir çocuğa sahip oldukları için hayal kırıklığına uğradıklarını / utandıklarını söyleyen ailelerin çocuklarında madde kullanımı, okul terki, evden kaçma, intihara teşebbüs sıklıkla görülebilmektedir. Yapılan araştırmalar, bazı ülkelerde, LGBTİQ+ kadınlarda ergen gebeliği oranının aynı yaş grubundaki heteroseksüel kadınlardan daha yüksek olduğunu göstermektedir (UNFPA, 2021).

Şekil 1. LGBTİQ+ gençlerin aileleri tarafından reddedilme durumlarına göre hayat boyu intihar girişimleri oranı

Kaynak: Ryan, 2009

Şekil 1’de görüldüğü üzere, ergenlik döneminde aileleri tarafından yüksek düzeyde reddedilme deneyimi olan LGBTİQ+’ların, yetişkinlik döneminde intihara teşebbüs etme olasılıkları, düşük düzeyde reddedilen kişilere göre sekiz kat daha fazladır. Ancak orta düzeyde reddediş gösteren ailelerin çocukları, düşük düzeyde reddedilen kişilere göre sadece iki kat fazla intihara teşebbüs etmektedir. Kısaca anlatmak gerekirse; ailelerin LGBTİQ+ çocuklarına gösterdikleri reddetme davranışlarının dozundaki artışla intihar girişimindeki artış arasında doğrusal olmayan, katlanarak artan bir oranda ilişki mevcuttur.

2.3. Benlik İmgesi ve Benlik Saygısı

Benlik; bireyin bedenini, özelliklerini, bireysel özelliğini ve doğasını algılama şekli olarak ifade edilmekteyken, benlik kavramı ise bireyin kendisine ait fikirleri, izlenimleri ve kendilerinde sahip olduklarını düşündükleri kimlikleridir. (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018).

Benlik kavramı ve imgesi, bebeğin kendisinin annesinden ayrı bir canlı olduğunu fark etmesi ile oluşmaya başlar. Doğduğu andan itibaren dış dünyada en çok karşılaştığı annesinin imgesini bilişsel bir bilgi olarak kaydetmeye başlar. Piaget bebeklerin yeni bir bilgiyi bilişsel olarak almasını *özümseme*, başka bilgilerle bütünleştirmesine *örgütleme* adını vermektedir (Piaget, 1952; akt. Karademir, 2020). Bebeğin bu ilk bilgileri alması onun, benlik imgesine yönelik attığı ilk adımlardır.

Atılan bu temellerden sonra, çocukta benliğin oluşması uzun bir süreci kapsar.

“Ben” ve “sen” arasındaki farkı anlamaya başlayan çocuk için, kendini aynada fark etmeye başlaması 18-24 aylıkken gerçekleşir.

Çocuğun kimliğini ve benliğini oluşturmada otobiyografik belleği büyük bir yer kaplamaktadır. Kendisine ait anıları ve bu anıları anlamlandırması kimliğini yapılandırırken çocuğa bir zemin sağlamaktadır

Kendisine ait fikir, düşünce ve algıları çocukluk döneminde artarak devam ederken, ergenlik dönemiyle birlikte tekrardan yoğun bir nöro-gelişim hız kazanmaktadır. Ergenliğin ilk yıllarında benlik kavramı oluşurken yaşanan zıtlıklar ve çelişkiler düşük seviyedeyken, orta ergenlikle birlikte bu çelişkiler yoğunluk kazanmaktadır.

Ergenin bu dönemde şekillenen benlik imgesi, onun cinsiyetine ve cinselliğine yönelik kimlik gelişimiyle iç içe bir olgudur. Cinsel olarak bir birey olduğunun algısı onun benlik imgesini şekillendirirken, bu dönemde kendisine dair kazandığı pozitif tutum ve düşünceler benlik saygısını olumlu yönde geliştirmektedir. Ergenlik döneminde gençlerin benlik saygılarını etkileyen faktörlerden olan bilişsel çarpıtmaları ile sosyal fobi belirti düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu yapılan çalışmalarla gösterilmiştir (Vatansever-Bulut ve diğerleri, 2020)

Strang’a göre bireylerde ve ergenlerde benlik kavramının dört temel alt boyutu vardır (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018);

1. Genel Benlik: Ergenin kendisine dair sahip olduğu, yetenekler, konum ve rollere dair algılardır.
2. Geçici Benlik: Deneyimlerden edindiği benlik imgesinin, yeni oluşan durumlarla birlikte değişim yaşamasıdır.
3. Toplumsal (Sosyal) Benlik: Ergenler kendilerine ait düşünce ve duygularını çevrelerinde bulunan insanların kendisiyle kurdukları ilişki bazında ele almakta, bu ilişkiler ile edindiği bilgilerden kendisine yönelik negatif ya da pozitif bir benlik imgesi oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde, gençlerin içinde bulunduğu sosyal ortamlarda yaşadığı duygular toplumsal benliklerini şekillendirmektedir. Aile ve arkadaş çevresindeyken olumsuz duyguları yoğun yaşayan ve sevilmedikleri düşüncesine sahip ergenlerde kendilerine dair olumsuz sıfatlar kullanma eğilimleri fazladır.
4. İdeal Kimlik ve Benlik: Zihinlerinde oluşturdıkları kendilerine ait ideal bir benliğe sahip olmak isteyen ergenler, gerçek dışı ve ulaşılamayan bu benlik hayali nedeniyle engellenmişlik ve hayal kırıklıkları yaşayabilmektedirler.

Benlik saygısı ise; kişinin benlik imgesi ve ideal benliği arasındaki farka dair oluşturduğu bir değerlendirme durumudur. Bu iki imge arasındaki farklar arttıkça kişinin benlik saygısı düşmekte, farklar azaldıkça benlik saygısı yükselmektedir. Benlik saygısının gelişiminde gencin ailesinin, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının geri bildirimleri bu nedenle önem arz etmektedir. Dolayısıyla akademik seviyesi yüksek gençlerin benlik saygılarının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Pişkin, 2014; Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018).

2.4. Beden İmgesi ve Beden Takdiri

Ergenlik, vücutta ve beyinde hızlı ve çoklu dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Geçmiş yıllarda nöro-gelişimsel olgunlaşmanın ergenlik döneminde son bulduğu düşünülse de artık erken yetişkinlik yıllarına kadar devam ettiği bilinmektedir. Ergenler, dünyaya dair genişleyen bir algılayış geliştirir, öz farkındalıkları yükselir, özerkliğe ve mahremiyete daha çok ihtiyaç duyar ve beden imajına karşı duyarlılık gösterirler (Santelli, Haerizadeh, McGovern, 2017).

Ergenlerin vücutlarına dair ne oranda doyum hissettikleri gelişimlerinin toplumsal özellikleriyle de doğrudan ilişki içermektedir. Beden takdiri olan ergenlerin okulda arkadaşları içerisinde popüler oldukları görülmektedir. Bununla ilişkili olarak, ergenlik dönemine ait bedensel değişimler hakkında bilgi sahibi olmaları, ergenlerin bedenlerini sağlıklı sorgulamalarına neden olmakta ve beden takdirlerine katkı sağlamaktadır (Çok ve Kutlu, 2013).

Beden imgesinin gelişimi adına önemli ve kritik bir zaman olan ergenlikte, hızlı değişen ve gelişen bilişsel ve bedensel özellikler nedeniyle, ergenin ilgisi ve odağı bedensel görünümü üzerine yoğunlaşmaktadır. Bedenin gelişimi, bu gelişimin yaşlılarıyla karşılaştırılması, çevrenin ergenin bedeniyle ilgili verdiği dönütler ergenin bedeniyle ilgili yoğun beyin uğraşları göstermesine neden olmaktadır. Bu nedenle ergenlerin beden algıları onların genel iyi oluşları için önemlidir (Avalos, Tylka ve Wood-Barcalow, 2005). Ergenlerin beden imgesi ve beden takdirleri onların benlik saygıları ve sağlıklı bir cinsel kimlik oluşturmalarında etkili olabilmektedir (Tylka ve Wood-Barcalow, 2015).

Beden imgesi ve takdiri söz konusu olduğunda sadece gençlerin ve yetişkinlerin beden imgelerine yönelik kaygıları olduğu düşünülmekteydi. Ancak yapılan araştırmalar artık çok erken yaşlardan itibaren çocuklarda ve gençlerde beden memnuniyetsizliği

olabileceğini göstermektedir (Greenberg ve diğerleri, 2017). Okul öncesi çocuklarla (Kerkez, Tatal ve Akçınar, 2013) ve ortaokul öğrencileriyle yapılan çalışmalar, bu çocuk ve gençlerin de yüksek düzeyde beden imajı kökenli kaygıya ve beden memnuniyetsizliğine sahip olduğunu göstermektedir (Grosick, Talbert-Johnson, Myers ve Angelo. 2013).

2.5. Cinsel Eğitim

Cinsel eğitim, cinsellik eğitimi ya da cinsel sağlık eğitimi; çocuk, genç ya da yetişkin fark etmeksizin, kişiye bedeni, kimliği, yakın ve romantik ilişkiler hakkında bilgi vermeyi, tutum kazandırmayı, inanç ve değerler oluşturmayı kapsayan ve yaşam boyu devam eden bir eğitim sürecidir.

Toplumlarda cinsel eğitimlerin aileler tarafından verilmesi gerektiği düşüncesi, ailenin kendi değerlerine yönelik bilgileri çocuklarına aktarma haklarına dayandırılmaktadır. Ancak yapılan bilimsel araştırmalar ailelerin cinsel eğitim konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, nasıl bir yaklaşım geliştireceklerini bilmediklerini göstermektedir. Bu yetersiz bilgiler, çocuğun cinsel sorularıyla karşılaşan ebeveynlerde heyecan ve tedirginlik oluşturmakta ve bu nedenle de ebeveynin soruları geçiştirmesine duymamış gibi davranmasına ya da çocuğu sorusu için utandırmasına, cezalandırmasına neden olmaktadır. Aileler bu nedenle cinsel eğitimlerin okullarda verilmesini genel olarak doğru bulmaktadırlar (Tuzcuoğlu ve Tuzcuğlu, 1996).

Kanada Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi'ne göre cinsel sağlık eğitimi, toplumda cinselliğe ait sağlık düzeyini geliştirmek ve olumsuz sağlık sonuçlarını engellemek için bireylere, çiftlere, ailelere ve küçük gruplara gereken bilgi, beceri, davranış ve motivasyonları kazandırma sürecidir (SIECCAN, 2008). Bu nedenle cinsel sağlık eğitimi, toplumlarda yöneticilerin, eğitimcilerin, sağlık çalışanlarının ve gerekli tüm yasal ya da gönüllü kuruluşların tam katılımını gerektiren geniş tabanlı ve toplum destekli bir süreçtir. Etkili bir cinsel eğitim, bireylerin inançlarına saygı gösteren, ayrımcılıktan uzak bir iletişim yolu oluşturmalıdır. Bu nedenle cinsel eğitim; yaş, ırk, etnik köken, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, sosyo-ekonomik durum, fiziksel ve bilişsel statü ayırmaksızın bireylerin tüm ihtiyaçlarına duyarlı bir yapıda eğitim vermeyi gerektirir (WAS, 2016; UNESCO, 2018; UNFPA, 2015a; UNFPA, 2014; WHO, 2010; WHO, 2018).

Cinsel eğitimin amacı, gençlerin cinsel gelişimlerini kendi güdümlerinde tamamlamalarına ve cinsel açıdan sağlıklı yetişkinler olmalarına yardımcı olmaktır. Bir

cinsel eğitim programının doğru olarak yapılandırılabilmesi için doğum kontrolü, gebelik ve üreme, cinsiyet kimliği ve ifadesi, sağlıklı ilişkiler, HIV/AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar/enfeksiyonlar (CYBE), ergenlik ve ergen gelişimi, cinsellik ve üreme fizyolojisi, cinsel kimlik ve yönelim, rıza ve onay, cinsel şiddet gibi çok çeşitli konularda tıbbi olarak doğru bilgileri içermesi gerektiği ifade edilmektedir. Cinsel eğitimlerde, gençlere cinselliğe dair kalıp yargı ve değerler aktarmak değil, gençlere kendilerinin, ailelerinin ve bulundukları toplumun değerlerini keşfetme fırsatı sağlamak hedeflenmektedir. Bu eğitimler gençlerin, yaşamları boyunca cinsel ve cinsel olmayan sağlıklı ilişkiler kurmak için ihtiyaç duydukları iletişim, müzakere, karar verme ve atılganlık becerilerini uygulamalarına olanak tanımayı hedeflemektedir (SIECUS, 2018a; CSED, 2021).

Araştırmalar, cinsel eğitim programlarının gençlerin ilk cinsel aktivite davranışını ertelemesine, cinsel aktivite sıklığını azaltmasına, birlikte olduğu cinsel partner sayısını azaltmasına ve kondom ve kontraseptif kullanımını artırmasına yardımcı olabileceğini göstermektedir (Origanje ve diğerleri, 2016; Beakley ve diğerleri, 2009; SIECUS, 2018a; Çok, 2013; Esen, 2015). Gençlerin istenmeyen gebeliklerden ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyon ve hastalıklardan kaçınmasına yardımcı olan bu programların, akademik başarıyı arttırdığı, zorbalık ve tacizi azalttığı bilinmektedir. Özellikle kendilerini LGBTİQ+ olarak tanımlayan ve cinsel sağlık sorunları açısından risk altında olan gençlerin devamsızlık, okuldan ayrılma, zorbalıkla karşılaşma, CYBE'e yakalanma riskini azalttığı sivil toplum kuruluşları tarafından bildirilmektedir (WAS, 2016; UNFPA, 2015a).

Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Eğitim ve Bilgi Konseyi, cinsel eğitim programlarının dört ana amaç çerçevesinde yapılandırılması gerektiğini belirtmektedir;

1. Bilgi: Bireylere cinsellikleriyle ilgili ihtiyaç duydukları ya da ilerde ihtiyaçları olacak olan her başlıkta insan cinselliği hakkında doğru ve bilimsel bilgi vermek.
2. Değer, tutum, bakış açısı: Gençlere, toplumlarının ve ailelerinin cinselliğe dair değerlerini fark etmeleri, onlara dair sorumluluklarını anlamaları, kendilerine ait cinsel ve sosyal değerler geliştirmeleri, öz saygı ve güvenlerini desteklemeleri, kendi cinselliklerini anlamaları ve sorgulamaları için olanak sağlamak.
3. İkili ilişkiler ve sosyal beceriler: Bireylere, romantik, cinsel ya da cinsel

olmayan ilişkilerinde sağlıklı sınırlar koymasını sağlayan beceriler geliştirmesinde yardımcı olmak.

4. Sorumluluk: Gençlerin, gösterdikleri cinsel davranışlarla ilgili rollerini, sorumluluklarını fark etmelerini sağlamak, kendi sınırları içinde cinselliklerine dair söz hakkını desteklemek (SIECUS, 1996; akt. Esen, 2015).

2.5.1. Cinsel Eğitim Programları ve İçerikleri

Bilimsel araştırma sonuçları ve dünya çapında hizmet veren sivil toplum örgütlerinin kapsamlı cinsel eğitim projelerinin sonuç ve raporlarıyla cinsel eğitimlerin gereklilikleri ve etkililikleri uzun yıllardır bilinmektedir (WAS, 2016; UNESCO, 2018; UNFPA, 2015a; UNFPA, 2014; WHO, 2010; WHO, 2018). Cinsel eğitimlerin faydalılık ve etkililiklerini arttıracak en önemli müdahalelerden biri, bu programları ülkelerin eğitim sistemlerine entegre edilmiş ulusal formal bir müfredatla yaygınlaştırmak olacaktır.

Cinsel eğitimlerle, gençlerin bedenleri, cinsellikleri ve cinsel sağlıklarıyla ilgili bilgiye ulaşım hakkının yanında bireyin nöro-psikolojik ve nöro-fizyolojik gelişiminin desteklenmesi, pozitif benlik imgesi geliştirmesi, kendisinin başkalarının en temel haklarına saygılı bir bakış açısı edinmesi, pozitif tutum ve değer yargıları geliştirmesi hedeflenmektedir (Gürsoy ve Gençalp, 2010; Çok, 2016). Cinsel eğitimler; cinselliğe karşı pozitif bir tutumla, öz kontrol sağlama ve kendini tanımaya dair tutum ve beceriler kazandırmalıdır. Bu eğitimler, gençlerin gelişim dönemlerine uygun, ihtiyaçlarını karşılayan, mahremiyete ve gizliliğe karşı hassas, hak savunucusu, dini ve kültürel değişimleri göz önüne alan, ayırım gözetmeyen, istismar ile mücadeleyi destekleyen ve destekleyici bir yaklaşım içermelidir (Çok ve Kutlu, 2016; Gürsoy ve Gençalp, 2010; Esen, 2015; Öztürk, 2013; Siyez ve diğerleri 2018).

Cinsel eğitim programları ergenlik ve bedensel değişimler, cinsel gelişme, üreme ve üreme organları sağlığı, romantik ilişkiler, cinsel kimlik ve yönelimler, toplumsal cinsiyet konularına yönelik içerikler barındırmaktadır. Eğitimin içeriğinin faydalılığı, eğitim sonrası gencin elde ettiği davranış ve tutumlarla paralellik göstermelidir. Bu nedenle bu eğitim programlarının çıktıları olarak gençler;

1. İnsan gelişimine dair alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Kendi bedenini takdir edecek,
- İhtiyacı olduğunda üreme hakkında daha fazla bilgi arayacak,

- Üreme veya cinsel ilişki olsun ya da olmasın insan bedeninin gelişim gösterdiğini bilecek,
- Tüm cinsiyetlerle saygılı ve uygun etkileşim ve iletişim kuracak ve
- Kendi cinsel yönelimini ve kimliğini onaylayacak ve başkalarının cinsel yönelimlerine ve cinsel kimliklerine saygı gösterecektir.

2. Yakın ilişkilere dair alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Sevgi ve samimiyeti uygun yollarla ifade edecek,
- Anlamlı ilişkiler geliştirebilecek ve sürdürebilecek,
- Sömürücü veya manipülatif ilişkilerden kaçınacak,
- Her ailenin aynı olmak zorunda olmadığını bilecek ve ilişkiler hakkında bilinçli seçimler yapacak ve
- Kişisel ilişkilerini geliştiren beceriler gösterebilecektir.

3. Kişisel becerilere dair alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Kendi değerlerini oluşturacak, fark edecek ve değerlerine göre yaşayacak,
- Kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilecek,
- Etkili karar verme becerilerini deneyimleyebilecek,
- Eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek ve
- •Ailesi, akranları ve romantik ilişkideki partnerleriyle etkili iletişim kurabilecektir.

4. Cinsel davranışlara dair alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Yaşamı boyunca cinselliğini ifade edebilecek,
- Cinselliğini kendi değerlerine uygun şekillerde yaşayacak,
- Doğal şekliyle cinsel duygularını deneyimleyebilecek,
- •Yaşamını zenginleştiren sağlıklı cinsel davranışlar ile kendine ya da başkalarına zararlı davranışları ayır edebilecek,
- Diğer insanlara saygı duyarak kendi cinselliğini ifade edebilecek,
- Kendi cinselliğini geliştirmek için yeni bilgiler arayabilecek ve
- Rızaya dayalı, sömürsüz, dürüst, korunmalı cinsel ilişkilere girebilecektir.

5. Cinsel sağlığa dair alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Cinsel sağlığıyla ilgili düzenli kontroller yapabilecek (kendi kendine meme ve testis muayenesi vb.) ve olası sorunların erken tespitini sağlayan davranışlarda bulunacak,
- İstenmeyen gebelikten kaçınmak için doğum kontrolünü etkili bir şekilde kullanacak,
- HIV/AİDS dahil bir CYBE'e yakalanmaktan veya bulaştırmaktan kaçınacak,
- İstenmeyen bir hamilelikle karşı karşıya kaldığında, kendi değerleriyle hareket edebilecek,
- Gebeliğe dair bakım ve sağlık hizmetlerini talep edebilecek ve
- Cinsel istismarı önlemeye yardımcı olacaktır.

6. Cinselliğiyle ilgili toplum ve kültüre ait alt kavramları uygun yaşta öğrendiği için:

- Farklı cinsel değerlere sahip insanlara saygı gösterecek,
- Cinsel konularla ilgili mevzuatı etkilemek için demokratik bağlamda sorumluluk üstlenebilecek,
- Aile, kültür, medya ve toplumsal mesajların kişinin cinsellikle ilgili düşünceleri, duyguları, değerleri ve davranışları üzerindeki etkisini fark edebilecek ve
- Cinsiyet, cinsel yönelim, kültür, etnik kökene dayalı önyargılar konusunda, çevrelerini analiz edebilecektir (Greenberg ve diğerleri, 2017).

Ergenlerin cinsel bilgi düzeylerinin düşük olduğu bilinmesine karşın, gençlere bu bilgiler sunulduğunda gencin erken cinsel ilişkiler kuracağı yönündeki yaygın kaygı ve inanışlar, cinsel eğitimlerin yaygınlaşma hızını düşürmektedir. Cinsel eğitimlerin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk kuşak cinsel eğitim programları temel bilgilere ve gebeliği önleyici bir yaklaşıma dayalıyken, 1970'li yıllarda başlayan ikinci kuşak cinsel eğitim programları temel bilgi ve gebelik konularının haricinde karar verme becerilerine de odaklanmışlardır. Bu iki kuşağa tepki olarak geliştirilen üçüncü kuşak cinsel perhize dayalı eğitim programları, geleneksel değerlere ve evliliğe kadar ertelenen cinsel yaşama dayanmaktadır. Gence temel bilgileri vermekten kaçınan bu programlar, cinselliğin ve doğum kontrolünün muhafazakâr bakış açısına göre olası riskleri temelinde bir içerik oluşturmuşlardır. Ancak bu eğitimlerin ilk ilişki yaşını yükseltmediği, gebelik ve CYBE

konularında yetersiz kaldığı görülmüştür. 4. kuşak HIV&AİDS önleme temelinde yapılandırılan cinsel eğitim programlarının ise HIV ve AİDS konusunda bilgileri aktarabildiği ancak çok boyutlu cinsel davranışlar konusunda yetersiz kaldıkları görülmüştür. 5. kuşak cinsel eğitim programları Toplumsal Öğrenme ve Sosyal Öğrenme Kuramlarına dayanmaktadır. Bandura'ya ait Toplumsal Öğrenme Kuramı ve McGuire'e ait Toplumsal Aşılama Kuramı'na dayandırılan bu programlar, gençlere öğretmenleri ve akranları aracılığıyla istendik davranış modellerini aktarmayı amaçlamaktadır (Çok ve Kutlu, 2016).

Tarihsel olarak bu gelişim aşamalarından geçen cinsel eğitim programları, çok fazla sayı ve içerikte oluşturulmuşlardır. Ancak artık cinsel eğitim programlarının, sadece bilgi vermeye ya da belirli riskleri azaltmaya yönelik çalışmalar üretmediği, kapsamlı, çok boyutlu, geçerli, hak temelli ve gence ihtiyaç duyduğu beceri ve değerleri kazandırmayı hedefleyen kapsamlı cinsel eğitim programlarına evrildiği görülmektedir (Çok ve Kutlu, 2016; Siyez ve diğerleri, 2018; Esen, 2015; Öztürk, 2013)

2.5.2. Kapsamlı Cinsel Eğitim Programları

Kapsamlı cinsellik eğitimi (KCE), okul içinde ya da okul dışında, cinsel eğitimin, çocuğun ve gencin temel insan hakları kapsamında hak temelli ve cinsellik / cinsiyet odaklı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. KCE, çocukların ve gençlerin duygusal ve sosyal gelişimleri bağlamında cinselliklerine ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirmelerini sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve değerlerle donatmayı amaçlayan müfredata dayalı bir eğitim yaklaşımıdır (UNFPA. 2014).

Dünya Cinsel Sağlık Örgütü (WAS, 2014) yayınladıkları cinsel haklar bildirgesinde, gencin bilimsel gelişmelerden ve uygulamalardan yararlanma hakkı, bilgi edinme hakkı ve kapsamlı cinsel eğitim edinme hakkı olduğunu belirtmişlerdir.

Kanada Cinsel Eğitim ve Bilgi Konseyi (SIECCAN, 2008) cinsel eğitimlerin, herkes tarafından ulaşılabilir, kapsamlı, kanıt temelli ve hak temelli olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bir cinsel eğitim programının kapsamlı ve etkili olabilmesi için;

1. Her yaş grubundaki gençlere, cinsellik, ilişkiler ve kişisel gelişim konularının bağlantılı olabileceği derslerin müfredatlarına yerleştirilerek verilmesi,
2. Klinik sağlık merkezleri, okul danışmanlıkları, sosyal hizmetler, aile, arkadaş ve topluluk destekleriyle birlikte verilmesi (Örneğin, huzurevlerindeki veya

- bakım tesislerindeki ileri yaşı kişiler için cinsel sağlık eğitimleri için sadece onlara değil, orda çalışan personele, kurum yöneticilerine de eğitim verilmesi),
3. Farklı bireylerin bilgi ihtiyaçlarına odaklanması ve cinsel sağlıkla ilgili azınlık gruplarının haklarını ve olası sorunlarını içermesi,
 4. Anaokulundan üniversiteye kadar, yaşa ve gelişim dönemine uygun hazırlanması ve okul sonrasında da yetişkinlerin ihtiyaç duyacakları bilgilere erişebilecekleri ortamlar sağlaması,
 5. Ergenliğin yaşam boyu devam eden cinsel gelişimin yalnızca bir aşaması olduğu farkındalığıyla, gence sadece bu döneme ait bilgileri değil, yaşam boyu ihtiyacı olacak tutum, değer ve yaklaşımları içermesi, kişilerarası ilişkileri desteklemesi, iletişim becerilerini geliştirmesi, cinsel mitler hakkında bilgiler vermesi, kişisel sınırları tanıtmaları, medya okur yazarlığı, CYBE/HIV, doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgiler içermesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği hakkında diyalog ortamı oluşturmaları,
 6. Güvenli ve kapsayıcı olan ancak yargılayıcı olmayan bir ortam yaratılarak, gence iç görü, motivasyon, bilgi, beceri ve fırsatlar sunulması,
 7. Ve sadece bulunduğu kuruma ait çalışmalarla değil, kapsamlı ulusal bir cinsel eğitim müfredatı oluşturabilmek için bölgesel ve genel iş birlikleriyle genişletilmesi gerekmektedir (SIECCAN, 2008).

ABD Cinsel Eğitim ve Bilgi Konseyine (SIECUS, 2018) göre kapsamlı cinsellik eğitimleri hayat boyu devam etmesi gereken ve kişiye kimliği, cinselliği ve ilişkileri hakkında ihtiyaç duyduğu bilgi, tutum, beceri, değer ve inançları aktarmayı hedefleyen bir süreçtir. SIECUS'a göre okul temelli kapsamlı cinsel eğitim programları, her eğitim düzeyinde müfredatın bir parçası olarak verilmeli ve gencin yaşına, gelişim düzeyine, kültürel alt yapısına, gencin değerleri ve inançlarındaki farklılıklarına uyumlu olmalıdır. Bilimsel çalışmalar göstermektedir ki; çocuğun ve gencin ailelerinden ve çevrelerinden aldıkları değerlerle paralel olan ancak bilimsel, gerçekçi ve gencin sağlık düzeyini arttıran yapıdaki bu eğitimler, gencin ilk cinsel ilişkiye girişini ertelemekte, cinsel ilişki sıklığını ve partner sayısını azaltmakta, kondom ve doğum koruma yöntemlerinin kullanım oranını arttırmaktadır (SIECUS, 1998; SIECUS, 2018a).

ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyinin kapsamlı bir cinsel eğitim programında olması gerektiğini belirttiği 6 anahtar kavram ve konu Şekil 2de gösterilmiştir.

Anahtar Kavram 1 İnsan Gelişimi Konu 1: Üreme Organları ve Anatomisi Konu 2: Ergenlik Konu 3: Üreme Davranışı Konu 4: Vücut İmajı Konu 5: Cinsel Yönelim Konu 6: Cinsiyet Kimliği	Anahtar Kavram 2 İlişkiler Konu 1: Aileler Konu 2: Arkadaşlık Konu 3: Aşk Konu 4: Romantik İlişkiler ve Flört Konu 5: Evlilik ve Yaşam Boyu Bağlılık Konu 6: Çocuk Yetiştirmek	Anahtar Kavram 3 Kişisel Beceriler Konu 1: Değerler Konu 2: Karar verme Konu 3: İletişim Konu 4: Girişkenlik Konu 5: Anlaşma Konu 6: Yardım Aramak
Anahtar Kavram 4 Cinsel Davranış Konu 1: Yaşam Boyunca Cinsellik Konu 2: Mastürbasyon Konu 3: Paylaşılan Cinsel Davranışlar Konu 4: Cinsel Perhiz Konu 5: Cinsel Tepki Döngüsü Konu 6: Cinsel Fantezi Konu 7: Cinsel İşlev Bozukluğu	Anahtar Kavram 5 Cinsel Sağlık Konu 1: Üreme Sağlığı Konu 2: Doğum kontrolü Konu 3: Hamilelik ve Doğum Öncesi Bakım Konu 4: Kürtaj Konu 5: Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konu 6: HIV ve AIDS Konu 7: Cinsel İstismar, Saldırı, Şiddet ve Taciz	Anahtar Kavram 6 Toplum ve Kültür Konu 1: Cinsellik ve Toplum Konu 2: Cinsiyet Rollerini Konu 3: Cinsellik ve Hukuk Konu 4: Cinsellik ve Din Konu 5: Çeşitlilik-Farklılık Konu 6: Cinsellik ve Medya Konu 7: Cinsellik ve Sanat

Şekil 2. ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi (SIECUS) Kapsamlı Cinsellik Eğitimleri anahtar kavram ve konuları

Kaynak: SIECUS, 2018a, s.18

Şekil 2’de görüldüğü üzere, SIECUS kapsamlı bir cinsel eğitim programında insan gelişimi, ilişkiler, kişisel beceriler, cinsel davranışlar, cinsel sağlık, toplum ve kültür olmak üzere 6 anahtar kavram olması gerektiğini belirtmektedir (SIECUS, 2018a, s.18).

2.5.3. Dünyada Cinsel Eğitim

Dünya genelinde cinsel eğitim uygulama düzeyleri, ülkelerin genel politikaları ve bu konudaki çalışmalarının kapsamlılığıyla doğru orantılıdır. Bu nedenle her ülkenin cinsel eğitime yönelik yaklaşımları çok geniş bir aralıkta farklılık göstermektedir. İsveç 19. yüzyılın sonlarında, döneminin çok ilerisinde bir yaklaşımla yoğun bir cinsel eğitim gündemi oluşturmuştur. İşçi sınıfları ve sağlık çalışanlarının öncülüğünde halk, korunma yöntemleri, kürtaj ve cinsellik konularında ülke geneli bir cinsel eğitim talebinde bulunmuşlardır. Gönüllü cinsel eğitimler haricinde, 1954 yılında ulusal radyoda cinsellik eğitimi yayını yapılmış ve 1955 yılında da tüm eğitim kurumlarında zorunlu cinsellik eğitimlerini başlatmışlardır. İsveç Avrupa'daki zorunlu cinsel eğitimi uygulamaya başlayan ilk ülke olmasının yanı sıra müfredatlarına entegre derslerinin haricinde bağımsız cinsellik dersi ile eğitim vermektedir (Kıran-Yılmaz, 2011).

Finlandiya'da cinsel sağlık eğitimi 1970'lerde okullarda zorunlu ders statüsünde iken 1994 yılında seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Cinsel eğitimlerin seçmeli ders olarak verilmesinden sonra ülkede kürtaj oranı artmış, kondom ve korunma yöntemleri kullanma oranları düşmüştür. Zorunlu ders statüsünden seçmeli ders statüsüne geçilmesiyle cinsel davranışların olumsuz olarak değişmesi nedeniyle, Finlandiya tekrar cinsel sağlık içeriklerini kapsamlı olarak ilkokullarda ve ortaokullarda zorunlu ders olarak vermeye başlamıştır (Esen, 2015).

Avusturya zorunlu cinsel eğitimi uygulamaya başlayan ikinci ülkedir. 1970 yılından itibaren din eğitimi, Almanca ve biyoloji derslerine dahil edilen cinsellik eğitimleri, ailelerin de dahil edildiği kapsamlı programlardır. Avusturya'da cinsel eğitimlerin bulunduğu dersleri, her çocuğun eğitim öğretim yaşamı boyunca en az 3 dönem alması gerekmektedir (Kıran-Yılmaz, 2011).

Asya-Pasifik bölgesinde bulunan 25 ülkenin 21'inde ulusal HIV/AIDS önleyiciliği temelli cinsel eğitimler mevcuttur. Bu ülkelerde okullardaki gençler eğitimin hedef kitesidir. Kamboçya ve Papua Yeni Gine'de ise HIV politikaları doğrudan eğitim bakanlıklarına yönelik oluşturulmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde ise Özbekistan, Kazakistan ve Rusya Federasyonu hariç olmak üzere cinsel sağlık eğitimlerini destekleyen ve CYBE ile ilgili başlıklar içeren eğitimler mevcuttur. Afrika kıtasındaki çoğu ülkede, HIV ve AIDS konusuna ağırlık veren cinsellik eğitim politikaları vardır. Araştırmalar, bu bölgedeki 13 ülkeden 12'sinin cinsellik eğitimi programının uygulanmasını destekleyen ulusal planları olduğunu göstermektedir. Latin Amerika ve

Karayıpler, sağlık ve eğitim bakanlıklarının ortak yürüttüğü çalışmalarla, 2008 yılından itibaren, ulusal okul temelli cinsel eğitimler uygulamaya başlamışlardır (UNESCO, 2015).

Avustralya da cinsel eğitimleri zorunlu olarak veren ülkelerdendir. Avustralya’da cinsel eğitimler güvenli cinsellik, özsaygı/başkalarına saygı, cinsel perhiz, hak ve sorumluluklar, romantik yakın ilişkiler, etkili iletişim, cinsel yönelim ve kimlik, karar verme başlıklarına dayanmaktadır. 8 yaşında başlayan eğitimler 16 yaşına kadar devam etmektedir (Öztürk, 2013).

Çin’de 1979 yılından itibaren, cinsel eğitime yönelik politikalar üretmeye başlanmıştır ve bu eğitimler kademeli olarak derslere entegre edilmiştir. 1988 yılından itibaren ergenlere yönelik eğitimler cinsel fizyoloji, cinsel ahlak ve cinsel psikoloji konularını kapsayacak şekilde verilmeye başlanmıştır (Kıran-Yılmaz, 2011).

Amerika Birleşik Devletleri eyalet sistemini uygulayan bir ülke olduğu için, her eyaletin kendisine ait cinsel eğitim programları bulunmaktadır. Bu programlar cinsel perhiz yaklaşımından kapsamlı cinsel eğitimlere kadar geniş bir aralık göstermektedir ancak cinsel eğitim politikasının olmadığı eyaletler de mevcuttur. Bu duruma rağmen ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi gibi birçok sivil toplum kuruluşu ülke genelinde çalışmalar yürütmektedir (SIECUS 2018a; SIECUS, 2018b)

2.5.4. Türkiye’de Cinsel Eğitim

Ülkemizde, ulusal müfredata dayalı, okul temelli, örgün bir cinsel eğitim programımız bulunmamaktadır (Çok ve Kutlu, 2016). Bu duruma gerekçe olarak gösterilen genel inanışlardan biri, ailelerin çocuklarına verilecek cinsel eğitim konusunda söz sahibi olmak istemesidir. Ancak yapılan bilimsel araştırmaların sonuçları, ebeveynlerin cinsel eğitim konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları, çocuklarıyla genellikle cinsel konularda hiç konuşmadıkları (Esen, 2015) ve bu nedenle çocuklarına nasıl bir cinsel eğitim vermeleri gerektiğini bilmedikleri yönündedir. Genel kanının aksine ebeveynler, okulların cinsel eğitim konusunda söz sahibi olmalarını istemektedir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 1996).

Geçmişte cinsel sağlık konuları, ilkokullarda ve ortaokullarda Fen Bilimleri ders müfredatında, liselerde Biyoloji dersi müfredatında İnsanda Üreme ve Gelişme ünitesi altında bulunmaktaydı (İKGV, 2000). Ancak günümüzde Fen Bilimleri ve Biyoloji derslerinin müfredatında Canlılarda Üreme ve Gelişme ünitesi altında daraltılmış bir

kapsamda değinilmektedir (MEB, 2018a; MEB, 2018b).

1993-1998 yılları arasında, Millî Eğitim Bakanlığının ticari firmalarla birlikte yürüttüğü *Değişim: Genç Kızlığa İlk Adım* projesi ile 13-15 yaş aralığındaki 2 milyon genç kıza 1 saatlik eğitim programı uygulanmıştır (Çok ve Kutlu, 2016).

Sağlık Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu desteğiyle 2005-2015 yılları arasında Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planının Güncelleştirilmesi Projesi kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve Yüksek Öğrenim Kuruluşu ile ortak anlaşmalar yapma girişimlerinde bulunmuşlardır (Sağlık Bakanlığı, 2010). Bu proje kapsamında örgün eğitim kapsamına alınmış ilk cinsel eğitim dersi, 1999 yılından itibaren kabul eden üniversitelerin ders programlarında yer almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2010; Gürsoy ve Gençalp, 2010; Esen, 2015).

Millî Eğitim Bakanlığı'nın sivil toplum kuruluşları ile birlikte geliştirdiği eğitim ve programlar kapsamında gençlere, üreme sağlığı ve aile planlaması, CYBE konularında eğitimler verilmiştir. Ancak bu eğitimler genele yayılmamış ve kalıcı olmamıştır (Gürsoy ve Gençalp, 2010).

Türkiye'de cinsel eğitim, bu genel çerçeve içinde, bu konuda çalışmalar yürüten ve kar amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşlarının projeleriyle ve bilimsel çalışmalarla devam ettirilmektedir. Türkiye Aile Planlaması Vakfı 1974 yılından itibaren, Türkiye'de ergenlere cinsel eğitimler vermek için projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Bu eğitimleri talep eden okullara, programları dahilinde kapsamlı cinsel eğitim programları uyguladıkları gibi, Türkiye'deki okul psikolojik danışmanlarına ve öğretmenlere yönelik hazırladıkları kapsamlı *Cinsel Sağlık Eğitimi Programı* içerikleriyle, cinsel eğitimlerin Türkiye'de yaygınlaşması adına çalışmalar yürütmektedirler. Bu amaçla geliştirdikleri internet siteleri aracılığıyla, eğitimlerin yaygınlaşmasını hızlandırma amaçları bulunmaktadır (TAPV, 2021).

Bu noktada 1998 yılında kurulan Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği de Türkiye'de cinsel eğitime katkıda bulunma, cinsellik alanında çalışan profesyoneller arasında çalışma birliğini sağlama ve seksüel tedavi ve eğitimlerin bilimsel standartlara dayalı etik kurallara uygun yapılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (CETAD, 2021).

2.6. İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, cinsellik eğitimleri, benlik saygısı ve beden takdiri kavramlarının incelendiği, yurtiçinde ve yurtdışında gerçekleştirilen bazı bilimsel

çalışmalara yer verilmiştir.

2.6.1. Cinsel Eğitimler ile ilgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Dünyada cinsel sağlık ve cinsellik eğitimleri, uzun yıllardır sistemli şekilde uygulanmakta, bu nedenle de yapılan bilimsel araştırmalar, çalışmalar ve uluslararası projeler geniş bir kapsamda çeşitlilik barındırmaktadır. Bu bölümde, dünyada cinsel eğitimlerle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Pampati ve arkadaşlarının (2021) yayınladığı sistematik derleme çalışmasında, cinsel eğitimlerle ilgili yayınlanmış 32 makale incelenerek, cinsel yönelim ve cinsel kimlik açısından azınlık grubundaki gençlerin cinsel eğitimlerin içine dahil edilişleri araştırılmıştır. Cinsel azınlık durumundaki gençlerin dahil edildiği 16 cinsel eğitim araştırmasında, gençlerin cinsel azınlık olma durumlarına uygun bir eğitim almadıkları, cinsiyet kimliklerinin bu eğitimlere dahil edilmediği tespit edilmiştir. On üç çalışmada, gelişim, içerik ve sunumla ilgili kapsayıcı cinsel sağlık eğitiminin temel özelliklerine yer verildiği ve azınlık gruplar için oluşturulmuş cinsel sağlık müdahalelerinin kabul edilebilir ve etkili olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmaların içinden yalnızca bir çalışmanın, genel bir nüfusa verilmesine rağmen eğitimin cinsel azınlıktaki kız öğrenciler için de kabul edilebilir olduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, azınlık grupların da dahil edildiği kapsamlı cinsel eğitimlerin genel popölasyon içindeki etkilerinin daha detaylı araştırılması gerektiği bildirilmiştir.

Crabbe ve Flood (2021) tarafından, pornografik içeriklerin gençler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmada okul temelli bir eğitim programının içeriğiyle ilgili bir ereve belirleme çalışması gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucuna göre, doğrudan pornografi eğitimi olarak tanımlanan bu eğitimlerin; cinsel eğitimler temelinde hazırlanmış, tüm okulu kapsayan, kuramsal olarak iyi yapılandırılmış, öğrenci yeterliliklerini geliştiren, yaşa uygun, ayrımcılığa duyarlı, ebeveynleri ve bölge insanların dahil edildiği bir yapıda oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Oranganje ve arkadaşlarının (2016) gerçekleştirdiği sistematik araştırmada, Cochrane veri tabanındaki, ABD, Meksika, Avrupa ve Nijerya’da yapılan random 41 araştırmanın bulguları incelenmiştir. İnceleme sonucunda dünyanın farklı ölkelerinde cinsel eğitimlerin, istenmeyen ergen gebeliklerini önlediği tespit edilmiştir.

İran’da Moghadam ve arkadaşları tarafından (2015) gerçekleştirilen araştırmada, ön-test/son-test kontrol gruplu desenle 4 oturumluk cinsel eğitim verilen deney

grubundaki kadınların cinsel fonksiyonlarında kontrol grubundaki kadınlara göre anlamlı düzeyde artış tespit edilmiştir.

Mokhtar ve arkadaşları tarafından (2013) Malezya’da gerçekleştirilen araştırmada, 1706 üniversite öğrencisinin 16 cinsel sağlık konusu ile ilgili bilgi düzeyleri incelenmiş, öğrencilerin daha önceleri cinsel sağlık eğitimleri aldıkları ancak bu duruma rağmen cinsel bilgi düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Gençler en fazla CYBE hakkında bilgi edinmek istediklerini belirtmiş ancak bilgi almak istedikleri başlıklar listesinin en sonunda cinsel arzu ve haz konusu yer bulmuştur.

Tayland’da Sommart ve Sota tarafından (2013) gerçekleştirilen deneysel çalışmada, okul temelli cinsel sağlık eğitimi programının 12-14 yaş aralığındaki deney grubu öğrencilerinin cinsel bilgi düzeylerine etkisi incelenmiştir. Eğitim deney grubu öğrencilerin bilgi düzeylerinde anlamlı artışa neden olurken, kontrol grubundaki 33 öğrencinin bilgi düzeylerinde farklılaşma olmamıştır.

Bleakley ve arkadaşlarının (2009) Amerika Birleşik Devletleri Philadelphia eyaletinde, 14-16 yaş aralığındaki 459 adölesanla gerçekleştirdikleri çalışmada, gençlerin cinsel bilgi kaynaklarının %74.9 oranla arkadaşları, %62.2 oranla öğretmenleri, %60.9 oranla anneleri, %57 oranla televizyon ve internet olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri; gençlerin cinsellikleriyle ilgili güvenirliliği yüksek kaynaklardan bilgi alması ile cinsel birlikteliği erteleme düşünceleri arasında pozitif bir ilişki saptanmış olmasıdır. Ergenlerin cinsellik ile ilgili bilgileri arkadaş çevrelerinden, kuzenlerinden ve televizyon & medyadan öğrenmeleri ile erken yaşta cinsel birliktelik yaşama olasılığının yükseldiği de tespit edilmiştir.

2.6.2. Cinsel Eğitimler ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de cinsel eğitim çalışmaları, uzun yıllara dayanmamakla birlikte, geliştirilen eğitim programının deneysel bir çalışmayla etkililiğinin incelendiği az sayıda araştırma mevcuttur. Üniversite öğrencilerinin ve lise öğrencilerinin dahil edildiği araştırmaların sayısı görece daha fazladır ancak okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalar daha az sayıda gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalar çoğunlukla, ebeveynlerin ve üniversite öğrencilerinin cinselliğe ve cinsel eğitimlere dair bilgi ve tutum düzeylerini ölçme üzerine yoğunlaşmaktadır.

2018 yılında Zeren ve Gürsoy’un gerçekleştirdiği derleme çalışmasında, cinsel

sağlık eğitimlerinin önemi ve gerekliliği ile ilgili araştırmalar incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında, cinsel eğitimlerin gençlerin yanlış bilgi ve inanışlarını azalttığı ve özsayıgılarını arttırdığı, cinsellikle ilgili bilinçli tercihler yapmalarını sağladığı, ergen gebeliklerini önlediği, CYBE oranlarının azabileceği tespit edilmiştir (Zeren ve Gürsoy, 2018).

Üstündağ tarafından ön-test/son-test kontrol gruplu deneysel desen ile gerçekleştirilen bir araştırmada, 10 oturumluk Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitiminin deney grubundaki öğrencilerin cinsel bilgi düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiş ve deney grubundaki öğrencilerin bilgi düzeylerinin kontrol grubu öğrencilerinin düzeylerine göre anlamlı düzeyde artış gösterdiği saptanmıştır (Üstündağ, 2017).

2016 yılında Ummak tarafından Solomon dörtlü deneysel desen ile gerçekleştirilen doktora tezi araştırmasında, 8 oturumda gerçekleştirilen Homofobiyle Baş etme Grup Rehberliği programının öğretmenlerin eşcinsellere karşı tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Toplam 40 öğretmenin dahil edildiği araştırmada, ölçme aracı olarak Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ön-test, son-test ve izleme testi olarak kullanılmıştır. Araştırmada, grup rehberliği programının öğretmenlerin homofobi tutum puanlarını düşürdüğü ve bu etkinin uzun süre devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

2016 yılında Sinop-Gedik tarafından yüksek lisans çalışması olarak gerçekleştirilen araştırmada, ergenlere verilen planlı eğitimin, ergenlerin adet görme ve genital hijyen davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Ortaokul 6., 7. ve 8.sınıfta okuyan 355 kız öğrenciye 40 dakikalık eğitim programı uygulanmıştır. Ön-test ve son-test ölçüm verilerinin analizine göre, öğrencilere verilen eğitimin öğrencilerin menstural hijyenlerine dikkat etme üzerinde olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Esen (2015) tarafından lise öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen cinsel eğitim programının, lise öğrencilerinin cinsel bilgi düzeyleri ve tutumları üzerindeki etkisinin incelendiği, deneysel bir araştırmaya, üç deney ve üç kontrol grubu olmak üzere toplam 104 öğrenci dahil edilmiştir. 9., 10. ve 11.sınıf öğrencilerinden deney ve kontrol gruplarının farklı okullardan belirlendiği çalışmada, deney grubu öğrencilere 14 oturumluk cinsel sağlık eğitim programı uygulanmıştır. Ölçme aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, geliştirilen eğitim programının, 9., 10. ve 11.sınıf öğrencilerinin cinsel bilgi ve tutumları üzerinde pozitif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Çayır ve Beji'nin (2015) Türkiye'deki ve dünyadaki cinsel sağlık eğitimleriyle ilgili bir derleme çalışmasında, yapılan birçok araştırmada cinsel eğitimlerin gençlerin benlik

saygısını arttırdığı yönünde sonuçlar ortaya çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca, cinsel eğitimlerin, istenmeyen hamilelikler ve cinsel saldırı karşı koruyucu görevi olduğu ifade edilmiştir.

Esencan ve Beji'nin (2015) farklı bir çalışmada, günümüze kadar cinsellikle ilgili yapılan araştırmaları derleme çalışmalarında, cinsellikle ilgili yapılan araştırmaların tarihsel akış içinde araştırmacıların cinsel özellik ve kimliklerinden, toplumsal ayrımcılıklardan ve dönemin özelliklerinden etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Kara-Ulu ve arkadaşlarının (2014), Ankara'da 14-17 yaş arası sosyoekonomik düzeyi düşük 527 adölesanla gerçekleştirdiği araştırmada, gençlerin %9.3'ünün son bir yıl içinde cinsel ilişkide bulunduğu, CYBE hakkında bilgi seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında adölesanların cinsellikleri hakkında eğitimi, sağlık personellerinden, okullardan ve görsel basından almak istedikleri belirlenmiştir (Kara-Ulu ve diğerleri, 2014).

Öztürk (2013) tarafından yüksek lisans çalışması olarak gerçekleştirilen araştırmada, ortaokul 6.sınıf öğrencilerine dair geliştirilen cinsel eğitim programının öğrencilerin bilgi ve tutumları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre, 8 oturumluk cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki 28 öğrencinin cinsel bilgi ve tutumları, kontrol grubunda bulunan 28 öğrenciye göre anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen Cinsel Sağlık ve Bilgi Envanteri kullanılmıştır.

Akbaş ve Sanberk (2012) tarafından, 473 ortaöğretim öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin ilk adet görme ve ilk ejakulasyon deneyimlerinin bazı cinsel davranış ve tutumlarla ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin ilk deneyimlerini yaşarken hissettikleri duygular ile önceden bilgi sahibi olmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kızlarda ilk menstrüasyon yaşantısını olumsuz hatırlama eğilimi varken, oğlanların ilk ejakulasyon deneyimlerini kızlara göre daha olumlu hatırladıkları tespit edilmiştir. Bu sonuçların yanında, ilk deneyimi normal ve doğal karşılayan kızların %50'si, oğlanların %63'ü ilk yaşantı öncesi bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

Gürsoy ve Gençalp (2010) tarafından gerçekleştirilen *Cinsel Sağlık Eğitiminin Önemi* adlı çalışmada, dünyada ve Türkiye'de cinsel sağlık eğitimi, ülkemizde cinsel bilgilerin nasıl öğrenildiği ve bu eğitimlerin kimler tarafından verilmesi gerektiğiyle ilgili literatür incelemesine göre, Türkiye'de cinsel eğitimlerin kurumsallaşması ve okullarda verilmesi ihtiyacının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Siyez ve Siyez (2009) tarafından, eğitim fakültesinde öğrenim gören 330 öğrenci

ile gerçekleştirilen araştırmada, üniversite öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara ait bilgi düzeyleri tespit edilmek istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %27'sinin cinsel ilişki yaşadıkları ve cinsel ilişkide bulunan bu öğrencilerin %69.7'sinin cinsel korunma yöntemi kullandığını ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara ait bilgi düzeylerinin orta seviyede olduğu ve CYBE ile ilgili bilmedikleri kısımların yanlış bildikleri kısımlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bulut ve Gölbaşı'nın (2009), Sivas'ta bulunan 1045 kız lise öğrencisinin cinsellikle ilgili konularda anneleriyle iletişimlerini araştırdıkları çalışmada, kız öğrencilerin cinsel bilgi kaynaklarının 3.sirasında annelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin anneleriyle adet görme, eş seçimi, ergenlikteki bedensel değişimler, flört ilişkileri gibi konularda konuştukları, ancak cinsel ilişki, korunma yöntemleri, erkek üreme organları gibi konularda konuşmadıkları tespit edilmiştir (Bulut ve Gölbaşı, 2009).

Gökdeniz (2018) tarafından yürütülen yüksek lisans çalışmasında, ilköğretim öğretmenlerinin ve ilköğretimde çocuğu olan öğrenci velilerinin cinsel eğitim konusundaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya 85 veli ve 248 öğretmen dahil edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin %94,4'ü ve ebeveynlerin %81,2'si çocuklara verilmesi gereken ilk cinsel bilgilerin anne-babalar tarafından verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kendi çocukluklarında böyle bir eğitim almayı isteyen öğretmenlerin oranı %88, ebeveynlerin oranı %80'dir. Araştırmada velilerin cinsellikle ilgili rahatça konuşmamak gerektiğine inandığı, öğretmenlerin ise cinsellikle ilgili rahat konuşmanın önemli olduğunu düşündüğü belirtilmiştir (Gökdeniz, 2008).

Biri ve arkadaşları tarafından (2007) 10-19 yaş aralığındaki 128 kızın cinsel bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi için yapılan çalışmada, kızların %66.4'ünün cinsel eğitim almadığı, aldığını söyleyen kızların ise %34.7'sinin bu eğitimleri yeterli bulmadığı tespit edilmiştir. Bu kızlardan, okulu cinsel bilgi kaynağı olarak görenlerin oranı %45.4 iken, %34.5'i arkadaşlarından cinsel bilgiler edindiklerini belirtmişlerdir.

Çok (2003) tarafından geliştirilen 16 oturumluk cinsel sağlık eğitimi programının etkililiği, 6. ve 7. sınıfta okuyan 2 deney ve 2 kontrol grubundaki toplam 81 öğrencinin dahil edildiği bir araştırma ile incelenmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak kullanılan Cinsel Bilgi Testi yine Çok tarafından 255 öğrenci üzerinde uygulanarak geliştirilmiştir. Bu eğitim programı hazırlanırken, okul psikolojik danışmanları tarafından ders dışı etkinlikler olarak uygulanması planlanmıştır. Araştırma dahilinde öğrencilerden elde edilen veriler hem gruplar içi, hem gruplar arası hem de bireysel olarak

değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 16 oturumluk cinsel sağlık eğitimi programı, ortaokul 6. ve 7.sınıf öğrencilerinin bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilemiştir. Değerlendirmelere göre programa katılan öğrenciler, eğitimi verimli ve etkili bulduklarını ifade etmişlerdir (Çok ve Kutlu, 2016)

1999 yılında Açıkgöz tarafından yüksek lisans çalışması olarak gerçekleştirilen araştırmada, 3-6 yaş çocukları için hazırlanan cinsel programın etkileri incelenmiştir. 44 öğrencinin deney ve 44 öğrencinin kontrol grubunda bulunduğu araştırmada, ölçme aracı olarak öğretmen, öğrenci ve veli bilgi formları kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, geliştirilen programın çocukların cinsel gelişimlerine katkısı olduğu tespit edilmiştir.

Yukarda belirtilen araştırmalarda görüldüğü gibi, cinsel eğitime yönelik Türkiye’de gerçekleştirilen deneysel araştırmalar, cinsel eğitimlerin öğrencilerin bilgi ve tutum düzeyleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalardır. Bu araştırmada, cinsel eğitimlerin öğrencilerin benlik saygıları ve beden takdirleri üzerindeki etkisinin araştırılmış olması, cinsel eğitimlerin çok boyutlu etkilerini ortaya koyma yönünde bir adım olarak görülmektedir.

2.6.3. Cinsel Eğitim ve Benlik İmgesi & Benlik Saygısı ile İlişkili Yayın ve Araştırmalar

Ergenler, bedenlerinin yeniden farkına vardıkları bu gelişim döneminde vücutlarının görünümü ve gelişimiyle yoğun bir merak duygusuyla ilgilenmektedirler. Bir benlik kimliği kazanma yolunda, ilk kendilik adımlarını değişen bedenlerinin dış dünyadan nasıl görüldüğü merakıyla atmaya başlarlar. Benlik imgelerini yeniden yapılandırırken, cinsellikleri, bedenleri, başarıları ve dış dünyanın onlar hakkında düşündükleri büyük rol oynamaktadır.

Çok ve Kutlu’nun geliştirdiği cinsel eğitim programında (2013), ergenlerin kendilerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılaşmanın ve cinsel çeşitliliğinin normal bir süreç olarak onlara anlatılmasının benlik imgesi ve kimlik oluşturma yolunda ergenlere büyük katkıları olduğunu ifade etmişlerdir.

Cinsel eğitim programlarının, ergenin olumlu bir benlik kavramı geliştirmesine katkı sağladığı bilgisi literatürdeki araştırmalarda eğitim içeriklerine ait bir çıktı (Çok ve Kutlu, 2016; Esen, 2015; Öztürk, 2013) olarak işlenmektedir. Ancak, yapılan alan yazın çalışmalarında doğrudan cinsel eğitim programlarının benlik imgesi ve benlik saygısı üzerindeki etkilerinin incelendiği bir araştırmaya ulaşılamamıştır.

Gençlerin cinsel eğitim hakkındaki görüşlerinin incelendiği araştırmalarda, gençler

cinsel eğitimlerin onların benlik algıları ve saygılarını arttırdığını düşündüklerini belirtmişlerdir (Monyooe ve Fumba, 1998). Bu noktada bu araştırmayla gösterilen cinsel eğitimin ergenlerin benlik saygıları üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisi, gençlerin cinsel eğitim hakkındaki düşünceleriyle örtüşmektedir.

84 üniversite öğrencisinin dahil edildiği bir araştırmada, okuldan, ailelerinden ya da sağlık personellerinden cinsel eğitim almamış gençlerin benlik saygısı puanları düşerken, bu kaynaklardan cinsel eğitim almış gençlerin benlik saygısı puanları yükselmektedir (Bates ve Joubert, 1993).

Öğrencilerin cinsel eğitimle ilgili görüşlerinin araştırıldığı bir çalışmada, öğrenciler okulda cinsel eğitim almanın onların benlik saygılarını, sorumluluk bilinçlerini ve cinsellikle ilgili sorunları anlama becerilerini geliştirdiği için eğitim almaya olumlu baktıklarını belirtmişlerdir (Monyooe ve Fumba, 1998).

Cinsel eğitim esnasında, kızların ve oğlanların ayrı ayrı eğitim aldığı grupla, birlikte eğitim aldığı grubun benlik saygıları karşılaştırıldığında, karma eğitim alan kızlarda eğitim sonrası ölçülen benlik saygısı, ayrı eğitim alan kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur (Khalil ve diğerleri, 2011). Hindistan’da yapılan bir araştırma, karma cinsel eğitim alan kız öğrencilerin sosyal benlik algısı puanlarının, ayrı cinsel eğitim alan kız öğrencilerin sosyal benlik algısı puanlarından daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dhar ve diğerleri, 2016).

Cinsel mitler ve benlik saygısı ile cinsel ilişkiden kaçınma, vajinusmus düzeyi, iletişim ve cinse doyum arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur (Durukan, 2018). 492 yetişkin kadın ile yapılan bilimsel bir araştırmada, kadınlarda cinsel işlev bozuklukları ile benlik saygıları, cinsel mit inanışları ve cinsel bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kadınların cinsel bilgi düzeyleri azaldıkça, cinsel işlev bozuklukları puanlarının arttığı ve benlik saygısı puanlarının azaldığı tespit edilmiştir (Diker, 2017).

Cinsel saldırı suçu işlemiş 74 erkek hükümlüyle yapılmış bir araştırmada, katılımcı hükümlülerin, çocukluk dönemine ait örselenme yaşantıları oranı ve sıklığı yükseldikçe, öfke düzeyleri artmaktayken, öfke kontrolü ve benlik saygıları ise azalmaktadır. Bunun yanında çocukluk örselenme yaşantılarının benlik saygısı ile olumsuz yönde ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Burma, 2012).

İzlanda’da bulunan 10.170 ortaokul öğrencisiyle yapılan bir araştırmada, riskli cinsel davranışlar gösterme sıklığı arttıkça (birden fazla partner sayısı, ilk cinsel ilişki yaşının düşüklüğü, korunmasız cinsel ilişkiye girme ve CYBE geçmişi olma) ergenlerin benlik saygıları ve beden imajlarının düştüğünü göstermektedir (Björnsdóttir, 2015)

2.6.4. Cinsel Eğitim ve Beden İmgesi & Beden Takdiri ile İlişkili Yayın ve Araştırmalar

Ergenlerin beden imgesi ve beden takdiri hakkında yapılan araştırmalar, yetişkinlerin ve ya çocukların beden imgesi & beden takdiri ile ilgili araştırmalara nazaran araştırmacılar tarafından daha zorlayıcı bulunmaktadır. Ergenlerin mahremiyet ihtiyaçları ve özerklik geliştirme döneminde olmaları bu araştırmalarda yetişkinlere ya da çocuklara nazaran zorlanmalarına neden olabilmektedir. İfşa edilecekleri kaygısı ağırlık kazanabilmekte ve suçluluk duyguları pekişebilmektedir. Ergenler, beden imgesi ve beden takdiri konularında daha hassas bir dönemde olmaları nedeniyle araştırma yöntemlerinden etkilenebilmektedir. Bu nedenle ergenlerle ilgili bu tür araştırmalarda, araştırmacının daha fazla hassasiyet göstermesi ve araştırmanın etik bağlamını ergenlik dönemi üzerinden değerlendirmesi gerekmektedir (Santelli ve diğerleri, 2003; Santelli ve diğerleri, 2017).

Cinsel eğitimin ergenlerin beden takdirleri üzerindeki etkilerini araştıran bir araştırmaya literatür taramasında ulaşılamamıştır. Cinsel beceriler eğitiminin meme kanserine sahip kadınların beden imgeleri ve cinsel işlevleri üzerindeki etkilerini araştıran 2014 tarihli bir araştırmanın bulgularına göre, bu eğitim meme kanserli kadınların beden imgeleri ve cinsel işlevleri üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

Çok ve Kutlu (2013) tarafından geliştirilen cinsel eğitim programında, SIECUS'ın kapsamlı cinsel eğitime dair yayınladığı temel ilkelere dayanan bir program yapısı oluşturulmuştur. Kapsamlı cinsel eğitim yaklaşımının Türkiye'de bilinirliğinin az olduğu bir dönemde, 6. ve 7. sınıflar için geliştirilen program, ön-test son-test kontrol gruplu deneysel desen 16 oturum ile uygulanmıştır. Eğitim programında kapsamlı cinsel eğitimlerin önemli başlıkları bulunmakta ve "*İnsan Gelişimi*" başlığının içerisinde erinlik ve beden imgesi konuları özel olarak ele alınmıştır.

Toplumsal cinsiyet normlarının yarattığı çifte standartların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bilimsel çalışmalarda, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına bağlı kadınların bu normlara bağlı erkeklerden, daha yüksek düzeyde negatif duygular yaşadıkları ve erkeklere göre daha düşük düzeyde pozitif beden imajına sahip oldukları belirtilmiştir (Emmerink ve diğerleri, 2016)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, araştırmacının rolü, veri toplama süreci ve araçları, verilerin analizinde kullanılan istatistikî teknikler ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ortaokul 5. sınıf öğrencilerine yönelik, kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan bir cinsel eğitim programının etkililiğinin değerlendirilmesi amacıyla, ön-test/ son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni, hazırlanan cinsel eğitim programı, bağımlı değişkenleri ise öğrencilerin benlik saygısı düzeyi, beden takdir düzeyi ve cinsel eğitime yönelik tutumlarıdır.

Araştırma deseni (modeli), araştırmacının, problem cümlesine yönelik sorularını cevaplamak ya da denencelerini test etmek için geliştirdiği bir plandır (Büyüköztürk, 2016). Araştırma deseninin araştırma içinde iki temel amacı olduğu söylenmektedir; 1. Araştırma sorularına nesnel, ekonomik ve geçerli cevaplar bulmak, 2. İç varyansı arttırmak, dış varyansı kontrol etmek ve hata varyansını en aza indirmek (Balcı, 2006). Bu araştırmada, bu amaçlara hizmet etmek için seçilen deneysel desen ise değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini incelemek için, bağımsız değişkeni manipüle ederken, diğer değişkenleri kontrol eden ve bağımlı değişken üzerindeki etkiyi araştıran bir desendir. Deneysel desenin en temel dört özelliğinden biri olan seçkisizlik, katılımcıları yansız bir şekilde deney ve kontrol gruplarına atamayı gerektirmektedir (Karasar, 2007). Ancak araştırmada her katılımcının seçkisiz olarak atanmasının mümkün ya da etik olmadığı durumlarda, araştırma yapılan bölgedeki doğal grupların yansız olarak atandığı ve araştırma için gerekli olan değişkenler üzerinden eşleştirilebildiği yarı deneysel desen kullanılabilmekte (Harris ve diğerleri, 2006) ve bu modelin uygulama geçerliliği yüksek bulunmaktadır (Karasar, 2007).

Araştırmanın deseni, aşağıda bulunan Tablo 1’de verilmiştir (Day, 2005)

Tablo 1.

Araştırma Deseni

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney Grubu	Ölçüm1.1 ^a	Cinsel Eğitim Programı	Ölçüm1.2
Kontrol Grubu	Ölçüm2.1	-----	Ölçüm2.1

^a Ölçüm araçları; Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğidir.

Bu araştırmada ön-test/son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmasının sebebi salgın koşulları gereği öğrencilerin seçkisiz gruplara atanma imkanının olmaması ve öğrencilerin bağımsız gruplar halinde eğitime tabi tutulamamasıdır. 2019-2020 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde ve 2020-2021 eğitim öğretim yılının tamamında, COVID-19 salgını nedeniyle, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm ortaokullar, tam zamanlı ve/ veya yarı zamanlı uzaktan eğitime başlamışlardır. Bu nedenle bu çalışma, yüz yüze eğitimin yapıldığı zaman aralıklarında gerçekleşmiştir. Yüz yüze eğitimin gerçekleştirilebildiği dönemlerde, öğrenciler okullara haftanın 2 günü, seyreltilmiş küçük gruplar halinde gelmişlerdir (pazartesi-salı günü bir grup, perşembe-cuma günü bir grup). Öğrencilerin kendilerine özel olarak atanan sınıf ve sıra haricinde okulda bulunmaları engellenmiştir. Bu nedenle öğrencilerin seçkisiz gruplar halinde eğitime alınabilmeleri için bağımsız olarak okula gelmeleri bu tarihlerde mümkün olamamıştır.

Uygulanan cinsel eğitim programı için (*Ergenlik ve Biz Eğitimi*), Adana İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek 9.) Ölçüm araçları ve araştırmanın amacı hakkında, uygulama yapılan okulun idarecilerine, öğretmenlerine ve ilgili grupların velilerine bilgi verilmiştir. Öğrencilerin velilerinden, çocuklarının bu programa katılmasına izin verdiklerini beyan ettikleri Veli Onam Formu alınmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin tamamına ön-test ve son-test olarak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği (ÇBTÖ) ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği (CEYTÖ) verilmiştir. Belirlenen deney grubuna, 2020-2021 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde, hazırlanan cinsel eğitim programı, her hafta bir oturum olmak üzere toplam 6 oturum olarak yüz yüze uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise ön-test ve son-test harici bir uygulama yapılmamıştır.

3.2. Araştırma Grupları

Bu araştırmanın çalışma grubu, Adana ili Seyhan ilçesinde bulunan bir ortaokulun 5. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. COVID-19 virüs salgını nedeniyle Türkiye’de uzaktan yürütülen örgün eğitim çalışmalarının, tekrar yüz yüze yapılmaya başlandığı 7 haftalık (2 Mart 2021- 14 Nisan 2021) süre içinde, okula devam eden öğrencilerden çalışma grupları belirlenmiştir. Okuldaki toplam 14 grup 5.sınıf öğrencisinden, random yolla belirlenen 4 gruba, RBSÖ, ÇBTÖ ve CEYTÖ uygulanmıştır. Ölçekleri dolduran öğrencilerin sayıları Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Araştırma Grupları Belirlenirken Ön-Test Verilen Sınıf Grupları ve Sayıları

Gruplar	Kız	Oğlan	C.E. Almış Olan ^a	Toplam
5/X	7	11	0	18
5/V	8	9	0	17
5/Y	9	7	3	16
5/Z	8	9	0	17
Toplam	32	36		68

^a C.E. Almış Olan= Daha önce Cinsel Eğitim almış olan öğrenci sayısı

Tablo 2 incelendiğinde, “Daha önce cinsel eğitim aldınız mı?” sorusuna “evet” cevabını veren öğrencilerin 5/Y grubunda olduğu görünmektedir. Daha önce cinsel eğitim almamış öğrenciler bu araştırmaya dahil edileceğinden, 5/Y grubu seçim dışı bırakılmıştır.

Çıkarılan grubun ardından geriye kalan üç grup arasında, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği puanlarında, normal dağılım gösteren, homojen ve aralarında anlamlı bir farklılık olmayan iki grup belirlenmek istenmiştir. Üç gruba ait ölçek verileri Bağımsız Ölçümler t Testi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucu, 5/Z grubunun Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği verilerinin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. 5/X ve 5/V grubu öğrencilerinin üç ölçeğe ait ön-test puanları homojen olup normal dağılım göstermektedir. 5/X ve 5/V grubuna ait ön-test ölçümlerinin aritmetik ortalama, standart sapma, t ve p değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

Gruplara Ait Ön-test Verilerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri

Grup	N	$\bar{X}$	SS	t Değeri	Sd	p
RBSÖ	5/X	18	2.24	1.16	32	0.064
				-1.920		
	5/V	16	1.47	1.17		
ÇBTÖ	5/X	18	34.28	6.99	32	0.220
				-0.136		
	5/V	16	37.25	6.84		
CEYTÖ	5/X	18	46.83	8.99	32	0.506
				-0.672		
	5/V	16	44.69	9.91		

Tablo 3'te görüldüğü üzere, öğrencilerin gruplarına göre ön-test RBSÖ ($t=-1.920$, $p>.05$), ÇBTÖ ($t=-0.136$, $p>.05$) ve CEYTÖ ($t=-0.672$, $p>.05$) ölçümleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle 5/X ve 5/V gruplarındaki öğrenciler seçkisiz yolla deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırma sırasında deney grubunun okula haftanın ilk iki günü, kontrol grubunun ise son iki günü gelmesi ve öğrencilerin birbirleriyle etkileşime geçme fırsatının olmaması, araştırmanın iç geçerliliği açısından elverişli bir durum ortaya çıkarmıştır.

Gruplar belirlendikten sonra, deney grubundaki öğrencilere, 6 oturumluk *Ergenlik ve Biz* eğitimi uygulanmıştır. Altı hafta boyunca, deney grubunda bulunan 18 öğrencinin tamamı eğitime katılmıştır. Eğitimin ardından tüm ölçekler son test ölçüm aracı olarak deney ve kontrol grubu öğrencilere uygulanmıştır.

Deney ve kontrol grubundaki (ön-test, son-test ve eğitimi tamamlayan) öğrencilerin, sayıları ve cinsiyetlere göre dağılımı aşağıda Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerin Sayıları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Kız	Oğlan	Toplam
Deney Grubu (Pazartesi/Salı)	7	11	18
Kontrol Grubu (Perşembe/Cuma)	8	8	16
Toplam	15	19	34

3.2.1. Kayıp Veriler ve Aykırı (Uç) Değerler

Kayıp veri kavramı, bir araştırmadaki değişkenlere ait ölçümlerin en az birinin elde edilememesi anlamına gelmektedir. Literatürde kayıp veriler, oluşma durumuna göre maddeyi yanıtsız bırakma, birimi yanıtsız bırakma, dalgali kayıp ve dönüşsüz kayıp şeklinde ifade edilmektedir (Akbaş ve Koğar, 2020). Araştırmanın küçük ölçekli (n:34) bir araştırma olması ve örneklem sayısının az olması nedeniyle, verilerde kayıplar yaşanması araştırmanın ölçüm gücünü düşürecektir. Bu nedenle veri kaybı yaşanmaması için ölçekler kontrol edilerek teslim alınmıştır ve araştırmada maddeyi yanıtsız bırakmadan kaynaklı veri kaybı bulunmamaktadır.

Aykırı (uç) değerler, veri setinde, verilerin geri kalanından oldukça farklı olan ölçümler olarak tanımlanır. Aykırı değerler verilerin analizinde kullanılan testlerin etkinliklerini olumsuz olarak etkiler (Akbaş ve Koğar, 2020). Aykırı veriler SPSS paket programı ile analiz edilebildiği gibi grafiksel yöntemlerle de analiz edilebilmektedir. Bu araştırmada, deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin ön-test ve son-test verileri incelendiğinde, ölçeklerden 0 (sıfır) puan alan ya da uç puan (ön-testten çok düşük/son testten çok yüksek ya da ön-testten çok yüksek/son-testten çok düşük) alan öğrenciler olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler analizlerde çarpıklık ve basıklık (Skewness/Kurtosis) katsayısını yükseltmekte, ölçümler arası varyansın analizini etkilemektedir. Bu nedenle ölçümlerden 0 puan ve uç puan alan deney grubunda 4, kontrol grubunda 2 olmak üzere toplam 6 öğrenci araştırmada veri analizi uygulamasından çıkartılmıştır. Bu işlem sonradan gruplara ait ön-test ölçümlerinin aritmetik ortalama, standart sapma, t ve p değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Aykırı Veriler Çıkartıldıktan Sonra Deney ve Kontrol Grubuna Ait Ön-test Verilerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri

Grup	N	$\bar{X}$	SS	t Değeri	Sd	p
RBSÖ	Deney	14	1.70	0.61		
				-0.117	26	0.908
	Kontrol	14	1.67	0.91		
ÇBTÖ	Deney	14	35.93	5.10		
				0.366	26	0.717
	Kontrol	14	36.71	6.21		
CEYTÖ	Deney	14	43.00	9.62		
				-0.120	26	0.905
	Kontrol	14	42.57	9.28		

Tablo 5’te görüldüğü üzere, aykırı (uç) veriler çıkartıldıktan sonra, deney ve kontrol grubuna ait ön test ölçümlerinde, her üç ölçeğin puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

3.3. Araştırmacının Rolü

Bilimsel araştırmalarda, araştırmacı, araştırma sürecine dahil olma şekli ve yöntemleri nedeniyle araştırmanın sonucuna farklı derecelerde etki edebilmektedir. Araştırmacının çalışma yaptığı alanda bilgi ve donanım sahibi olması önemli bir faktördür. Bu çalışmadaki araştırmacının, kapsamlı cinsel eğitim alanında sertifika almış, bu konuda biri uluslararası olmak üzere iki konferansta bildiri sunumu yapmış (Yıldırım ve Bulut, 2018) olması, eğitimin verimli uygulanması açısından katkılar sağlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nin North Dakota eyaletinde, cinsel eğitimlerle bu eğitimleri uygulayan öğretmenlerin özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir tez araştırmasının sonuçlarına göre; eğitim programını uygulayan öğretmenin programın etkililiğine yönelik inancının eğitimin içeriğini ve başarı ile uygulanma oranını etkilediği ortaya çıkmıştır (Christensen, 2013).

Bu konuda yapılan bilimsel, devlet destekli ya da bağımsız kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmalar, cinsel eğitim veren bir eğitimcinin sahip olması gereken bazı özellikler olduğunu söylemektedir. Bu özellikler;

1. İnsan cinselliği hakkında bilimsel ve tıbbi olarak doğru bilgilere;
2. Cinsel eğitim ile ilgili kişisel rahatlığa;
3. Kültürel yeterlilik ve kapsayıcı bir şekilde iletişim kurma yeteneğine;
4. Süreci etkili şekilde kolaylaştırma becerilerine;
5. Tüm öğrenciler için rahat ve güvenli bir öğrenme ortamı yaratma yetkinliğine;
6. İlgi çekici ve çeşitli öğretim yöntemlerini kullanabilme becerilerine ve
7. Cinsellikle ilgili kişisel değerlerini empoze etmeden evrensel veya yerel değerleri destekleme yetkinliğine sahip olmaktır (SIECCAN, 2008; CSDE ; SIECUS, 2018).

Okul psikolojik danışmanları, mesleki rolleri ve becerileri, mesleklerini uygulayış alanları ve bağlı oldukları etik kurallar nedeniyle cinsel eğitim çalışmalarının doğal bir uygulayıcısıdır. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı kılavuzun A. bölümü b başlığının 24. Maddesi (MEB, 2005), psikolojik danışmanların cinsel eğitimdeki rolünü özetler niteliktedir;

Öğrencilerin etnik, dinsel, sınıfsal farklılık ile cinsel yönelim, süregelen hastalık gibi konularda ayrımcılığa maruz kalmamaları için önleyici ve koruyucu rehberlik çalışmalarına yer verir. Farklılıkların kabulü ve bir arada yaşama konusunda öğretmen ve okul yöneticileri ile birlikte olumlu okul ikliminin yaratılmasına katkı sağlar. (MEB, 2005; s.10)

Bu nedenlerle bu çalışmadaki araştırmacının, deney ve kontrol gruplarının bulunduğu okulun psikolojik danışmanı olması, araştırmanın kapsam ve uygulama geçerliliği için önemli ve faydalı bir bileşendir.

Araştırmacının aynı anda eğitimi hazırlayan, eğitimi uygulayan ve araştırmayı gerçekleştiren kişi olmasının, araştırmanın nesnelliğini ve ölçüm gücünü olumsuz yönde etkilememesi için bazı değişkenlerin kontrol altına alınması gerekmektedir. Hazırlanan *Ergenlik ve Biz* cinsel eğitim programı, deney grubundaki öğrencilere uygulanırken, öğrencilere eğitim hakkında bilgi verilip, ailelerinden sonra onların da yazılı onayı alınmıştır. Ancak Hawthorne Etkisi'nin kontrol edilmesi amacıyla, öğrencilere, “eğitimin etkililiğinin ölçülmesi için gerçekleştirilen bir araştırmaya dahil edildikleri ve deney grubunda oldukları bilgisi” verilmemiştir. Hawthorne etkisi; kendisinin bir araştırmaya dahil edildiğini ve gözlemlendiğini bilen katılımcıların, birey olarak değer gördüğü

varsayımıyla verimliliklerinin arttığını, araştırma sonucunu etkilediklerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (McCambridge, Witton ve Elbourne, 2013).

Araştırmacı yanlılığını tanımlayan Pygmalion Beklenti Etkisini kontrol edebilmek amacıyla eğitici olarak araştırma dışından 2. bir psikolojik danışman dahil edilmiştir. Pygmalion etkisi, bir kişinin (eğitici) bir başkasının (öğrenci) davranışından beklentilerinin, onun davranışlarına kendini gerçekleştiren kehanet olarak etki edebileceğini tanımlayan bir kavramdır (Rosenthal & Jacobson, 1968). Geliştirilen altı oturumluk *Ergenlik ve Biz* Eğitiminin 2 oturumu, cinsel eğitim konusunda eğitim almış, bu alanla ilgili bildiri yayınlamış (Yıldırım ve Bulut, 2018) başka bir psikolojik danışman tarafından verilmiştir. İkinci eğitimci, araştırmada hangi ölçeklerin kullanılacağı hakkında bilgi sahibi değildir. Bu sayede cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubunun, araştırmacının aynı anda üstlendiği eğitici rolünden ve beklentilerinden etkilenmelerinin önüne geçilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Bu bölümde veri toplama araçları hakkında bilgi verilmektedir.

3.4.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, sosyolog ve sosyal psikolog Morris Rosenberg tarafından, sosyal yapının, kültürel, bağlamsal ve kişilerarası ilişkilerin benlik saygısı üzerindeki etkisini keşfetmek amacıyla, 5.000'den fazla ergenden oluşan bir örneklemden yararlanılarak geliştirilmiştir (Rosenberg, 1979; Rosenberg, 1988).

RBSÖ'nin (EK 1) Türkiye'deki uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. 2500 kişilik lise örneklem grubuna uygulanan RBSÖ'nün Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında 0-1 puan yüksek benlik saygısı, 2-4 puan orta benlik saygısı, 5-6 puan düşük benlik saygısı olarak puanlandırılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin toplam 63 maddelik 12 alt boyutu (benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki, psişik izolasyon) bulunmaktadır ve bu araştırmada ilk alt boyut olan benlik saygısı ölçeği

kullanılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği pozitif ve negatif yönde toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek, bir Guttman ölçeği olduğu için puanlama diğer ölçek türlerine göre biraz daha karışık gerçekleşmektedir. Puanlama, birleşik derecelendirme yöntemini içerir. Bu ölçekte düşük puan almak yüksek benlik saygısına, yüksek puan almak düşük benlik saygısına işaret etmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin, Guttman ölçeği tekrarlanabilirlik katsayısı, 0.92'dir ve yüksek bir iç tutarlılık (Cronbach alpha= 0.77 ve 0.88) barındırmaktadır. İki hafta süreli aralıklarla test-tekrar test güvenilirliği incelendiğinde 0.85 ve 0.88 oranında korelasyon hesaplanmıştır. Envanterin Türkçe formuna ait Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test güvenirliliğin 0.48 ve 0.79 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

3.4.2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği

Çocukluk ve ergenlik, bireyin beden algısının ve takdirinin şekillendiği önemli dönemlerden biridir. Buna karşın, beden takdir ölçeği ilk olarak yetişkinlere yönelik geliştirilmiştir (Avalos, Tylka, Wood-Barcalow, 2005; Tylka, Wood-Barcalow, 2015). Geliştirilen bu ölçek 2017 yılında çocuklar için adapte edilmiş (Halliwell, Jarman, Tylka, Slater, 2017) ve 2019 yılında Türk kültürüne uyarlama çalışmaları yapılmıştır (Yam, 2019). Bu ölçek, çocukların vücut algılarını ve bu algılardan duydukları memnuniyet düzeyini ölçmektedir (EK 2).

9-11 yaş aralığındaki 452 öğrencinin çalışmaya dahil edilmesiyle uyarlanan ölçek, tek boyut ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinde ters puanlanan madde bulunmamakta ve ölçekten en az 10 en çok 50 puan alınmaktadır (Asla, Nadiren, Bazen, Sık Sık, Her Zaman)

Ölçeğin uyum indeksleri $X^2 / Df = 1.23$, GFI=0.94, IFI = 0.98, CFI = 0.98, NFI = 0.91 AFGI = 0.90, TLI = 0.98 ve RMSEA = 0.044 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeğin Türkçe formunun Cronbach's Alfa iç tutarlık değeri $\alpha = 0.87$ 'dir (Yam, 2019).

3.4.3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği, cinsel eğitimlerin hedeflediği tutumları ölçmek yerine, doğrudan ergenlerin, cinsel eğitimlere karşı tutumlarını ölçmektedir. Turhan tarafından 40 ölçek maddesi ile başlanılan ölçek geliştirme çalışmasında, faktör yükü 0,32'nin altında kalan ve binişik maddeler tespit edilmiş ve kriterlere uymayan

maddeler çıkartılmıştır (Turhan, 2015). İki alt boyutlu (cinsel eğitimin yararlarına ilişkin görüşler, cinsel sağlığa ilişkin görüşler) toplam 15 maddeden oluşan 5’li Likert tipi ölçeğin, kapsamlı cinsellik eğitimlerinin alt boyutlarının tamamına yönelik tutumları ölçme niteliği bulunmamaktadır (Turhan, 2015). Ölçekte ters puanlanan bir madde vardır ve ölçekten en düşük 15, en yüksek 75 puan alınabilmektedir (EK 3).

Ölçeğin uyum indeksleri, $X^2 / Df < 3$, GFI >0,90, CFI>0,90 ve RMSEA<0,08; Cronbach’s Alfa katsayısı 0,87 olarak belirlenmiştir ve sonuçlar ölçeğin geçerli ve güvenilir bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Turhan, 2015).

3.5. “Ergenlik ve Biz” Cinsel Eğitim Programı

Kapsamlı cinsel eğitim, çocukların, ergenlerin, gençlerin ve yetişkinlerin bireysel, bedensel, duygusal ve bir ilişkideki cinselliklerine karar vermek ve bundan haz almak için gereksinim duydukları değerler, bilgi, beceri ve tutumlar için onlara eğitim verilmesi gerektiğini savunmaktadır (IPPF, 2010; Esen, 2015). Bu eğitimler, cinselliğe sadece bedensel sağlık olarak değil, cinselliğin bütün alt boyutları ile bütüncül yaklaşılması gerektiğini kabul etmektedir.

Geliştirilecek olan bir cinsel eğitim programına Kapsamlı Cinsel Eğitim Programı denilebilmesi için, literatüre göre bu eğitimlerin içeriklerinde; cinsellikle ilgili kapsamlı bilimsel bilgi verme, tutum, değer ve anlayış kazandırma, kişilerarası becerileri destekleme ve bireye sorumluluk kazandırma amaçları güdülmesi gerekmektedir. Bu eğitimlerde başlıklar belirlenirken -Üreme organları, işlevleri, sağlığı ve gebelik, -Ergenlik dönemi ve değişimler, -CYBE, -Toplumsal cinsiyet normları, -Cinsel yönelim ve cinsel kimlik, -Sınırlar, -Hayır diyebilme ve-Sağlıklı İlişkiler başlıklarının bulunması eğitimin yararı için önem arz etmektedir (Çok ve Kutlu, 2011; SIECUS, 2018a; SIECUS, 2020; ASPSH, 2015). Bu sebeplerle, ilgili literatür, benzer program içerikleri ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının hazırladığı kılavuzlar temel alınarak, altı oturumluk eğitimin temel taslağı oluşturulmuştur.

Hazırlanan temel eğitim taslağından sonra, öğrencilerin kendi eğitimlerinde söz sahibi olma hakkını desteklemek için *İsimsiz Soru Kutusu* ve *Dokuz Elmas Tekniği* kullanılarak, öğrencilerin eğitim almak istedikleri başlıklar belirlenmiştir. İsimsiz soru kutusu, öğrencilerle hassas konularda çalışırken, öğrencinin kendini güvende hissetmesini, merak ettiği soruları utanma ya da etiketlenme kaygısı yaşamadan sormasını sağlayan bir tekniktir. Bu teknikte öğrenci sorusunu yazarak, isimsiz şekilde belirtilen

kutuya atar ve sorular planlanan zamanda eğitimci tarafından cevaplanır. Dokuz elmas tekniği ise, öğrencilere eğitim içeriği olarak verilecek başlıkları, kendileri için öncelik sırasına göre belirlemelerini sağlayan bir tekniktir. Bu teknik aracılığıyla öğrenciler, eğitim almak istedikleri başlıkları sıralayarak, eğitimlerin içeriklerini kendileri şekillendirebilmektedir (Hoyle ve McGeeney, 2020). Eğitim ortamlarında bu teknikler sayesinde, öğrenciler için güven verici, kolaylaştırıcı ve kendi eğitimlerinde söz sahibi olma haklarını destekleyici bir yapı oluşmaktadır.

İsimsiz soru kutusu tekniği uygulanırken, *Ergenlik ve Biz* eğitiminin ilk oturumunda öğrencilerle birlikte İsimsiz Soru Kutusu oluşturulmuştur. Öğrenciler sınıfa getirilen boş kutu, bilgisayar çıktısı, makas, renkli kalem ve kağıtlar aracılığıyla soru kutusunu kendileri yapmışlardır. Kutu hazırlandıktan sonra onlardan, “ergenlik, cinsiyet ve cinsellikleriyle ilgili öğrenmek istedikleri bilgi ve soruları” dağıtılan kağıtlara isimsiz şekilde yazmaları ve bu kutuya atmaları istenmiştir. Kutudan elde edilen tüm sorular ve talepler, kapsamlı cinsel eğitimlerin içerikleriyle paralellik göstermektedir. Bu soru ve talepler listelenerek, eğitim programındaki ilgili oturumun içeriğine (EK 4) yerleştirilmiştir.

Hazırlanan İsimsiz Soru Kutusu altı haftalık eğitimin tamamında kullanılmıştır, ancak son üç oturumda öğrenciler artık isimsiz soru kutusunu kullanmak yerine, merak ettikleri konuyu söz alarak doğrudan sormaya başlamışlardır.

Dokuz elmas tekniği uygulanırken, sınıfa *Öğrenmek İstediklerimiz Dokuz Elmas* afişi (EK 5) getirilerek tahtaya asılmış ve bu afişin A4 boyutunda basılı örneği öğrencilere dağıtılmıştır. ABD Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyi’nin kapsamlı cinsel eğitim programlarında bulunması gerektiğini ifade ettiği (Şekil 2) Altı anahtar kavram ve konularından, 5. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine uygun olan başlıklar öğrencilere açıklanmıştır. Daha sonra birer yapışkanlı kâğıda yazılan bu başlıklar öğrencilere dağıtılarak, öncelikli olarak öğrenmek istedikleri konuları ellerindeki *Öğrenmek İstediklerimiz Dokuz Elmas* afişine yapıştırmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre, öncelikli olarak en çok öğrenmek istedikleri konular sıralanarak *Ergenlik ve Biz* eğitiminin içerik ve oturum sıralaması belirlenmiştir. Ergenlik ve Biz eğitim dahilinde oluşturulan oturumlar, oturumların başlıkları ve uygulama tarihleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

“Ergenlik ve Biz” Cinsel Eğitim Programı Oturumları ve Uygulama Tarihleri

Oturum Numarası	Oturum Adı	Süresi	Uygulama Tarihi
1. Oturum	<i>Ergenlik ve Biz</i> Eğitim Programının Tanıtılması	90 Dakika	08.03.2021
2. Oturum	Bedenimi ve Cinsiyetimi Tanıyorum	90 Dakika	15.03.2021
3. Oturum	Ergenlik ve Değişimler	90 Dakika	22.03.2021
4. Oturum	Değerler ve Farklılıklara Saygı & Sağlıklı İlişkiler	90 Dakika	29.03.2021
5. Oturum	Özel Alanım ve Sınırlarım & Hayır Diyebilme ve Hayır'ı Kabul Edebilme	90 Dakika	05.04.2021
6. Oturum	Dilimizde, Medyada ve Toplumumuzda Cinsiyet	90 Dakika	12.04.2021

Tablo 6’da görüldüğü üzere, literatür ve uluslararası kılavuzlar temel alınarak hazırlanan, öğrencilerin soru ve önceliklerine göre şekillendirilen *Ergenlik ve Biz* cinsel eğitim programı 08 Mart 2021-12 Nisan 2021 tarihleri arasında, yüz yüze eğitim ile gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. “Ergenlik ve Biz” Cinsel Eğitim Programı Oturumları

Kapsamlı cinsel sağlık eğitimleri temel alınarak hazırlanmış 6 oturumluk *Ergenlik ve Biz* eğitim programı uygulanırken ısınma oyunları, eğitim oyunları, afişler, oyun kartları, oyuncaklar, videolar, çocuk şarkıları kullanılmıştır (EK 6).

1. Oturum: Ergenlik ve Biz Eğitim Programının Tanıtılması

Amaçlar:

- Ön-test olarak ölçekleri uygulama.
- Öğrencilerin ve eğitimcinin birbirlerini tanımasını sağlama, *Ergenlik ve Biz* programını tanıtmak.
- İsimsiz Soru Kutusu ve Dokuz Elmas Tekniğini uygulama.
- Eğitim boyunca grup içinde uygulanacak kuralları belirleme, buna dair kontrat

hazırlama (EK 7).

2. Oturum: Bedenimi ve Cinsiyetimi Tanıyorum

Amaçlar:

- Grup olarak yazılı belge haline getirilen kontratı imzalama.
- Fizyolojik cinsiyet ve cinsel yönelim kavramlarını bilme.
- Kadın ve erkeğe ait fizyolojik cinsiyet özelliklerinin farklılıklarını anlama.
- Kadın ve erkek üreme organlarını öğrenme.
- Üreme, gebelik ve doğum olgularını öğrenme.
- Cinsellikle ilgili çarpıtılmış bilgiler ile internetin ilişkisini anlama.

3. Oturum: Ergenlik ve Değişimler

Amaçlar:

- Ergenlik kavramını bilme.
- Ergenliğin neden oluştuğunu ve önemini anlayabilme.
- Erinlik ve ergenlik döneminde oluşacak olan bedensel, bilişsel ve duygusal değişimleri fark edebilme.
- Ergenlik döneminde ihtiyacı olan hijyen ve sağlık kurallarını bilme.

4. Oturum: Değerler ve Farklılıklara Saygı & Sağlıklı İlişkiler

Amaçlar:

- Farklılık kavramını, çeşitlerini ve farklı olmanın anlamını bilme.
- Farklılıkları önemseme.
- İlişki kavramının ne olduğunu bilme, aileyle, çevreyle, arkadaşla, okulla, internet ve teknolojik aletler aracılığıyla kurulan ilişkileri fark etme.
- Sağlıklı ve sağlıksız ilişkilerin özelliklerini bilme
- Kiminle ve nasıl kurulduğundan bağımsız olarak sağlıklı ya da sağlıksız ilişkilerin olduğunu fark etme, sağlıksız ilişkilerle başa çıkma seçeneklerini tartışma.

5. Oturum: Özel Alanım ve Sınırlarım, Hayır Diyebilme ve Hayır'ı Kabul Edebilme

Amaçlar:

- Özel alan, ortak alan, mahremiyet ve özel bölgeler kavramlarını bilme.
- Sağlıklı /iyi dokunuş, sağlıksız/kötü dokunuş ve bunları ayırt etmesini engelleyen dokunuşlar hakkında bilgi sahibi olma, örnek verme.
- İstismar/taciz kavramını anlama.
- Yüz yüze ya da çevrim içi istismarla karşılaştığında, yapması gerekenleri bilme.
- Güvenilir ve iletişime geçeceği üç kişiyi listeleme.
- Hayır demenin ve kendisine hayır denildiğinde kabul etmenin ne olduğunu bilme, uygulama yollarını öğrenme.

6. Oturum: Dilimizde, Medyada ve Toplumumuzda Cinsiyet

Amaçlar:

- Her cinsiyetin benzerlik ve farklılıklarını sayma.
- Cinsiyet farklılıkların sadece üreme organlarında olduğunu fark etme.
- Biyolojik (fizyolojik) cinsiyet, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kavramlarını ve bu kavramların birbirlerinden farklı olduklarını bilme.
- Cinsiyetlere yüklenen anlamların ve onlardan beklenen rollerin toplumdan topluma değiştiğini fark etme.
- Toplumsal cinsiyet rollerinin kişinin davranışlarını nasıl etkilediğini anlama.
- Konuştuğumuz dilin, televizyonun ve internetin toplumsal cinsiyet rollerimize etkilerini fark etme.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında öncelikle Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek 9). Araştırmanın yapılacağı Adana ili Seyhan ilçesine bağlı ortaokulun tespitinden sonra, okulun yöneticileriyle ve ilgili sınıfların şube rehber öğretmenleriyle toplantı gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulanacağı sınıfların velilerine bilgilendirme yapılmış ve 2020-2021 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde veri toplama araçları ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Ölçeklerin ve *Ergenlik ve Biz* eğitiminin uygulanması, COVID-19 virüsü pandemisi koşulları gereği yüz yüze eğitimin

verildiği tarihlerde gerçekleştirilmiştir.

Eğitim programı hakkında öğrencilerin düşüncelerini tespit edebilmek adına, program uygulanmadan önce öğrencilerden eğitime yönelik beklentilerini, uygulandıktan sonra eğitim hakkındaki düşüncelerini yazarak İsimsiz Soru Kutusuna atmaları istenmiştir. Cinsel eğitim programının 6.oturumunun son bölümünde ise öğrencilerle birlikte programın değerlendirmesi yapılmıştır. Öğrenciler eğitim öncesine göre kendilerini daha iyi hissettiklerini, eğitimde çok eğlendiklerini belirtmişlerdir. İlk başlarda utandıklarını ancak daha sonra utanmanın normal olduğunu, bedenlerindeki organların isimlerini öğrendikten sonra artık bu organların komik ya da utandırıcı gelmediğini belirtmişlerdir. Eğitimde kullanılan oyuncaklar sayesinde, organları kafalarında daha rahat canlandırdıklarını, adet olmanın nasıl ve nerede gerçekleştiğini ve memelerde süt bezlerinin nasıl görüldüğünü daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Acil durumlarda, kendilerini iyi hissetmedikleri olaylar olduğunda başvuracakları insanların listesini yapmalarının kendilerini daha güvende hissetmelerini sağladığını belirtmişlerdir. İlk oturumlarda sorularını attıkları İsimsiz Soru Kutusu'nu son oturumlarda kullanmadan, sormak istediklerini rahatlıkla grubun içinde sormaya başladıkları gözlemlenmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırma dahilinde deney ve kontrol grubundaki öğrenciler tarafından doldurulan ölçeklerin verileri, bilgisayar ortamına aktarılarak çözümlenmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde IBM SPSS Statistics 22.0 programı kullanılmıştır. Çalışma gruplarındaki toplam öğrenci sayısı, ölçümlerinde aykırı değerler bulunan öğrencilerin çıkartılmasıyla birlikte toplam 28'dir. 50 katılımcının altındaki ölçümler için elde edilen verilerin, normallik sayıltısını karşılayıp karşılamadığı Shapiro-Wilk testi ile analiz edilmektedir (Büyüköztürk, 2007).

Aykırı değerler çıkartıldıktan sonra deney ve kontrol gruplarına ait RBSÖ, ÇBTÖ ve CEYTÖ puanlarının ön-test ve son-test ölçümlerine ilişkin Shapiro-Wilk testi değerleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait Ön-test ve Son-test Ölçüm Puanlarının Normallik Sayıltısına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Değerleri

Grup	Ölçüm	RBSÖ	ÇBTÖ	CEYTÖ
Deney Grubu (n:14)	Ön-test	0,195	0,967	0,743
	Son-test	0,282	0,994	0,566
Kontrol Grubu (n:14)	Ön-test	0,664	0,644	0,218
	Son-test	0,783	0,790	0,541

Tablo 7 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarına ait, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği puanlarının ön-test ve son-test ölçümlerinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir ($p>0,05$). Gruplara ait ölçümlerin normal dağılım gösterdiğinin ($p>0,05$) saptanmasından sonra, iki gruptaki öğrencilerin de ön-test ölçek puanlarına İlişkisiz Gruplar İçin T-Testi (Independent Sample T-Test) uygulanmıştır (bknz: Tablo 5). Analiz sonucunda üç ölçek puanı için deney ve kontrol grubunun ön-test RBSÖ ($t=-0.117$, $p>0.05$), ÇBTÖ ($t=0.366$, $p>0.05$) ve CEYTÖ ($t=-0.120$, $p>0.05$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Gruplar arası ön test verilerinde anlamlı bir farklılığın olmaması, deney ve kontrol gruplarının aynı evreni temsil ettiğini göstermektedir.

Yapılan ölçüm ve analiz sonucu, deney ve kontrol gruplarına ait RBSÖ, ÇBTÖ ve CEYTÖ puanlarının ön-test ve son-test ölçümleri normal dağılım gösterdiğinden, iki gruba ait ön-test ve son-test ölçüm puanları, Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi, Split Plot ANOVA (Mixed Design Analyses of Variance) ile analiz edilmiştir (Penn State University, 2021). Bu tür varyans analizlerinde, öncelikle ölçümlerin karşılaması gereken varsayımlar mevcuttur. Verilerde bağımlı değişkenin süreklilik göstermesi, verilerin aynı bireylerden toplanmış olması, grup içi verilerin normal dağılım göstermesi, homojen olması ve verilerde analizin bozulmasına yol açacak düzeyde anlamlı uç değer (çarpıklık ve basıklık) olmaması gerekmektedir (Balcı, 2006; Büyüköztürk, 2007; Yücel Toy ve Tosunoğlu, 2007). Bu tekniğin varsayımlarını test etmek adına, normallik dağılımı Shapiro-Wilk testi ile (bknz: Tablo 7), verilerin çarpıklık ve basıklık düzeyleri betimsel analizler yapılarak Skewness-Kurtosis değerlerinin kontrol

edilmesiyle, verilerin kovaryansları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da Box Testi ile hesaplanmıştır.

RBSÖ ölçümlerinin analizlerine ait veriler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene’s Test ve Box’s Test Değerleri

	Ön-test			Son-test			Box’s Test ^d
	Skewness ^a	Kurtosis ^b	Levene’s Test ^c	Skewness	Kurtosis	Levene’s Test	
Deney	0.21	-1,27		0.26	0.53		0.143
			0.12			0.06	
Kontrol	0.17	-0.76		0.01	-0.47		

^a -1.5<p<1.5

^b -1.5<p<1.5

^c p>0.05

^d p>0.05

Tablo 8’de görüldüğü üzere, RBSÖ ölçümü için, deney ve kontrol gruplarına ait verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri normal aralıktadır (Skewness-Kurtosis, -1.5<p<1.5). Gruplar arasında ön-test ve son-test ölçümlerinin varyansları homojenlik (Levene’s Test) göstermektedir (p>0.05). RBSÖ verileri için, deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test ölçümlerinin Box’s Test sonuçlarında anlamlı bir farklılık olmadığı hesaplanmıştır (p>0.05). Tablo 8’de, gruplara ait ön-test ve son-test RBSÖ ölçümlerini analiz etmek adına Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA tekniğine ait varsayımların karşılandığı görülmektedir.

Araştırma dahilinde kullanılan ikinci ölçüm aracı olan, ÇBTÖ ölçümlerinin aynı istatistiksel teste ait analizlerinin verileri ise Tablo 9’ da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene's Test ve Box's Test Değerleri

	Ön-test			Son-test			Box's Test ^d
	Skewness ^a	Kurtosis ^b	Levene's Test ^c	Skewness	Kurtosis	Levene's Test	
Deney	-0.12	-0,35		0.21	-0.41		0.172
			0.33			0.06	
Kontrol	-1.33	-1.18		-0.27	-0.97		

^a $-1.5 < p < 1.5$

^b $-1.5 < p < 1.5$

^c $p > 0.05$

^d $p > 0.05$

Tablo 9'da görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarına ait ÇBTÖ verilerin ön-test ve son-test ölçümlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri normal aralıktadır (Skewness-Kurtosis, $-1.5 < p < 1.5$). Ön-test ve son-test ölçümlerinin gruplar arası varyansları homojenlik (Levene's Test) göstermektedir ($p > 0.05$). Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği verileri için, deney ve kontrol gruplarına ait ön-test ve son-test ölçümlerinin Box's Test sonuçlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Tablo 9'da, ÇBTÖ verilerinin gruplara ait ön-test ve son-test ölçümlerini analiz etmek amacıyla Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA tekniğine ait varsayımların karşılandığı görülmektedir.

Araştırma dahilinde kullanılan son ölçme aracı CEYTÖ ölçümlerinin aynı istatistiksel teste ait analizlerinin verileri ise Tablo 10' da gösterilmiştir.

Tablo 10.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Verilerinin Skewness-Kurtosis, Levene's Test ve Box's Test Değerleri

	Ön-test			Son-test			Box's Test ^d
	Skewness ^a	Kurtosis ^b	Levene's Test ^c	Skewness	Kurtosis	Levene's Test	
Deney	0.31	-0,84		0.31	-0.96		0.803
			0.85			0.40	
Kontrol	-0.42	-0.86		-0.06	-0.30		

^a $-1.5 < p < 1.5$

^b $-1.5 < p < 1.5$

^c $p > 0.05$

^d $p > 0.05$

Tablo 10'da görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarına ait CEYTÖ verilerin ön-test ve son-test ölçümlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri normal aralıkta bulunmaktadır (Skewness-Kurtosis, $-1.5 < p < 1.5$). Ön-test ve son-test ölçümlerinin gruplar arası varyansları homojenlik (Levene's Test) göstermektedir ($p > 0.05$). Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği verileri için, deney ve kontrol gruplarına ait ön-test ve son-test ölçümlerinin Box's Test sonuçlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Tablo 10 incelendiğinde, CEYTÖ verilerinin gruplara ait ön-test ve son-test ölçümlerini analiz etmek adına Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA testine ait varsayımların karşılandığı görülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin *Ergenlik ve Biz* eğitimi alma ve almama durumlarına göre, benlik saygısı, beden takdiri ve cinsel eğitime yönelik tutum düzeylerine ilişkin nicel verilerin analizlerinden elde edilen bulgulara, araştırmaya ait üç denence ve araştırma soruları bağlamında yer verilmiştir.

4.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında deney ve kontrol grubu öğrencilerine Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, eğitim programı başlangıcında ön-test, program tamamlandığında son-test olarak uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin RBSÖ ölçümlerine ait ön-test ve son-test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar		Ön-test		Son-test	
	n	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Deney	14	1.70	0.61	1.26	0.51
RBSÖ					
Kontrol	14	1.67	0.91	1.70	0.82

Tablo 11’de görüldüğü üzere, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine ait deney grubunun ön-test ölçüm puanlarının ortalaması, *Ergenlik ve Biz* eğitimi (deneysel işlem) öncesi $\bar{x}=1.70$ iken, eğitim sonrası son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=1.26$ ’a düşmüştür. Ancak, aynı ölçeğe ait kontrol grubunun ön-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=1.67$ iken, deney sonunda son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=1.70$ ’e yükselmiştir.

Araştırmanın 1. denencesi “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puan ortalamalarında,

programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere anlamlı bir düşüş olacaktır” şeklinde belirtilmiştir. Bu denencenin sınanmasına yönelik, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine ait, ön-test ve son-test ölçümleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi için varyans analizi yapılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarına ait ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

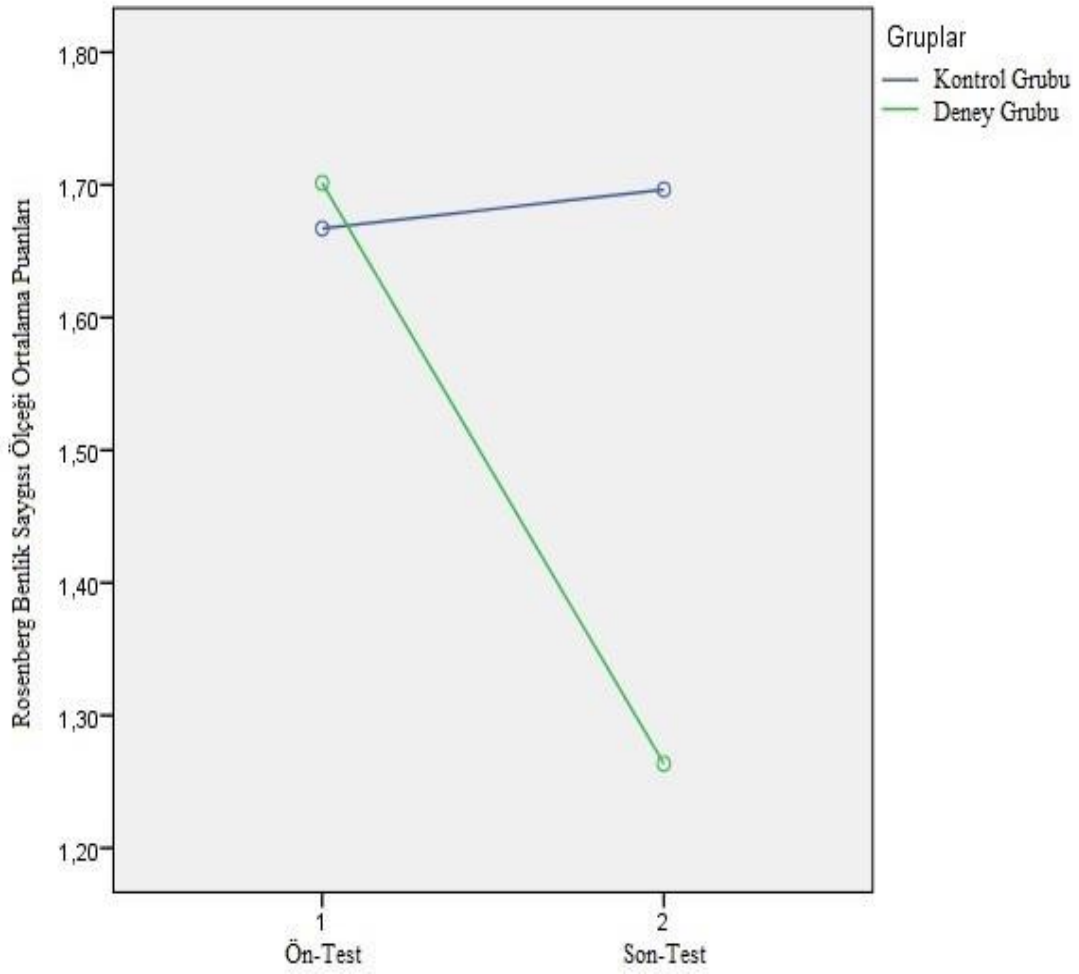
Tablo 12.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait RBSÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	26.96	27			
Grup (Deney-Kontrol)	0.56	1	0.56	0.55	.466
Hata	26.40	26	1.02		
Gruplar İçi	2.81	28			
Ölçüm (Ön-test/Son-test)	0.58	1	0.58	10.33*	.003
Grup*Ölçüm	0.76	1	0.76	13.50*	.001
Hata	1.47	26	0.06		
Toplam	49.77	55			

Tablo 12 incelendiğinde, RBSÖ ölçümünden deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin aldıkları ön-test ve son-test puanları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda grup ana etkisinin [$F(1-26)= 0.55$, $p>0.05$] anlamlı olmadığı ve ölçüm ana etkisinin anlamlı olduğu [$F(1-26)= 10.33$, $p<0.05$] bulunmuştur. Deney ve kontrol grubunda bulunuyor olmakla tekrarlı ölçüm faktörlerinin RBSÖ puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F(1-26)=13.50$, $p<0.05$].

Bu sonuçlar, araştırmanın 1. denencesi olan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir düşüş olacaktır” ifadesini doğrulamaktadır. Analize ait grafik Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğine ait ön-test ve son-test puanlarındaki değişim grafiği

4.2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırma dahilinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ÇBTÖ ölçümlerine ait ön-test ve son-test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Ön-test		Son-test	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Deney (n=14)	35.93	5.11	39.57	4.55
Kontrol (n=14)	36.71	6.21	36.43	7.17

Tablo 13'te görüldüğü gibi, Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeğine ait deney grubunun ön-test ölçüm ortalaması, $\bar{x}=35.93$ iken, eğitim sonrası son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=39.57$ 'e yükselmiştir. Bunun yanında, aynı ölçeğe ait kontrol grubunun ön-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=36,71$ iken, deney sonunda son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=36.43$ 'tür.

Araştırmanın 2. denencesi “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir artış olacaktır” şeklinde belirtilmiştir. Bu denencenin sınanmasına yönelik, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ÇBTÖ'ye ait, ön-test ve son-test ölçümleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi için varyans analizi yapılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarına ait ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

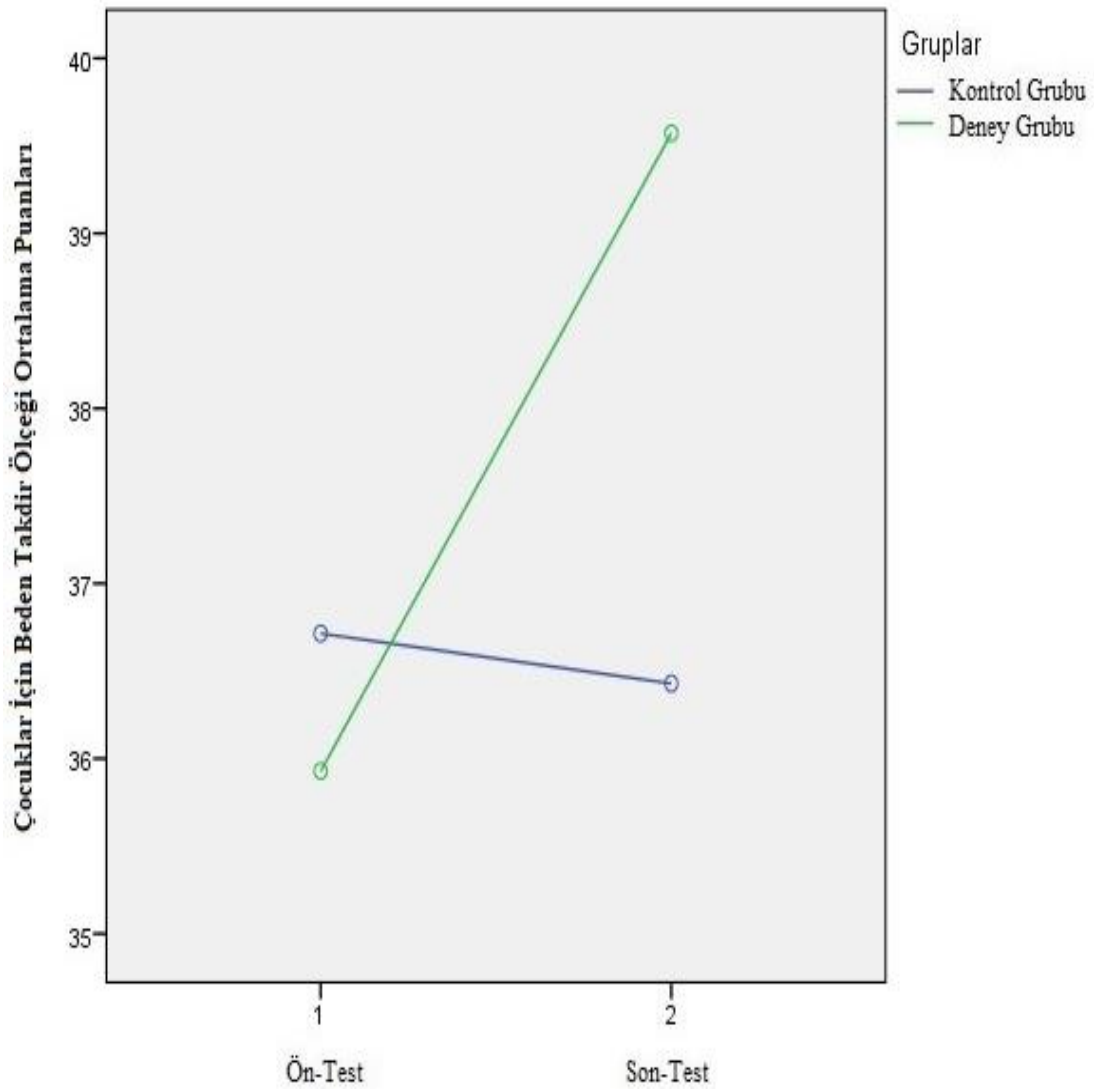
Tablo 14.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait ÇBTÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	1724.06	27			
Grup (Deney-Kontrol)	19.45	1	19.45	0.30	.591
Hata	1704.61	26	65.56		
Gruplar İçi	165.58	28			
Ölçüm (Ön-test/Son-test)	39.45	1	39.45	14.24*	.001
Grup*Ölçüm	54.09	1	54.09	19.50 *	.000
Hata	72.04	26	2.77		
Toplam	1890.64	55			

Tablo 14’te görüldüğü üzere, ÇBTÖ ölçümlerinden deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin aldıkları ön-test ve son-test puanları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda grup ana etkisinin [$F(1-26)= 0.30, p>0.05$] anlamlı olmadığı ve ölçüm ana etkisinin anlamlı olduğu [$F(1-26)= 14.24, p<0.05$] bulunmuştur. Deney ve kontrol grubunda bulunuyor olmakla tekrarlı ölçüm faktörlerinin ÇBTÖ puanları üzerindeki ortak etkisinin ise anlamlı olduğu görülmektedir [$F(1-26)=54.09, p<0.05$].

Bu sonuçlar, araştırmanın 2. denencesi olan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir artış olacaktır” ifadesini doğrulamaktadır. Analize ait grafik Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeğine ait ön-test ve son-test puanlarındaki değişim grafiği

4.3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Araştırma dahilinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ÇBTÖ ölçümlerine ait ön-test ve son-test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Verilerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Ön-test		Son-test	
	$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss
Deney (n=14)	43.00	9.62	48.29	8.46
CEYTÖ				
Kontrol (n=14)	42.57	9.28	43.00	7.59

Tablo 15'te görüldüğü üzere, Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine ait deney grubunun ön-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=43.00$ iken, eğitim sonrası son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=48.29$ 'a yükselmiştir. Ancak, yine aynı ölçeğe ait kontrol grubunun ön-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=42.57$ iken, deney sonunda son-test ölçüm ortalaması $\bar{x}=43.00$ 'a yükselmiştir.

Araştırmanın 3. denencesi “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ortalamalarında programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerine göre anlamlı bir artış olacaktır” şeklinde belirtilmiştir (Bölüm 1.5). Bu denencenin sınanmasına yönelik, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği verilerine ait, ön-test ve son-test ölçümleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi için varyans analizi yapılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarına ait Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ön-test ve son-test ölçüm puanlarına ilişkin Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

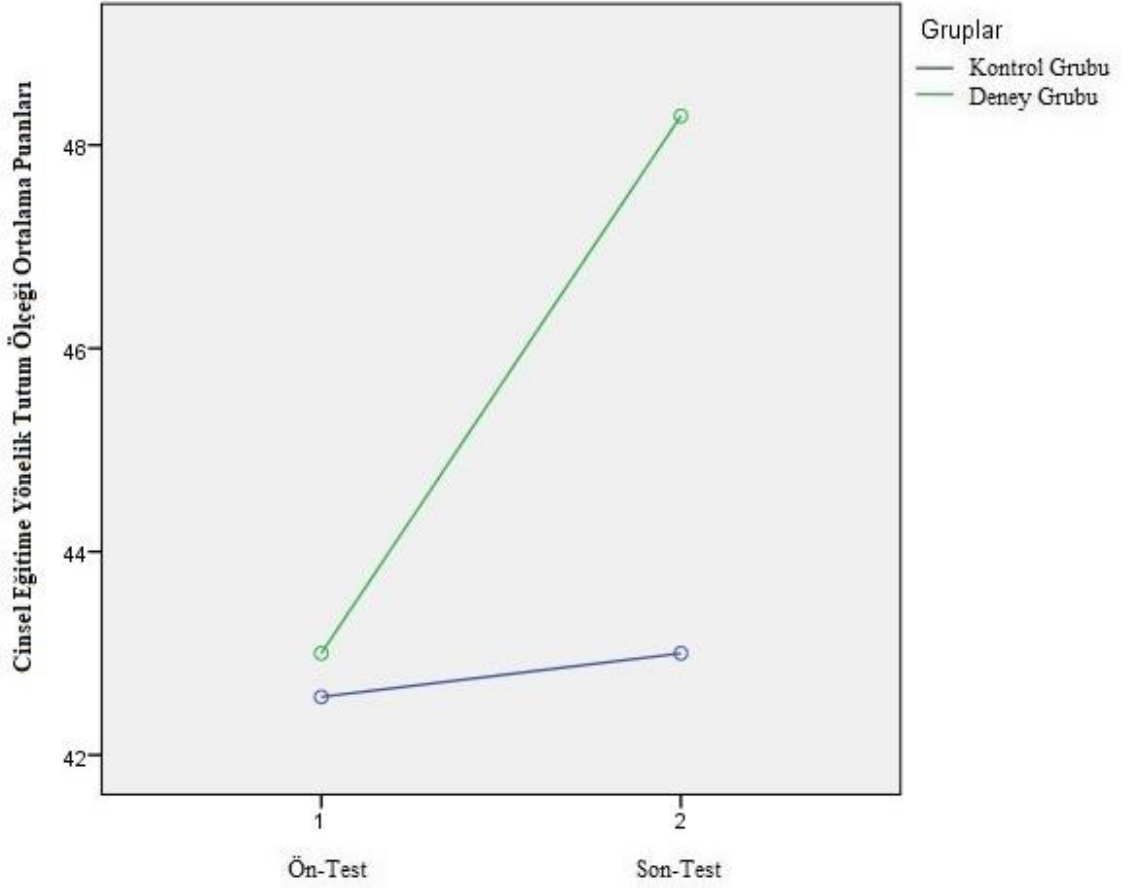
Tablo 16.

Deney ve Kontrol Grubuna Ait CEYTÖ Ön-test ve Son-test Ölçümlerinin Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA)

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	3950.43	27			
Grup (Deney-Kontrol)	114.29	1	114.29	0.78	.387
Hata	3836.14	26	147.54		
Gruplar İçi	361.00	28			
Ölçüm (Ön-test/Son-test)	114.29	1	114.29	18.10*	.000
Grup*Ölçüm	82.57	1	82.57	13.08*	.001
Hata	164.14	26	6.31		
Toplam	4311.43	55			

Tablo 16 incelendiğinde, CEYTÖ ölçümlerinden deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin aldıkları ön-test ve son-test puanları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda grup ana etkisinin [$F(1-26)= 0.78, p>0.05$] anlamlı olmadığı ve ölçüm ana etkisinin anlamlı olduğu [$F(1-26)= 18.10, p<0.05$] bulunmuştur. Deney ve kontrol grubunda bulunuyor olmakla tekrarlı ölçüm faktörlerinin CEYTÖ puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir [$F(1-26)=13.08, p<0.05$].

Yapılan varyans analizi sonuçları, araştırmanın 3. denencesi olan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ortalamalarında programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerine göre anlamlı bir artış olacaktır” ifadesini doğrulamaktadır. Analize ait grafik Şekil 5’te verilmiştir.

Şekil 5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine ait ön-test ve son-test puanlarındaki değişim grafiği

Şekil 5’te görüldüğü üzere, gruplar arası ön-test ve son-test verilerinin CEYTÖ ölçümleri arasında farklılık bulunmaktadır ve varyans analizi sonuçlarına göre bu farklılaşma istatistiki olarak anlamlı düzeydedir.

4.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında deney grubu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre ön-test ve son-test puanlarının betimsel değerleri Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17.

Deney Grubu Öğrencilerinin Ölçeklere Ait Ön-Test ve Son-Test Ölçümlerinin Betimsel Değerleri

	Kız					Oğlan				
	n	min	max	$\bar{X}$	SS	n	min	max	$\bar{X}$	SS
Ön-test	5	0.75	2.58	1.75	0.83	9	1.25	2.58	1.68	0.51
RBSÖ										
Son-test	5	0.92	2.17	1.45	0.51	9	0.25	2.17	1.16	0.51
Ön-test	5	28	42	34.20	5.12	9	27	45	36.89	5.13
ÇBTÖ										
Son-test	5	34	41	36.80	2.78	9	32	48	41.11	4.73
Ön-test	5	29	45	37.20	6.10	9	30	60	46.22	9.95
CEYTÖ										
Son-test	5	39	51	44.80	5.36	9	36	64	50.22	9.50

Tablo 17’de görüldüğü üzere, deney grubunun RBSÖ puanlarına ait ön-test ölçüm ortalamaları son-test ölçüm ortalamalarına göre, kız ($\bar{O}x=1.75$, $S\bar{x}=1.45$) ve oğlan ($\bar{O}x=1.68$, $S\bar{x}=1.16$) öğrencilerde düşüş göstermektedir. ÇBTÖ puanlarına ait ön-test ölçüm ortalamaları, son-test ölçüm ortalamalarına göre deney grubu kız ($\bar{O}x=34.22$, $S\bar{x}=36.80$) ve deney grubu oğlan ($\bar{O}x=36.89$, $S\bar{x}=41.11$) öğrencilerde ise istatistiki olarak yükselmiştir. Aynı şekilde, deney grubu öğrencilerinin CEYTÖ puanlarına ait ön-test ölçüm ortalamaları, son-test ölçüm ortalamalarına göre kız ($\bar{O}x=37.20$, $S\bar{x}=44.80$) ve oğlan ($\bar{O}x=46.22$, $S\bar{x}=50.22$) öğrencilerde istatistiki olarak yükselmiştir.

Araştırma dahilinde, ön-test ve son-test ölçümlerine ait verilerin, deney grubu öğrencilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Teste ait analiz verileri Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18.

Deney Grubu Öğrencilerine Ait Ölçek Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Ön-Test					Son-Test				
	n	SO	ST	U	p	n	SO	ST	U	p
D. Kız	5	7.60	38.00			5	8.90	44.50		
RBSÖ				22.00	0.946				15.50	0.347
D. Oğlan	9	7.44	67.00			9	6.72	60.50		
D. Kız	5	6.10	30.50			5	4.80	24.00		
ÇBTÖ				15.50	0.346				9.00	0.071
D. Oğlan	9	8.28	74.50			9	9.00	81.00		
D. Kız	5	4.80	24.00			5	5.80	29.00		
CEYTÖ				9.00	0.072				14.00	0.254
D. Oğlan	9	9.00	81.00			9	8.44	76.00		

Tablo 18’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan deney grubu öğrencilerinin son-test RBSÖ (U=15.50, $p>.05$), ÇBTÖ (U=9.00, $p>.05$), CEYTÖ (U=14.00, $p>0.05$) ölçümlerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu çalışma kapsamında oluşturulan araştırma soruları “Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” cümlesiyle ifade edilmiştir. Tablo 18’de verilen bulgulara göre, cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı, kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan bir cinsel eğitim programının ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Bu amaçla; deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin RBSÖ, ÇBTÖ ve CEYTÖ ölçümlerinden elde edilen ön-test ve son-test verilerinin karşılaştırılmasına dayanan istatistiksel işlemler sonunda, araştırma sorularına ve araştırmanın denencelerinin sınanmasına ilişkin bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Benlik Saygıları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın birinci amacı, kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir düşüş olacaktır” denencesi araştırma bulguları tarafından desteklenmektedir. Araştırmaya deney grubu olarak katılan öğrencilere uygulanan cinsel eğitim programının, öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanlarda anlamlı düzeyde bir düşüşe neden olduğu ve bu duruma ek olarak, eğitimin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin benlik saygısı puanlarında anlamlı düzeyde bir değişim gerçekleşmediği tespit edilmiştir.

Literatürde, cinsel eğitimin doğrudan benlik saygısı üzerinde etkisinin incelendiği ön-test son-test kontrol gruplu deneysel desenle yapılandırılmış bilimsel bir araştırmaya rastlanmamıştır. Prader-Willi sendromuna sahip bir ön-ergene yönelik uygulanan cinsel eğitimin vaka analizi olarak sunulduğu bilimsel bir makalede, bu öğrencinin benlik saygısındaki artıştan bahsedilmektedir (Alevriadou ve Sereti, 2015). Ancak, gerek cinsel eğitim konusunda uzun yıllardır çalışan sivil toplum kuruluşlarının çalışma raporları ve uygulama analizleri, gerekse de cinsel eğitimin gençlerin cinsel bilgi ve tutumlarında pozitif yönde etkisinin bulunduğunu gösteren bilimsel yayınlar (Çok ve Kutlu, 2016; Gürsoy ve Gençalp, 2010; Siyez, Öztürk, Esen, Kağnıcı, 2018; Esen, 2015; Öztürk, 2013;

Çakşak, 2018), cinsel eğitimin dolaylı olarak çocukların ve gençlerin benlik saygıları üzerinde olumlu yönde anlamlı bir etkisi olduğunu, bilimsel verilerle değil ifadelerle belirtmektedir. Kapsamlı cinsel sağlık eğitimi alan çocukların ve ergenlerin, benlik saygıları, beden takdirleri, bilgi düzeyleri, tutumları ve kendini yeterli hissetme oranlarının yükseldiği belirtilmektedir (UNESCO, 2015; UNFPA, 2014) ve Uluslararası Aile Planlaması Federasyonu'nun (IPPF) Nikaragua'da 2010-2013 yılları arasında gerçekleştirdiği projede, kapsamlı cinsellik eğitimlerinin ergenlerin benlik saygılarını yükselttiği sonucuna varılmıştır (IPPF, 2013). Ancak bu çalışmalarda, doğrudan bir ölçüm yöntemi kullanılarak istatistiksel bir veri elde edildiği belirtilmemiştir.

Bu araştırmanın birinci denencesinde test edilen ve deney grubu öğrencilere uygulanan cinsel eğitim programının, öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanlarda anlamlı düzeyde bir artışa neden olduğu bulgusu literatürdeki ifadelerle paralellik göstermektedir. Literatürde doğrudan bu konuyla ilgili bilimsel bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle, cinsel eğitim almış deney grubu 5. sınıf öğrencilerinin, eğitim almamış kontrol grubu öğrencilerine göre benlik saygılarının yükselmesinin tespit edilmesi önemli bir adım olarak görülebilmektedir.

Çocukların ve ergenlerin kimlik oluşturma süreçleri, onların kendilerine dair anıları ve imgeleriyle gelişmektedir. Ergenler, otobiyografik belleklerine kaydettikleri bilgilerle kendilerine dair bir benlik saygısı geliştirirken, otobiyografik bellekleri de içinde bulundukları kültürün ve dilin yapısıyla şekillenmektedir. Yapılan araştırmalar ve deneysel bulgular, kültürel bağlamda belleğin yapıcı doğasını ve kültürün otobiyografik hatırlama üzerindeki etkisini daha da vurgulamaktadır. Bu bağlamda çocuklara ve ergenlere bedenleri ve cinsellikleriyle ilgili bilimsel, doğal, cinselliğe ve sekse karşı pozitif bilgiler vermenin onların otobiyografik belleklerine, benlik algılarına ve benlik saygılarına katkı sağlayacağı bu araştırma ile de desteklenmiştir.

Benlik saygısının özellikle ergenlikte önem kazandığı ve ruh sağlığının önemli bir göstergesi olan cinsiyet kimliği gelişimi ve benlik saygısının bu dönemde görülebilen çeşitli sorunların görülme sıklığı üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilindiğinden (Çuhadaroğlu 2020), ergenlerin ve çocukların cinsel eğitim yoluyla benlik saygılarının olumlu yönde gelişiminin sorunlara karşı önleyici rolü olabileceği söylenebilir.

Çocukluktan ergenliğe geçerken çevresinin kendisiyle kurduğu ilişkileri baz alarak toplumsal benliğini oluşturan (Yazgan-İnanç, Kılıç-Atıcı ve Bilgin, 2018) gence bu dönemde sekse karşı pozitif bir tutumla verilen cinsel eğitim, gencin cinselliği ve kendisiyle ilgili olumlu bir benlik imgesi geliştirmesini desteklemektedir. Bu

araştırmanın benlik saygısıyla ilgili elde ettiği veriler, belirtilen kavramsal ve kuramsal bilgileri destekler niteliktedir.

Ergenlerde olumlu beden imajının oluşması, olumlu benlik kavramı ve benlik saygısı ile birlikte meydana gelmektedir (Yazgan İnanç, Kılıç Atıcı ve Bilgin, 2018; Derman ve diğerleri, 2019). Bu nedenle ergenlik dönemine girmeden önce verilen cinsel eğitimler, ergenlerin yanlış bilgi kaynaklarından edindiği cinsellikle ilgili bilgilerin yaratacağı olumsuz benlik imajı ve dolayısıyla oluşacak düşük benlik saygısının önüne geçmektedir. Bu araştırmanın bulguları, 5.sınıf öğrencilerine verilen cinsel eğitim programının önleyici rolüne dair kuramsal bilgileri desteklemektedir.

5.2. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Beden Takdirleri Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Bu araştırma doğrultusunda oluşturulan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği ortalamalarında, programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir artış olacaktır” denencesi araştırma bulguları ile doğrulanmıştır. Araştırmaya deney grubu olarak katılan öğrencilere uygulanan cinsel eğitim programının, öğrencilerin çocuklar için beden takdir ölçeğinden aldıkları puanlarda anlamlı düzeyde bir artışa neden olduğu ve ek olarak, eğitimin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin beden takdir puanlarında anlamlı düzeyde bir değişim gerçekleşmediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın bu bulguları literatürdeki çalışmalarla örtüşmektedir. Ergenlik dönemine ait bedensel değişimler hakkında bilgi sahibi olmanın, ergenlerin bedenlerini sağlıklı sorgulamalarına ve beden takdirlerine katkı sağladığı (Çok ve Kutlu, 2013) ifade edilmiştir. Ancak bu çalışmada doğrudan beden takdiri üzerine bilimsel bir araştırma yapılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmadaki bu ifade, “*Ergenlik ve Biz*” eğitimi sonrası deney grubu öğrencilerinin beden takdir ölçeğinden aldığı puanların anlamlı şekilde arttığı bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Literatürde doğrudan cinsel eğitimlerin öğrencilerin beden takdirleri üzerindeki etkisini araştıran bilimsel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Cinsel eğitim almış deney grubu 5. sınıf öğrencilerinin, eğitim almamış kontrol grubu öğrencilerine göre beden takdirlerinin yükseldiğinin tespit edilmesi, bu alanla ilgili önemli bir katkı olarak düşünülmektedir.

Çuhadaroglu (2020), cinsiyet kimliğinin, ergenin kendi bedenini bir eşey üzerinden

algılayışı olarak tanımlamaktadır. Ergenin sağlıklı bir cinsiyet kimliği geliştirmesi, bedenine dair edindiği pozitif imgelerin ve bedenini takdir etme oranının yükselmesi ile sağlanabilmektedir. Dolayısıyla cinsel eğitimin beden takdiri üzerindeki olumlu etkisiyle ilgili bulgu ve yukarıdaki saptama ışığında cinsel eğitimin sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmeye katkıda bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Ergenin benlik ve cinsel kimlik oluşturma yolunda bedeninin dış dünyadan nasıl görüldüğü onun için çok önemlidir. Bu nedenle ergenlik sürecinde bedenlerinin nasıl görüldüğü, nasıl değişeceği hakkında bir eğitim almanın onların beden takdirlerine önemli katkılar sağlayacağı bu araştırmanın bulgularıyla ortaya konulmuştur.

Erken yaştan itibaren pornografik içeriğe maruz kalan bireylerin, bu görüntüleri yetişkinlik hayatları boyunca benzer duygularla hatırladıkları (öfke, iğrenme, kafa karışıklığı, üzüntü, çekinme) ve kadınların bu görüntüleri erkeklere göre daha negatif duygularla hatırlayabildikleri bilinmektedir (Cantor, Mares ve Hyde, 2003). Ergenin cinselliğe ve bedenine dair kazandığı ilk bilgilerin pornografik görüntülerle değil, bilimsel kaynaklı bir cinsel eğitimle verilmesinin gençlerin bedenlerini takdir etmelerini desteklediği araştırmanın bu bulgusuyla desteklenmektedir.

5.3. Cinsel Eğitim Programının Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında ulaşılmak istenen 3. alt amaç; kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan “Cinsel eğitim programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ortalamalarında programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerine göre anlamlı bir artış olacaktır” denencesi de araştırma bulguları çerçevesinde doğrulanmıştır.

Çocuk ve ergenlere uygulanan cinsel eğitim programları yetişkinlerin araştırmalarıyla, yetişkinlerin önemli gördükleri konularda, yetişkinlerin uygun gördüğü yöntemlerle uygulanmaktadır. Bilimsel araştırmaların sonuç ve bulgularıyla şekillenen cinsel eğitim programlarının yararı önemlidir. Ancak bu eğitimlerin şekillenmesinde asıl söz sahibi olması gereken grup, eğitimin hedef kitlesi olan çocuklar ve ergenlerdir. Geçmiş yıllarda cinselliğin olmamasına vurgu yapan (abstinence only) eğitim programlarının faydalılığını destekleyen bilimsel araştırmalar (Jemmott, Jemmott ve

Fong, 2010) mevcuttur. Ancak aynı zamanda, bu eğitimlerin (abstinence-only sex education) gençlerin cinsel davranışlarında, doğum kontrol yöntemi kullanmalarında, CYBE hakkındaki bilgi düzeylerinde ve ergen gebeliği konularında kalıcı ve olumlu etkileri olmadığı yine bilimsel araştırmalarla gösterilmiştir (Kohler, Manhart, Lafferty, 2008; SIECUS, 2008).

Bu noktada, “çocuklar, ergenler ve gençler üstünde araştırma yapmak” yerine hak temelli bir yaklaşımla “çocuk, ergen ve gençlerle birlikte araştırma yapmak” önem kazanan ve yetişkinlik (adultism) perspektifinden uzaklaşmanın önemini vurgulayan bir yaklaşımdır. Çocuklar ve gençler hızlı öğrenirler ve güven duydukları yetişkinlerin verdikleri bilgileri sorgulamadan kabul etme eğilimi gösterebilirler. Bu nedenle, eğitimlerde verilen bilgileri, eğitim sonunda test ederek cinsel eğitimlerin faydalılığını görmenin ötesinde, bu eğitimler hakkında gençlerin tutumlarını öğrenmek, “cinsel eğitimden sonra cinsel eğitime yönelik tutumlarındaki değişikliği” ölçmek bilimsel anlamda önemli bir yol gösterici olabilmektedir. Eğitimin içeriğini önemli ölçüde hatırlayarak bilgi testlerinde yüksek puan alan bir gencin, bu eğitimlere karşı tutumlarında bir değişikliğin gerçekleşmemiş olması ve bu eğitimleri faydasız bulma ihtimali mevcuttur. Bu durum çocuğun ve gencin öğrendiği önemli bilgileri, hızlıca unutma ihtimalini de beraberinde getirmekte, eğitimin davranış değişme üzerindeki kalıcılığını zedeleyebilmektedir. Dolayısıyla bu araştırmadaki bulgular, bilimsel bilgilerle hazırlanmış hak temelli bir cinsel eğitim programının, öğrencilerin cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki olumlu etkisini göstermiş olması ile, bu eğitimlerin yetişkinler tarafından olduğu kadar öğrenciler tarafından da olumlu bulunduğu anlamına gelebilmektedir

Bunların yanında, toplumların cinsel eğitime karşı tutumları, o kültürün toplumsal cinsiyet rollerine yüklediği anlamlar ile paralellik gösterebilmektedir. Cinselliği kültürel ve dini bağlamda “kontrol edilmesi gereken” bir tabu olarak gören toplumlarda, cinsel eğitimlere karşı tutumlar da olumsuz olabilmektedir. Çocuklar ve gençler ise içinde bulundukları toplumun rollerini ve normlarını sorgulamadan kabul edebilmektedirler. Dolayısıyla çocuk ve ergenlerin cinsel eğitimlere karşı olumsuz tutum sahibi olma ihtimalleri mevcuttur. Okul psikolojik danışmanlığı ise çocukların ve gençlerin akademik, sosyal, psikolojik ve cinsel gelişimlerine, onların iyi oluş hallerini destekleyerek katkı sağlayan bir meslek topluluğudur. Bu nedenle psikolojik danışmanlar, cinsel eğitimlerin doğal bir üyesidirler. Bu nedenle bu araştırmada, bu eğitimleri alan öğrencilerin eğitim sonunda, cinsel eğitimlere karşı tutumlarında pozitif

yönde bir değişim olduğu bulgusu, toplumların ve kültürlerin gençler üzerindeki etkilerini değiştirmede okul psikolojik danışmanlarının verdiği kapsamlı eğitimlerin rolü olarak yorumlanabilmektedir. Çünkü eğitimin önemi, içeriği ve kapsayıcılığı kadar eğitimi hangi meslek grubuna ait eğiticinin verdiği de önemli hale gelebilmektedir.

482 ortaokul öğrencisinin katılımıyla, okul psikolojik danışmanlarının verdiği cinsel eğitimin ortaokul öğrencilerinin cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmanın sonuçlarında da bu eğitimin öğrencilerin cinsel eğitime yönelik tutumları üstünde istatistiki açıdan anlamı pozitif yönde bir etki yaptığı bulgusu mevcuttur (Yıldırım ve Bulut, 2018). Bu araştırmanın, okul psikolojik danışmanlarının eğitici olduğu kapsamlı cinsel sağlık eğitimlerinin öğrencilerin cinsel eğitimlere karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği bilgisi literatürdeki bu araştırma ile örtüşmektedir.

5.4. Cinsel Eğitim Programının Öğrencilerin Benlik Saygıları, Beden Takdirleri ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkililiğinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Bu çalışma dahilinde araştırma soruları; “Kapsamlı cinsellik eğitimleri temel alınarak hazırlanan cinsel eğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirlenmişti. Bu soru doğrultusunda, cinsel eğitim programının uygulandığı kız öğrencilerin (deney grubu), programın uygulandığı oğlan öğrencilere göre (deney grubu), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Beden Takdir Ölçeği ve Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği puanlarında farklılaşma durumu araştırılmıştır.

Araştırmaya katılan deney grubu öğrencilerinin RBSÖ, ÇBTÖ ve CEYTÖ verilerine dair, ön-test ve son-test ölçümleri cinsiyete göre istatistiki yöntemlerle karşılaştırılmıştır. Eğitim öncesi, deney grubunda bulunan öğrencilerin, her üç ölçek bazında ön-test verilerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Eğitim sonrası her üç ölçeğin son-test olarak uygulanması sonucu elde edilen verilerde de cinsiyete göre anlamlı bir değişim mevcut değildir.

Alan yazın taramalarında, cinsel eğitimlerin doğrudan benlik saygısı ve beden takdiri üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu araştıran başka araştırmalar tespit edilmemiştir. Ancak dünya çapındaki sivil toplum kuruluşlarının geliştirdiği eğitim programları, projeler ve rehberler, toplumsal cinsiyet normlarının kız çocukları için katı kurallar barındırdığı toplumlarda, cinsel eğitim programlarının kız

çocukları lehine anlamlı farklılıklar oluşturacağı görüşündedir (WAS, 2016; UNESCO, 2018; UNFPA, 2015a; UNFPA, 2014; WHO, 2010; WHO, 2018)

Literatürde bulunan, 482 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırmada (Yıldırım ve Bulut, 2018), cinsel eğitim programının öğrencilerin cinsel eğitime yönelik tutumları üzerindeki etkisinin cinsiyete göre farklılaştığı bulgusu mevcuttur. Araştırmadaki 243 kız öğrencinin, 239 oğlan öğrenciye göre, eğitim öncesi tutumlarında anlamlı bir farklılık mevcut değilken, eğitim sonrası kızlar lehine anlamlı bir farklılık oluşmuştur ($p<0.01$).

Dolayısıyla bu araştırmanın 4. bulgusu literatürdeki bulgularla paralellik göstermemektedir. Ancak bahsi geçen araştırmalar, daha geniş katılımcı sayısı, ortaokuldaki tüm sınıf düzeyleriyle gerçekleştirilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının kılavuz ve rehberleri de geniş yaş aralığındaki ergenlerin örnekleme olduğu çalışmalardır. Bu araştırmadaki katılımcıların sadece 5. sınıf öğrencilerinden oluşan küçük bir grup olması, onların gelişim dönemi nedeniyle toplumsal cinsiyet normlarına daha kısa süreli maruz kaldığı anlamına gelebilmektedir. Yaşları ilerledikçe özellikle kız ergenlerin, çevreleri tarafından uymalarının beklendiği toplumsal cinsiyet rollerinin oranı artmaktadır. Bu toplumsal cinsiyet rolü beklentileri ve cinsel yönelim gibi konular onların kimlik yapılanmasını zorlaştırmaktadır (Çok ve Kutlu, 2016). Toplumsal cinsiyet rolü stresi, kişinin kendisinden beklenen cinsiyet rollerine uyamama durumunda deneyimlediği stres durumudur (Haskan Avcı, 2020). Ataerkil toplumlarda kadınlar ve kız çocukları üzerinde daha fazla görülen cinsiyet rolü stresi, kız çocuğunun ergenliğe girmesi, bedeninin geliştiğinin çevresi tarafından fark edilmesiyle daha çok artmaktadır. Bu nedenle, çocuğun yaşı büyüdükçe artan cinsiyet rolü stresiyle doğru orantılı olarak, kız çocuğunun cinsel eğitimden fayda görme oranı da artmaktadır denilebilir. Bu nedenle gençlerin toplumsal cinsiyet rolü stresine maruz kaldıkça, cinsel eğitimlerden faydalanma oranlarının cinsiyet göre farklılaşması durumu üzerinde durulması ve araştırılması gereken konulardandır.

Bu nedenle Yıldırım ve Bulut'un (2018) gerçekleştirdiği, ortaokul kademesindeki yaşları daha büyük olan kız öğrencilerin de içinde bulunduğu araştırmalarında, yaşları nedeniyle, cinsel eğitimler sonrası cinsel eğitime yönelik tutumlarında daha yüksek düzeyde bir değişim gerçekleşmiş olması olasıdır. Toplumsal cinsiyet rollerine ve bu rollerin getirdiği strese maruz kalma oranlarının düşük olduğu yaş dönemlerinde, kapsamlı cinsel eğitimlerin verilmesi bu nedenle daha büyük önem arz etmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, analizler sonucunda cinsel eğitim programının etkililiğine yönelik elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayanarak ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik çeşitli önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırma ortaokul 5. sınıf öğrencilerine yönelik kapsamlı cinsel eğitimler temel alınarak hazırlanan bir cinsel eğitim programının etkililiğinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Adana ili Seyhan ilçesi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaokulda okuyan 5. Sınıf öğrencilerinden, 14 öğrenci kontrol grubu, 14 öğrenci deney grubu olarak seçilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, deney grubundaki öğrencilere uygulanan cinsel eğitim programının, öğrencilerin benlik saygısı, beden takdiri ve cinsel eğitime yönelik tutumlarında olumlu yönde anlamlı etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hazırlanan 6 oturumluk *Ergenlik ve Biz* eğitim programının, öğrencilerin benlik saygıları, beden takdirleri ve cinsel eğitime yönelik tutumlarında olumlu bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Deney grubundaki kız ve oğlan öğrencilerin ölçek puanlarında, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Kontrol grubu öğrencilerinin benlik saygısı, beden takdiri ve cinsel eğitime yönelik tutumlarına ait son test puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Araştırma sonucunda elde edilen nicel analiz bulgularından, eğitim sonunda İsimsiz Soru Kutusuna attıkları eğitime dair görüşlerinden ve sözlü olarak ifade ettikleri görüşlerinden anlaşılmaktadır ki; 5.sınıf öğrencileri için kapsamlı cinsel eğitimler temel alınarak geliştirilen cinsel eğitim programı, öğrencilerin bilgi ve tutumlarına, genel iyilik hallerine, benlik saygılarına, beden takdirlerine ve cinsel eğitime karşı tutumlarına olumlu katkılarda bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Ergenlik, bir çocuğun kendiliğinden ve tercihi dışında yetişkin bir bedene geçerken, süreçle ilgili bilgi ve rehberliğe ihtiyaç duyduğu ve en önemlisi bu ihtiyacının bilinçli

olarak farkında olmadığı hassas bir dönemdir. Bu nedenle, ergenlik ve cinsel gelişim, üzerine hassasiyetle ve özellikle çalışılması gereken önemli bir alandır.

Araştırmanın bu kısmında, kapsamlı cinsel eğitimler & yapılandırılmış cinsel eğitim programları ile ilgili ileriye yönelik uygulamalar, bilimsel araştırmalar ve psikolojik danışmanlar için öneriler bağımsız başlıklar halinde belirtilmiştir.

6.2.1. Program Geliştirme ve Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Cinsel eğitimler, çok boyutludur ve gelişim döneminin ihtiyaçlarına yönelik yapılandırılması gereken programlardır. COVID-19 virüsü pandemisi döneminde çevrimiçi derslerin yoğunluğunun artması nedeniyle, program geliştiricilerin bu eğitimleri çevrimiçi gerçekleştirmeye uygun hale getirmesi faydalı olacaktır.
2. Kültüre duyarlı eğitim programları oluşturulurken, çocuğun içinde bulunduğu kültürün özellikleri, değerleri ve kaygıları, bu özelliklerin çocuk üzerindeki etkileri dikkate alınmalıdır. Ancak ana yaklaşım; kültürün getirdiği sınırlılıkları eğitim programının içine yerleştirmek olmamalıdır. Çocuğun içinde bulunduğu kültürde, cinsellikle ilgili evrensel, bilimsel bilgilerin hangilerine ulaşamadığının, hangi yanlış ya da yetersiz kaynaklara ulaştığının belirlenmesi ve programın kültürel yanlış aktarımların önüne geçmeyi hedef alması faydalı olacaktır.
3. Eğitimlerin konuları ve içerikleri belirlenirken, velilerden, uzmanlardan ve eğitimin hedef kitlesi olan öğrencilerden görüşler alınarak, eğitimlerin uygulama kapsamı genişletilebilir.
4. Programın daha farklı yaş gruplarında uygulanması planlandığında, yaş grubunun gelişim özellikleri dikkate alınmalı, bulunduğu çevredeki sosyalleşme ve sosyal öğrenme ortamları iyi analiz edilmelidir. Öğrencinin internet kullanım alanları (siteler, oyunlar, sosyal medya vs.), internet kullanım araçları (bilgisayar, telefon, tablet, akıllı saat vb), internet kullanım yöntemleri (internet kafe, ev, komşu vb) ve interneti kullanım sıklığı ve süresinin dikkate alınması, eğitime, bu verilerin öğrencide oluşturacağı risk ve ihtiyaçlara yönelik önleyici konular eklenmesi faydalı olacaktır.

6.2.2. Bilimsel Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. İlkokul öğrencilerine yönelik hazırlanacak programlarla öğrencilerin 1.sınıftan itibaren eğitim almaları sağlanarak, bu eğitim programların uzun dönem etkileri araştırılabilir.
2. Aynı eğitim programı ve içeriği, farklı kültürel ve sosyoekonomik özellikler barındıran gruplarla çalışılarak, eğitimlerin kültüre göre etkilerinde farklılaşma durumları araştırılabilir.
3. Bu araştırma boylamsal bir araştırmanın ilk adımı olarak gerçekleştirmek istenmiştir. Bu nedenle farklı okullardan öğrencilerle çalışılmamıştır. Ancak aynı eğitimin etki gücünün daha iyi araştırılması için, eğitim programının örneklem grubu genişletilebilir

6.2.3. Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

1. Anaokullarında çalışan, ya da kurumlarında anasınıfları olan psikolojik danışmanlar, anasınıfı öğretmenleriyle ortak çalışmalar yaparak oyun temelli cinsel eğitim programları geliştirebilir.
2. İlkokullarda çalışan psikolojik danışmanlar için; sınıf öğretmenlerinin öğrencilerle daha çok zaman geçirmeleri nedeniyle, sınıf öğretmenlerinin bu eğitimlerin uygulayıcıları olmalarını desteklemek için, ilkokul öğretmenlerine cinsel eğitim vermek ve onların uygulama aşamasında süpervizörlüklerini üstlenmek faydalı olacaktır.
3. Bu çalışmada kullanılan eğitim programı ve ölçeklerin temel bir nokta olarak ele alınarak, farklı sosyokültürel özellikler gösteren okullarda çalışan psikolojik danışmanların kendi okullarının ihtiyaçlarına yönelik (kapsamlı cinsel eğitimlerin temel felsefeleri ve uygulamaları bozulmadan) değiştirmeleri faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdel-Khalek, A.M. (2016). *Introduction To The Psychology of Self-Esteem. Self-Esteem Perspectives, Influences and Improvement Strategies* içinde. Editör; Holloway.F. 2016. New York, ABD; Nova Science Publishers, Inc,
- Açıkgöz, N.Ö. (1999). *3-6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Bir Cinsel Eğitim Programı ve Etkileri*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Akbaş, T., Sanberk, İ. (2011). *Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve Koruyucu Eğitim, Çocuklarımızı Cinsel Tacizden Nasıl Koruyabiliriz?*. Adana: Karahan Kitabevi ISBN:978-605-4454-02-0
- Akbaş, T., Sanberk, İ. (2012). *İlk Menstrüasyon ve Ejakülasyon Deneyimi: Hazırlık, Ön Yaşantılar ve Ön Bilgilerin Cinsel Tutum ve Davranışlarla İlişkisinin İncelenmesi*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı 3, Sayfa 323-338. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50796> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Akbaş, U., Koğar, H. (2020). *Nicel Araştırmalarda Kayıp Veriler ve Uç Değerler, Çözüm Önerileri ve SPSS Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi
- Akyel, B., Kayış, H., Yüncü, Z. (2018). *Ergenlikte Beyin Gelişimi, Risk Alma ve Bağımlılığa Yatkınlık*. Bildik, T., editör. Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Bozukluklar. Ankara: Türkiye Klinikleri, p.134-9 https://www.researchgate.net/publication/327838852_Ergenlikte_Beyin_Gelisimi_Risk_Alma_ve_Bagimlilik_Yatkınlık
- Albobali, Y., Madi, M.Y. (2021). *Masturbatory Guilt Leading to Severe Depression: A Case Report*. Cureus 13(3): e13626. DOI: 10.7759/cureus.13626
- Alevriadou, A., Sereti, I. (2015). *Educational Intervention Programme in Sexual Education of a Pre-Adolescent Boy with Prader- Willi Syndrome: A Case Study*. Procedia-Social and Behavioral Sciences, Volume 185, May 2015, 98-103
- Alberta Society for the Promotion of Sexual Health (ASPSH), (2015). *Definitions of sexual health*. Kanada. Aktaran: Greenberg, Jerrold S.; Greenberg, Jerrold S.; Bruess, Clint E.; Bruess, Clint E.; Oswalt, Sara B.; Oswalt, Sara B.. Exploring the Dimensions of Human Sexuality (Navigate 2 Advantage) (p. 28). Jones & Bartlett Learning. Kindle Edition.
- American Psychological Association (APA). (2011). *Answers to Your Questions About*

- Transgender People, Gender Identity and Gender Expression*. American Psychological Association, ABD.
<http://www.apa.org/topics/lgbt/transgender.aspx> (Son Erişim Tarihi; Mart 2021)
- American Psychological Association (APA). (2015). *Supporting Transgender and Gender Diverse Students in Schools, Key Recommendations for School Health Personnel*. American Psychological Association Divisions 16- 44
<https://www.apa.org/pi/lgbt/programs/safe-supportive/lgbt/health-personnel.pdf>
 (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- American Psychological Association (APA). (2009). *Task Force on Gender Identity and Gender Variance*. Report of the Task Force on Gender Identity and Gender Variance. Washington, DC <https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/policy/gender-identity-report.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Ankara Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi (2021). *Açık Ders Malzemeleri: Veri Analizi 9. Hafta*. Ankara
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/129675/mod_resource/content/0/Veri%20Analizi%209.%20Hafta.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Atak, H., Tatlı, C.E., Çokamay, Büyükpabuşçu, H., Çok, F. (2016). *Yetişkinliğe Geçiş: Türkiye’de Demografik Ölçütler Bağlamında Kuramsal Bir Gözden Geçirme*, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2016;8(3):204-227 doi:10.18863/pgy.238184
- Atak, H., Syed, M., Çok, F., Tonga, Z. (2016). *Yeni Bir Nöropsikolojik Kavram Olarak Tamamlanma İhtiyacı*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2016;8(3):290-302 doi:10.18863/pgy.238190
- Atıcı, M.K. (2014). *Sınıfta Davranış Yönetimi*. Adana: Karahan Kitabevi ISBN:978-605-4989-26-3
- Aslan E, Bektaş H, Başgöl Ş, Demir S, Vural PI. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Sağlık Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Davranışları*. *STED*. 2014; 23(5): 174
https://www.researchgate.net/publication/267736998_Üniversite_Oğrencilerinin_Cinsel_Saglik_Konusundaki_Bilgi_Duzeyleri_ve_Davranislari (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Avalos, L., Tylka, T.L., Wood-Barcalow, N. (2005). *The Body Appreciation Scale: Development and Psychometric Evaluation*. *Body Image*, 2, 285–297. <https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/u.osu.edu/dist/1/10560/files/2015/02/BAS-16fesf4.pdf>
 (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021) doi:10.1016/j.bodyim.2005.06.002
- Baird, V. (2019). *Cinsel Çeşitlilik-Yönelimler, Politikalar, Haklar ve İhlaller*. İstanbul:

Metis Yayınevi

- Bakalim, O., Taşdelen-Karçkay, A. (2016). *Body Appreciation Scale: Evaluation of the Factor Structure and Psychometric Properties among Male and Female Turkish University Students*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2016; 12(1): 410-422 DOI:<http://dx.doi.org/10.17860/efd.38032>
https://www.researchgate.net/publication/301352228_Body_Appreciation_Scale_Evaluation_of_Factor_structure_and_Psychometric_Properties_among_Male_and_Female_Turkish_University_Students (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Balcı, A., (2006). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara; Pegem A Yayıncılık
- Başar, K. (2012). *Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği ve Psikiyatrik Sınıflandırma*, Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt 23, Sayı 3 Önyazı (Güz, 2012), <http://www.turkpsikiyatri.com/ftr.aspx?id=859> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Başar, K. (2015). *Psikiyatrinin İkili Cinsiyet Sistemi ile Sınavı*. Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt 26, Sayı 3, Önyazı. <http://turkpsikiyatri.com/default.aspx?modul=tekSayi&sa=95#> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı (UNAIDS) (1997). *Impact of HIV and Sexual Health Education on the Sexual Behaviour of Young People: A Review Update*. Cenevre İsviçre, http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/jc010-impactyoungpeople_en_1.pdf
- Björnsdóttir, R. R. (2015). *Pathways to Risky Sexual Behavior: The differential effects of Body Image and Self Esteem on Risky Sexual Behavior across Gender Among Icelandic Adolescents*. Reykjavik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Lisans Bitirme Tezi.
- Bleakley, A., Hennessy, M., Fishbein, M. (2009). *How Sources of Sexual Information Relate to Adolescents' Beliefs About Sex*. American Journal of Health Behavior. 2009; 33(1): 37-48. <https://doi.org/10.5993/AJHB.33.1.4>
- Bugay, A., Çok, F. (2015). *Gençlikte Romantik İlişkilerde Şiddet ve İstismar*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Okul Psikolojik Danışmanı E-Bülteni, Sayı: 5, Ankara
- Bulut, Ç.V. (2016). *12-14 Yaş Aralığındaki Öğrencilerin Bilişsel Çarpıtmaları ile Sosyal Fobi Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin

- Bulut, F., Gölbaşı, Z. (2009). *Adolesan Kızların Cinsellikle İlgili Konularda Anneleri ile Olan İletişimlerinin Değerlendirilmesi*. TAF Preventive Medicine Bulletin, 2009:8(1) 27-36
- Burma, R. (2012). *Cinsel saldırı suçu işlemiş hükümlülerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi ile benlik saygısı, öfke ifade tarzı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Deneyisel Desenler, Ön-test Son-test Kontrol Gruplu Desen ve Veri Analizi*, Ankara; Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara; Pegem A Yayıncılık
- Cantor, J., Mares, M.L., Hyde, J.S. (2003). *Autobiographical Memories of Exposure to Sexual Media Content*. Media Psychology 5,1-31. Doi: 10.1207/S1532785XMEP0501_1
- Centers for Disease Control and Prevention, (CDC). 2015. *Sexual Activity, Contraceptive Use, and Childbearing of Teenagers Aged 15–19 in the United States*, <https://www.cdc.gov/nchs/products/databriefs/db209.htm#:~:text=By%20age%2017%2C%20this%20percentage,had%20ever%20had%20sexual%20intercourse.> (Erişim tarihi: Nisan 2021)
- Christensen, K.R. (2013). *Links Between Sexual Health Content and Teacher Characteristics in North Dakota's Secondary School*, North Dakota State University of Agriculture and Applied Science, Human Development and Family Science Yüksek Lisans Tezi, ABD
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) (2021). www.cetad.org.tr
- Collins, C., Alagiri, P. ve Summers, T. (2002). *Abstinence only vs. comprehensive sex education: What are the arguments? What is the evidence?* San Francisco: University of California AIDS Research Institute, <https://www.issuelab.org/resources/3100/3100.pdf> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Connecticut State Department of Education, *Guidelines for the Sexual Health Education Component of Comprehensive Health Education*. ABD. <https://portal.ct.gov/SDE/Publications/Sexual-Health-Education-Component-of-Comprehensive-Health-Education/Components-of-Sexual-Health-Education#anchor7> (Son Erişim tarihi: Mayıs 2021)

- Crabbe, M., Flood, M. (2021). *School-Based Education to Address Pornography's Influence on Young People: A Proposed Practice Framework*. American Journal of Sexuality Education, Volume 16 -Issue 1. <https://doi.org/10.1080/15546128.2020.1856744> <https://itstimewetalked.com/resources/articles-and-media/> (Makale sahibinin izniyle ve yönlendirmesiyle bu sayfadan ulaşılmıştır)
- Crockett, Lisa J.; Raffaelli, Marcela; and Moilanen, Kristin L. (2003). *Adolescent Sexuality: Behavior and Meaning*. Faculty Publications, Department of Psychology. 245. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1244&context=psychfacpub> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Çakşak, A. (2018). *Ergenlerde Cinsel Eğitim*. Journal of Institute of Economic Development and Social Researches. Cilt 4, Sayı 11, 498-504 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iksad/issue/51706/671338> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Çayır, G., Beji, N.K. (2015). *Cinsel Sağlık Eğitimi (Derleme)*. Türk Androloji Derneği Androloji Bülteni 17(62):231-240 https://jag.journalagent.com/androloji/pdfs/AND_17_62_231_240.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Çetin, Z. (2002). *Beş-Onyedili Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olan ve Beş-Altı Yaş Grubu Zihinsel Engeli Olmayan Çocukların Cinsiyet Rolü Kazanmalarının Karşılaştırılması*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Çok, F., Kutlu, Ö. (2011). *Bir Program Denemesi; Ergenlerin Cinsel Eğitimi*, Ulusal Cinsellik ve Cinsel Eğitim Kongresi Sunum Bildiri Kitabı (s. 81), İstanbul: TAP Vakfı
- Çok, F., Kutlu, Ö. (2016). *Ergenlerin Cinsel Gelişimi, Bir Program Denemesi*, Ankara: Pegem Akademi
- Çuhadaroglu, F. (1986). *Adölesanlarda Benlik Saygısı*, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fak, Psikiyatri ABD, Ankara
- Çuhadaroglu, F. (2004). *Ergenlikte Psiko-Sosyal Gelişim*. 1. Ulusal Adolesan Sağlığı Kongresi Konuşma Metinleri. Aktaran: Öztürk. B. (2013).
- Davis, J.L., Zimman, L., Raclaw, J. (2014). *Opposites Attract: Theorizing Binaries in Language, Gender, and Sexuality*. Kitap Bölümü: Queer Excursions: Retheorizing

- Binaries in Language, Gender, and Sexuality. Editör: Zimman, L., Davis, J.L. ve Raclaw J. New York: Oxford University Press. https://www.researchgate.net/publication/312712867_Opposites_Attract_Theorizing_Binaries_in_Language_Gender_and_Sexuality (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Day, R.A. (2005). *Bilimsel Makale Nasıl Yazılır, Nasıl Yayımlanır?*, Ankara: Tübitak Yayınları
- Derman, O., Kanbur, N., Aycan, Z., Akgül, S. Tüzün, Z., Pehlivan Türk Kızıllan, M. (2019). *Ergenlerde Cinsel Sağlık*. Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Dhar, S., Banerjee, S., Mukherjee, A., Dogra, A.K. (2016). *Self-Concept Among Adolescents of Mixed Sex and Single Sex Education Schools*. The International Journal of Indian Psychology. ISSN 2348-5396 (e) | ISSN: 2349-3429 (p) Volume 3, Issue 2, No.9, DIP: 18.01.165/20160302
- Diamond, L.M. (2016). *Sexual Fluidity in Male and Females*. Current Sexual Health Reports. Volume 8, Syf: 249–256. Doi:10.1007/s11930-016-0092-z <https://psych.utah.edu/resources/documents/people/diamond/Sexual%20Fluidity%20in%20Males%20and%20Females.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021).
- Diker, G. (2017). *Kadın cinsel işlev bozukluğunda cinsel mitlere inanma düzeyi, cinsel bilgi ve benlik saygısı*. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Direk, Z., (2018). *Cinsel Farkın İnşası- Felsefi Bir Problem Olarak Cinsiyet*. (Syf:208). İstanbul: Metis Yayınevi
- Duman, N.B., Yılmazel, G., Topuz, Ş., Başçi, A.B., Koçak, D.Y., Büyükgönenç, L. (2015). *Üniversiteli Gençlerin Üreme Sağlığı ve Cinsel Sağlığa İlişkin Bilgi, Tutum ve Davranışları*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi (2015) Cilt:3, Sayı:1
- Durukan, E.Ö. (2018). *Cinsel Mitlerin ve Benlik Saygısının Cinsel Doyuma Etkisinin İncelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
- Emmerink, P.M.J., Eijnden, R.J.J.M., Vanwesenbeeck, I., Bogt, T.F.M. (2016). *The Relationship Between Endorsement of the Sexual Double Standard and Sexual Cognitions and Emotions*. Springer Sex Roles, 75(7) <https://link.springer.com/article/10.1007/s11199-016-0616-z>
- Esencan, T.Y., Beji, N.K. (2015). *Günümüze Değin Cinsellik Konusunda Yapılan*

Çalışmaların İrdelenmesi. Kadın Cinsel Sağlığı.
https://www.researchgate.net/publication/328530435_Gunumuze_degin_cinsellik_konusunda_yapilan_calismalarin_irdelenmesi

- Esen, E., (2015). *Lise Öğrencilerine Yönelik Cinsel Sağlık Eğitimi Programının Geliştirilmesi, Uygulanması ve Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- European Court of Human Rights (2011). *Press Release: Complaints against Germany about mandatory sex education classes declared inadmissible*.
<http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/003-3681421-4188471>
- Evcili, F. (2016). *Akran Eğitimi Modelinin Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Mitlerine Etkisi*. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Sivas
- Fausto-Sterling, A. (1993). *The Five Sexes: Why Male and Female are not Enough*. The Sciences. Mart/Nisan 1993 sayısı. ABD: The New York Academy of Sciences
https://www.researchgate.net/publication/239657377_The_Five_Sexes_Why_Male_and_Female_are_not_Enough (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Fisher, C. M., Kerr, L., Ezer, P., Pelster, A. D. K., Coleman, J. D. & Tibbits, M. (2019). *Adolescent perspectives on addressing teenage pregnancy and sexually transmitted infections in the classroom and beyond*. Sex Education: Sexuality, Society and Learning Journal, 20(1), 90-100. DOI: <https://doi.org/10.1080/14681811.2019.1618257>
- Frud, S. (2006). *Sevgi ve Cinsellik Üzerine* (Akın Kanat, Çev.) (1. Baskı). İzmir: İlyas Yayınevi.
- Gökdeniz, Ş. (2008). *İlköğretimde Cinsel Bilgiler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Veli Görüşleri*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Bursa
- Göker ME, Turan Ş. (2020). *COVID-19 Pandemisi Sürecinde Problemler Teknoloji Kullanımı*. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. 2020;5(COVID-19 Özel Sayısı),108-14
- Greenberg, J. S., Bruess, C. E., & Conklin, S. C. (2017). *Exploring The Dimensions of Human Sexuality*. (6. Baskı) (Kindle Edition) Sudbury, Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers
- Greene, M.E., Patton, G. (2020). *Adolescence and Gender Equality in Health*. J Adolesc Health. 2020 Jan; 66(1 Suppl): S1–S2.doi: 10.1016/j.jadohealth.2019.10.012
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6928587/?report=reader#!po=5>

[8.3333](#) (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

- Grosick, T.L., Talbert-Johnson, C., Myers, J.M., Angelo, R. (2013). *Assessing the Landscape: Body Image Values and Attitudes Among Middle School Boys and Girls*. American Journal of Health Education, Volume 44-1. <https://doi.org/10.1080/19325037.2012.749682>
- Gürsoy, E., Gençalp, N.S. (2010) *Cinsel Sağlık Eğitiminin Önemi*. Aile ve Toplum Dergisi, ISSN: 1303-0256
- Halliwell E, Jarman H, Tylka T, Slater A. (2017). *Adapting the Body Appreciation Scale-2 for Children: A psychometric analysis of the BAS-2C*. Body Image. 2017 Jun;21:97-102.doi:10.1016/j.bodyim.2017.03.005. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28414994/> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Harris, A.D. McGregor, J.C., Perencevich, E.N., Furuno, J.P., Zhu, JU., Peterson D., Finkelstein, J. (2006). *The Use and Interpretation of Quasi-Experimental Studies in Medical Informatics*, Journal of the American Medical Informatics Association, Volume 13, Issue 1, January 2006, Sayfa 16–23, <https://doi.org/10.1197/jamia.M1749> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1380192/> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Hoyle, A., McGeeney, E. (2020). *Great Relationships and Sex Education, 200+ Activities for Educators Working with Young People*. (Kindle Edition). Routledge, Taylor & Francis Group, London New York. ISBN: 978-1-351-18827-2 (ebk)
- International Conference on Population and Development, (ICPD). (1994). *Reproductive Rights and Reproductive Health*. Konferans Metni Sayfa:45, Kahire: UNFPA, https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf (SON Erişim Tarihi: Eylül 2018)
- International Planned Parenthood Federation (IPPF), (2010). *Framework for Comprehensive Sexuality Education (CSE)* https://www.ippf.org/sites/default/files/ippf_framework_for_comprehensive_sexuality_education.pdf (Son Erişim Tarihi: Eylül 2018)
- International Planned Parenthood Federation (IPPF), (2013). *The Better Option: Young people's participation, sexual rights and services in Nicaragua*. IPPF Nicaragua Proje Raporu.
- International Planned Parenthood Federation (IPPF), World Association For Sexual Health (WAS). (2016). *Fulfil! Guidance document for the implementation of young people's sexual rights*. <https://worldsexualhealth.net/wp->

- content/uploads/2016/09/Fulfil-Guidance-document-for-the-implementation-of-young-people27s-sexual-rights-IPPF-WAS.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Irvine, J. M. (2004). *Talk About Sex: The Battles Over Sex Education in the United States*, University of California Press, 0520243293, 9780520243293, 271s
https://books.google.com.tr/books?id=jBWYvXt18CwC&dq=sexual+education&hl=tr&source=gbs_navlinks_s
- İnci, Y. (2010). *Çocukların Cinsel Suistimali ve İstismarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Jaworska, N. MacQueen G. (2015). *Adolescence as a unique developmental period*. J Psychiatry Neurosci 2015;40(5)
- Jemmott, J., Jemmott, L.S., Fong, G. (2010). *Efficacy of a Theory-Based Abstinence-Only Intervention Over 24 Months*. Arch Pediatr Adolesc Med. 2010;164(2):152-159. doi:10.1001/archpediatrics.2009.267
- Johnson, V, Leach, B, Beardon, H, Covey, M, and Miskelly, C (2013). *Love, Sex and Young People: Learning from our peer educators how to be a youth-centred organisation*. Londra: IPPF
- Jones, M. (2018). *What Teenagers Are Learning From Online Porn*, The New York Times Magazine (02.08.2018), The New York Times Company
- Kadıoğlu, H. (2005). *Yetişkin ve Akran Liderli Cinsel Eğitiminin İlköğretim 8.sınıf Öğrencilerinin Cinsellikle İlgili Bilgi ve Tutumları Üzerindeki Etkileri*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul
- Karademir, Ç. (2020). *Ergenlik Dönemi Uyum ve Davranış Sorunları, Yaşam Dönemleri ve Uyum Sorunları içinde* (155-185). Bilgin, O., Akçıl, S. Nobel, Ankara
- Kara-Ulu, N., Demir, H., Taşar, M.A., Dallar, Y.B. (2014). *Ankara’da Düşük Sosyoekonomik Düzeyi Olan Bir Bölgede Ergenlerin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Hakkındaki Bilgi Düzeyleri*. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi DOI:10.12956/tjpd.2014.100
- Khalil, A., Mohamad, O., Abou-Hashish, Eman, S., Dawood (2011). *Coeducation versus Single Sex Education: Impact on Self Esteem and Academic Achievements among Nursing’ Students*. Journal of American Science, 2011;7/12.
https://www.researchgate.net/publication/262223214_Coeducation_versus_Single_Sex_Education_Impact_on_Self_Esteem_and_Academic_Achievements_among_Nursing_Students (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Király, O., Potenza, M., Stein, D., King, D., Hodgins, D., Saunders, J., vd. (2020).

- Preventing Problematic Internet Use During the COVID-19 Pandemic: Consensus Guidance*, Comprehensive Psychiatry, Volume 100, 152180, ISSN 0010-440X, <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2020.152180>.
- Köse, E. (2009). *Bir Keşif Olarak Modern Kadınlık; Tıp, Beden ve Cinsellik*. Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 1 Sayı 2, Ankara Üniversitesi KASAUM, Ankara <https://cins.ankara.edu.tr/kose2.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Littleton, H., Bretkopf, C.R., Berenson, A. (2005). *Body Image and Risky Sexual Behaviors: An Investigation in a Tri-Ethnic Sample*. Body Image Volume 2, Issue 2, 2005, Sayfa: 193-198 <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2005.02.003>
- Maheux, A.J., Roberts, S.R., Evans, R., Widman, L., Choukas-Bradley, S. (2021). *Associations Between Adolescents' Pornography Consumption and Self-Objectification, Body Comparison and Body Shame*. Body Image 37(2) Haziran, 89-93. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.01.014>
- Martinez, GM, Abma JC. (2015). *Sexual activity, contraceptive use, and childbearing of teenagers aged 15–19 in the United States*. NCHS data brief, no 209. Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics. <https://www.cdc.gov/nchs/products/databriefs/db209.htm#:~:text=By%20age%2017%2C%20this%20percentage,had%20ever%20had%20sexual%20intercourse.> (Erişim tarihi: Nisan 2021)
- Marván, M. L., Cortés–Iniestra, S., Gonzalez R. (2005). *Beliefs about and attitudes toward menstruation among young and middle-aged Mexicans*. Sex Roles 53:273–9
- McCambridge, J., Witton, J., Elbourne, D.R. (2013). *Systematic Review of the Hawthorne Effect: New Concepts Are Needed to Study Research Participation Effects*. Journal of Clinical Epidemiology 67 (2014) 267-277, DOI:<https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2013.08.015> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Mcphail, B. (2004). *Questioning Gender and Sexuality Binaries What Queer Theorists, Transgendered Individuals, and Sex Researchers Can Teach Social Work*. Journal of Gay & Lesbian Social Services. Volume 17/2004, Issue 1, 3-21. http://dx.doi.org/10.1300/J041v17n01_02 https://www.researchgate.net/publication/233079042_Questioning_Gender_and_Sexuality_Binaries (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

- Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2005). *Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Kılavuzu*. Syf:10, Ankara https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/20051746_rehberlik_klavuz_u2.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018a). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20B%C4%B0L%C4%B0MLER%C4%B0%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI2018.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018b). *Ortaöğretim Biyoloji Dersi Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20182215535566-Biyoloji%20d%C3%B6p.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Mills, K. L., Anadakumar, J. (2020). *The Adolescent Brain is Literally Awesome*. Front. Young Minds. 8:75. doi:10.3389/frym.2020.00075 <https://kids.frontiersin.org/articles/10.3389/frym.2020.00075> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Moghadam, Z.B., Rezaei, E., Yalegonbadi, F.K., Montazeri, A., Arzaqi, S.M., Tavakol, Z., Yari, F. (2015). *The Effect of Sexual Health Education Program on Women Sexual Function in Iran*. J Res Health Sci. Spring 2015;15(2) 124-128. PMID: 26175297 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26175297/> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Mokhtar, M.M., Rosenthal, D.A., Hocking, J., Satar, N.A. (2013). *Bridging the Gap: Malaysian Youths and the Pedagogy of School-based Sexual Health Education*. Procedia-Social and behavioral Sciences Volume 85, 236-245 <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.355>
- Monyooe, L.A., Fumba, C.N. (1998). *Pupils' Views on Sex Education in Transkei Schools, South Africa*. Sage Journals Volume: 82 issue: 1, (s): 337-338. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.1.337>
- Morrow, R. (2008). *Sex Research and Sex Therapy A Sociological Analysis of Masters and Johnson*. New York: Routledge http://www.multimedia.pueg.unam.mx/lecturas_formacion/sexualidades/modulo_2/sesion_2/complementaria/Morrow_Ross_Sex_research_and_sex_therapy.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Mürner-Lavanchy, I.M., Koenig, J., Ando, A., Henze, R., Schell, S., Resch, F., Brunner, R., Kaess, M. (2020). *Neuropsychological Development in Adolescents:*

- Longitudinal Associations with White Matter Microstructure*. Developmental Cognitive Neuroscience 45 100812 <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2020.100812>
- Oringanje, C., Meremikwu, M.M., Eko, H., Esu, E., Meremikwu, A., Ehiri, J.E (2016). *Interventions for Preventing Unintended Pregnancies Among Adolescents*. Cochrane Database of Systematic Reviews. 2016; 1(2): 1-104. doi: 10.1002/14651858.CD005215.pub3 (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Özcebe, H., Ünal T., Türkyılmaz, S., Coşkun, Y. (2007). *Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*, Nüfusbilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
- Öztürk, B. (2013). *İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Cinsel Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Pampati, S., Johns, M.M., Szucs, L.E., Bishop, M.D., Mallory A.B., Barrios, L.C., Russell, S.T. (2021). *Sexual and Gender Minority Youth and Sexual Health Education: A Systematic Mapping Review of the Literature*. Journal of Adolescent Health. Volume 68, Issue 6, P1040-1052, DOI:<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.09.032>
- Paslakis, G., Actis, C.C., Mestre-Bach, G. (2020). *Associations Between Pornography Exposure, Body Image and Sexual Body Image: A Systematic Review*. Journal of Health Psychology, 1-18 DOI: 10.1177/1359105320967085
- Penn State University Department of Statistics (2021). *Repeated Measures Analysis, Approach 1: Split-plot ANOVA*. Statistics Online. ABD <https://online.stat.psu.edu/stat505/lesson/9/9.1> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Pınar, G. (2008). *Üniversite Gençlerine Yönelik Geliştirilen Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitim Programının Etkinliği*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Pierce, M., Hardy, R. *Commentary: The decreasing age of puberty—as much a psychosocial as biological problem?* International Journal of Epidemiology 2012; 41: 300-302 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3383190/pdf/dyr227.pdf> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Pişkin, M. (2014). *Özsaygı Geliştirme Eğitimi*. İçinde: Y. Kuzgun (Ed.), İlköğretimde Rehberlik. (s.95–123). Ankara: Nobel Yayınları.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. New Jersey: Princeton University Press.

- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving The Self*. New York: Basic Books
<https://archive.org/details/conceivingself00rose/page/n111/mode/2up> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Rosenberg, M. (1988). *Determination of Self-Esteem*. New Jersey: Princeton University Press.
www.academia.edu/19813736/Rosenberg_M_Society_and_the_adolescent_self_image_Princeton_NJ_Princeton_University_Press_1965_326_p (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Rosenthal, R., Jacobson, L. (1968) *Pygmalion In The Classroom*. The Urban Review. Kluwer Academic Publishers. Online ISSN:1573-1960
<https://doi.org/10.1007/BF02322211>
- Ryan, C. (2009). *Supportive Families, Healthy Children: Helping Families With Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Children*. Family Acceptance Project, Marian Wright Edelman Institute, San Francisco State University.
https://familyproject.sfsu.edu/sites/default/files/FAP_English%20Booklet_pst.pdf f Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Sağlık Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti (2010). *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı, Sağlık Sektörü İçin Ulusal Stratejik Eylem Planı*.
<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/a%C3%A7sap9.pdf>
- Sancar, S. (2020). *Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları, ISBN-13: 978-975-342-719-7
- San Francisco State University (SFST), (2009). *Family Acceptances Project*.
<https://familyproject.sfsu.edu/>
- Santelli, J.S., Rogers, A.D., Rosenfeld, W.D., Durant, R.B., Dubler, N., Morreale, M., English, A., Lyss, S., Wimberly, Y., Schissel, A. (2003). *Guidelines for Adolescent Health Research*. Society for Adolescent Medicine Volume:33/5, 396-409. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2003.06.009>
- Santelli, J., Haerizadeh, S., McGovern, T. (2017). *Inclusion with Protection: Obtaining Informed Consent When Conducting Research with Adolescents*. Innocenti Research Brief 2017-5. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/IRB_2017_05_Aadol03.pdf
- Sarıtaş, E. (2020). *Cinsel Normalliğin Kuruluşu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Heteronormatiflik ve İstikrarsızlıkları*. İstanbul: Metis Yayınları, ISBN-13: 978-605-316-204-9

- Sax L. (2002). *How common is intersex? A Response to Anne Fausto-Sterling*. J Sex Res. Aug;39(3):174-8. doi: 10.1080/00224490209552139. PMID: 12476264. http://homes.chass.utoronto.ca/~sousa/teach/PHL243-06.MAIN_files/20065_phl243h1f_archive/SAX-on-Intersex.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Sex Information & Education Council of Canada (2008). *Canadian Guidelines for Sexual Health Education*. <http://sieccan.org/pdf/guidelines-eng.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (1998). *Filling the gaps: Hard to teach topics in sexuality education*. New York: SIECUS. <https://www.yumpu.com/en/document/view/40968998/filling-the-gaps-sex-ed-solutions> (Son Erişim Tarihi: Mart 2021)
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (2018a). *Guidelines for comprehensive sexuality education: Kindergarten- 12th grade (3rd Edition)*. New York:SIECUS <https://siecus.org/resources/the-guidelines/> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS)., (2020). *National Sex Education Standards Core Content And Skills, K-12 Second Edition*. New York: SIECUS <https://siecus.org/wp-content/uploads/2020/03/NSES-2020-2.pdf> (Erişim Tarihi: Aralık 2020)
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (2018b). *Professional Learning Standards for Sex Education*. New York: SIECUS (Son Erişim Tarihi: Mart 2021)
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (2000a). *Sexuality education in the schools: Issues and Answers*. SIECUS Report, 29(6).
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (2000b). *SIECUS Report- Sexuality Education in the United States*. Volume 28, Number 6. New York: SIECUS
- Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS). (2018c). *Using Outside Speakers to Provide Sex Education A Toolkit for Educators and School District Administrators*. New York: SIECUS (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Sinop-Gedik, A. (2016). *Adolesanlara Verilen Planlı Eğitimin Menstruasyon Ve Genital Hijyen Davranışına Etkisinin Belirlenmesi*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık

- Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Siyez, D. M. (2012). *Ergenlerde problem davranışlar* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Siyez, D. M., Öztürk, B., Esen, E., Kağnıcı, Y. (2018). *Üniversite Öğrencilerine Yönelik Cinsel Sağlık Eğitimi Programları: Sistematik Gözden Geçirme*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 46, 344-362 <https://doi.org/10.21764/maeuefd.358377> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Siyez, D. M., Siyez E. (2007). *Ergenlerin cinsel yaşam deneyimlerinin bazı psikososyal değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Türk Üroloji Dergisi, 33(1), 56-63.
- Siyez, D. M., Siyez, E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin cinsel yolla bulaşan hastalıklara ilişkin bilgi düzeylerinin incelenmesi*. Türk Üroloji Dergisi, 35(1), 49-55.
- Sommat, J., Sota, C. (2013). *The Effectiveness of a School-based Sexual health Education Program for Junior High School Students in Khon Kaen, Thailand*. Procedia-Social and Behavioral Sciences Volume 91, 208-214. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.419>
- Şıklar, Z. (2019). *Puberte Prekoks. Ergenlerde Cinsel Sağlık içinde* (s. 235). Derman, O., Kanbur, N., Aycan, Z., Akgül, S., Tüzün, Z., Kızıllan, M.P., Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Şubadap Çocuk Müzik Grubu (2019). *Fasa Fiso Çocuk Şarkısı*. Hayal Et Albümü. subadapcocuk.org/video/fasa-fiso/, ansiklopedi.subadapcocuk.org/index.php/Fasa_Fiso (Son Erişim Tarihi: Haziran 2021)
- Tagirov, P. (2016). *Sexuality and Its Preferences: Between Binary and Plural Logic*. International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Humanities (ICCESSH 2016). Atlantis Press. <https://dx.doi.org/10.2991/iccessh-16.2016.162> https://www.researchgate.net/publication/306329818_Sexuality_and_Its_Preferences_between_Binary_and_Plural_Logic#fullTextFileContent (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Tarhan, N. (2004). *Aile Yaşamı ve Cinsel Sağlık Programının (AYCSP) Zihinsel Engelli Kız Çocukları Cinsel Bilgi Düzeylerine Etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Taşdemir, N., Kaya, G., Öztürk, D. (2011). *İlköğretim Kademesinde Cinsel Sağlık Eğitimleri*. Ulusal Cinsellik ve Cinsel Eğitim Konferansı Sunum ve Bildiri Kitabı,

TAP Vakfı ve CETAD, İstanbul

- Tekirdağ, A. İ. (2010). *Adolesanlarda Sık Karşılaşılan Jinekolojik Sorunlara Yaklaşım*. JOPP Jinekoloji Obstetrik Pediatri ve Pediatrik Cerrahi Dergisi 2010, 2(1): 13-20.
- The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS) (1997). *Impact of HIV and Sexual Health Education on the Sexual Behaviour of Young People: A Review Update*, Cenevre İsviçre. https://data.unaids.org/publications/irc-pub01/jc010-impactyoungpeople_en.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Trzesniewski, K.H., Donnellan, M.B., Moffitt, T.E., Robins, R., Poulton, R., Caspi, A. (2006). *Low Self-Esteem During Adolescence Predicts Poor Health, Criminal Behaviour and Limited Economic Prospects during Adulthood*. Developmental Psychology 42(2): 381-390 <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.42.2.381> <https://bit.ly/3448HB2> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Tuğut, N. (2012). *Cinselliği Değerlendirme Becerisi Geliştirme Programının Öğrenci Hemşirelerin Bilgi, Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Sivas
- Turhan, O.N. (2015). *Ergenlerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumlarına İlişkin Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Tuzcuoğlu N., Tuzcuoğlu, S. (1996). *Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler*. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:8 251-262
- Türkiye Aile Planlaması Vakfı (2017). *Psikolojik Danışmanlar ve Rehber Öğretmenler için Cinsel Sağlık Eğitimi Notları & Ortaokul Kademesi için Örnek Modüller*. İstanbul: TAPV
- Türkiye Aile Planlaması Vakfı (2021). <https://www.tapv.org.tr/>
- Tylka, T.L., Wood-Barcalow, N. (2015). *The Body Appreciation Scale-2: Item Refinement and Psychometric Evaluation*. Body Image, Volume 12, Ocak 2015, Sayfa: 53-67) <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.09.006>
- Ummak, E. (2016). *Homofobiyle Baş Etme Grup Rehberliği Programına İlişkin Deneysel Bir Çalışma*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Adana
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2015). *Emerging Evidence, Lessons And Practice In Comprehensive Sexuality Education A Global Review*. Fransa: UNESCO

https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243106_eng

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO, UNAIDS, UNFPA, UNICEF, UN Women, WHO, (2018). *International Technical Guidance on Sexuality Education, an Evidence-informed Approach* UNESCO, Revised Edition. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

United Nations Population Fund (UNFPA). (2010). *Sexual and Reproductive Health for All - Reducing Poverty, Advancing Development and Protecting Human Rights*. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/uarh_report_2010.pdf (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

United Nations Population Fund (UNFPA). (2015a). *The Evaluation of Comprehensive Sexuality Education Programmes: A Focus on the Gender and Empowerment Outcomes*. New York, ABD. <http://www.unfpa.org/publications/evaluation-comprehensive-sexuality-education-programmes> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)

United Nations Population Fund (UNFPA). (2020). *International Technical And Programmatic Guidance On Out-of-School Comprehensive Sexuality Education- An Evidence-Informed Approach For Non-formal, Out-of-School Programmes*. <https://bit.ly/3wnovuv>

United Nations Population Fund (UNFPA). (2014). *Operational Guidance for Comprehensive Sexuality Education: A Focus on Human Rights and Gender*. ABD, [www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_OperationalGuidance WEB3 0.pdf](http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_OperationalGuidance_WEB3_0.pdf) (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

United Nations Population Fund (UNFPA). (2015b). *Sexuality Education – Policy Brief No.1*. New York, ABD. http://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GAKC_Policy_Brief_No_1_rz.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)

University of California Berkeley, Centers for Educational Justice & Community Engagement (UC Berkeley, CEJCE). (2014). *Definition of Terms*. <https://bit.ly/3bJNroi> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

Üstündağ, A. (2017). *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Eğitiminin Gençler Üzerinde Etkisinin Değerlendirilmesi*. Başkent Üniversitesi Journal of Education 2017:4(1) 1-10

ISSN

2148-3272

<http://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/69/70>

- Wedel, H. (2019). *Siyaset ve Cinsiyet, İstanbul Gecekondularında Kadınların Siyasal Katılımı*. İstanbul: Metis Yayınevi
- Witchel, S.F., Plant, T.M. (2014). *Puberty: Gonadarch and Adrenarche*. Yen & Jaffe's Reproductive Endocrinology içinde (377-421) Hollanda: Elsevier
- World Association for Sexual Health (WAS). (2014). *Declaration of Sexual Rights*. <https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- World Health Organization (WHO). (2021). *Sexual and Reproductive Health and Research (SRH), including the Human Reproduction Programme (HRP)*. <https://www.who.int/teams/sexual-and-reproductive-health-and-research/key-areas-of-work/sexual-health/defining-sexual-health> (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- World Health Organization (WHO). (2010). *Developing sexual health programmes: a framework for action*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70501/WHO_RHR_HRP_10.22_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- World Health Organization (WHO). (2018) *International Technical Guidance on Sexuality Education - An Evidence-Informed Approach*. <https://www.who.int/publications/m/item/9789231002595#> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- World Health Organization (WHO). (2005). *Sexual and reproductive health: a matter of life and death*. https://www.who.int/reproductivehealth/publications/general/lancet_1.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- World Health Organization (WHO). (1996). *The Status of School Health*. http://www.who.int/school_youth_health/media/en/87.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- World Health Organization (WHO). (1998). The World health report 1998 life in the 21st century: A Vision for all Geneva. http://www.who.int/whr/1998/en/whr98_en.pdf adresinden (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Vatansever Bulut, Ç., Uğuz, K., Kutlu, M.O., Akman, P. (2020). *İlk Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Bilişsel Çarpıtmaları ve Sosyal Fobi Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 1009-1024. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1398427> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)

Haziran 2021)

- Yam, F. C. (2019). *Çocuklar için Beden Takdir Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Ş. Şentürk (Ed.), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararası 100. Yıl Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı içinde (ss.164-172). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
http://u100es.omu.edu.tr/Content_Files/Content/u100es%20Tam%20Metin%20%20B%C3%B6l%C3%BCm.pdf (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Yardımcı, A., Keleştimur, H. (2019). *Puberte Nöroendokrinolojisi ve Gonadotropin Salgılatıcı Hormon Nöronları*. Nobel Medicus Cilt:15, Sayı:2
<https://www.nobelmedicus.com/tr/Makale.aspx?m=657> (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)
- Yaşar, Ö., Buluş, M.D., Kaymak, G.Ö., Güneri, S.E. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusunda Bilgi ve Görüşlerinin İncelenmesi*. JAREN 2019;5(1); 53-58. doi:10.5222/jaren.2019.97759
https://www.researchgate.net/publication/332853075_Üniversite_Oğrencilerinin_Cinsel_Yolla_Bulasan_Hastaliklar_Konusunda_Bilgi_ve_Goruslerinin_Incelenmesi (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Yazgan-İnanç, B., Kılıç-Atıcı, M., Bilgin, M. (2018). *Gelişim Psikolojisi I*, Ankara: Pegem Akademi. ISBN 978-605-241-410-1 DOI: 10.14527/9786052414101
- Yücel Toy, B., Tosunoğlu, N.G. (2007). *Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci, İstatistiksel Teknikler ve Yapılan Hatalar*. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi 2007:1
https://www.researchgate.net/publication/326160669_Sosyal_Bilimler_Alaninda_ki_Arastirmalarda_Bilimsel_Arastirma_Sureci_Istatistiksel_Teknikler_Ve_Yapilan_Hatalar (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, (1990-2021).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Yıldırım, C. (2016). *Bilim Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldırım, D., Bulut, Ç.V. (2018), *Kapsamlı Cinsel Sağlık Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, 5. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi (EJERCONGRESS 2018), Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 2-5 Mayıs 2018 (sy:659-664)
https://ejer2019.ejercongress.org/public/assets/images/EJERCongress_2018_Tam

[Metin.pdf](#) (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)

Yıldız, G. (2020). *Zihin Yetersizliği Olan Genç Yetişkinlerin İstihdama Hazırlamada Bağımsız Yaşam Eğitimi Programının Etkililiği*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Eskişehir

Yılmaz, Y. (2019). *Okul Temelli Cinsel İstismardan Koruma Psiko-Eğitim Programının Öğrenciler, Öğretmenler ve Ebeveynlerin Bilgi Düzeylerine Etkisi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Adana

Zeren, F., Gürsoy, E. (2018). *Neden Cinsel Sağlık Eğitimi?* Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2018;8(1): 29-33. ISSN: 2146-443X

EKLER

Ek 1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Örnek Maddeleri

Sevgili öğrencim, bu ölçek, yüksek lisans eğitimimi tamamlamak için gerçekleştirdiğim araştırmamda veri toplamak için sizlere verdiğim bir ölçme aracıdır. Bu ölçekte sizin kendinize ait düşüncelerinizi öğrenmek amaçlanmaktadır. Bu ölçek bir sınav değildir, sizin başarınızı ölçmemektedir. Doldurduğunuz ölçeğin sonuçları sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Ölçek sonuçlarınız ve isimleriniz başka kimselerle paylaşılmayacaktır. Lütfen her soruyu dikkatli bir şekilde okuyarak, kendinize en uygun şıkkı işaretleyiniz. Çok teşekkür ediyorum

Psikolojik Danışman Derya YILDIRIM

Adınız ve Soyadınız:

Sınıfınız:

1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

2) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

3) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

4) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

6) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

7) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

8) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

10) -----

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

Ek 2. Çocuklar İçin Beden Takdir Ölçeği Örnek Maddeleri

Sevgili öğrencim, aşağıdaki soruları okuyarak, kendi vücudunuza ilişkin düşüncelerinize uygun olan seçeneği işaretleyiniz. 1-Asla 2-Nadiren 3-Bazen 4-Sık Sık 5-Her Zaman olarak ifade edilmektedir.		Asla	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1.	Vücudumla ilgili iyi şeyler hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.	-----	1	2	3	4	5
3.	----- -	1	2	3	4	5
4.	Vücuduma karşı olumlu bir tavır sergiliyorum.	1	2	3	4	5
5.	-----	1	2	3	4	5
6.	-----	1	2	3	4	5
7.	----- -----	1	2	3	4	5
8.	-----	1	2	3	4	5
9.	-----	1	2	3	4	5
10.	Vücudum çekici insanların resimlerinden ve videolarından farklı olsa bile (mesela mankenler / modeller/ artistler/ futbolcular) kendimi çok güzel hissediyorum.	1	2	3	4	5

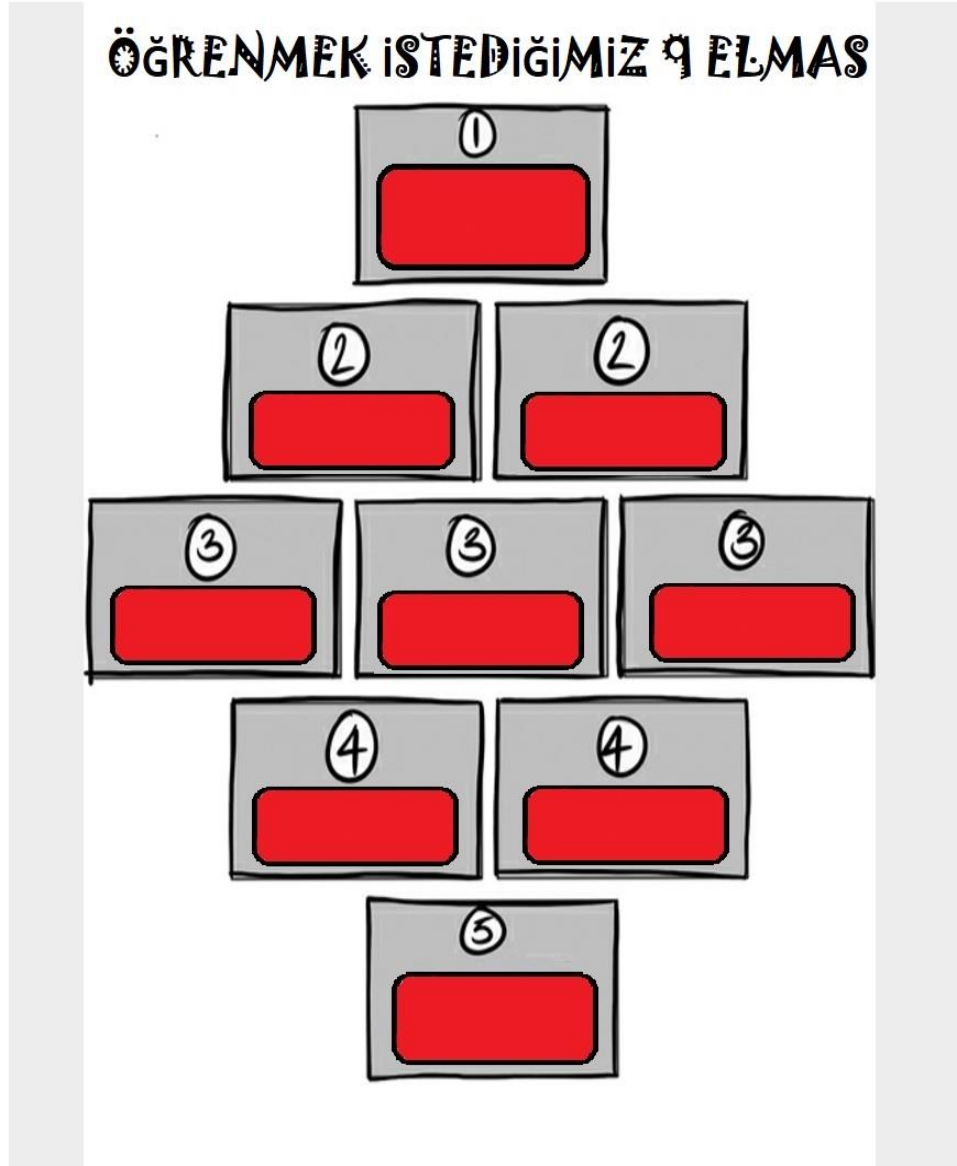
Ek 3. Cinsel Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Örnek Maddeleri

		KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
	MADDELER	1	2	3	4	5
1.	Gençler öğretmenleri ile cinsellik hakkında rahat konuşabilmelidir.					
2.	----- ---					
3.	----- ---					
4.	----- ---					
5.	----- ---					
6.	Cinsel eğitim öğrenciler ergenlik dönemine girmeden verilmelidir.					
7.	----- ---					
8.	----- ---					
9.	----- ---					
10.	----- ---					
11.	----- ---					
12.	----- ---					
13.	----- ---					
14.	Cinsel eğitim, bireyin bedeni ve cinselliği ile ilgili korkularının giderilmesini sağlar.					
15.	----- ---					

Ek 4. Öğrencilerin İsimli Soru Kutusuna Attıkları Sorular ve Soruların Yerleştirildikleri Oturum Başlıkları

Oturumlar	Eğitim Öncesi Kutuya Atılan Sorular
1. Bedenimi ve Cinsiyetimi Tanıyorum	-Organlar kötüleşir mi? -Şeyim küçük olursa ameliyat olur muyum? -Kadınlar nasıl doğum yapar? -Lezbiyen kız ile kız. Gay erkek ile erkek. Gay çocuk yapınca nasıl bir şey olur? -Kadınların bacak arasındaki yere ne denir? -Çocuk nasıl yapılır? -İbneler kız mı erkek mi? -Tüp bebek anne karnına nasıl koyarlar tüpe nasıl sığar?
2. Ergenlik ve Değişimler	-Döl kaç yaşında gelecek? -Ergenlikte ne oluyor hangi yaşta oluyor? -Ergenliğe kaç yaşında gireriz? -Ben ergenliğin ve adet denilen hastalığın kaç yaşında olduğunu merak ediyorum? -Ergenlik bittikten sonra adet biter mi? -Ergenleşerek sesimiz gittikçe kalınlar değil mi? -Ergenliği bitirdikten sonra adet olunuyor ya peki ergenlik tahminen kaç yıl sürüyor?
3. Dilimizde, Medyada ve Toplumumuzda Cinsiyet	-Halama evde kaldı dediler halam nasıl çocuk yapar? -Reklamda çıktı kadın erkekle sapık şeyler yapıyorlar ayıp bir şey bu değil mi? -Erkekler tişörtlüz gezince bir şey demiyorlar kızlar etek giyse orospu diyorlar neden? -S..... nedir? G.... s..... nedir?
4. Özel Alanım ve Sınırlarım & Hayır Diyebilme ve Hayır'ı Kabul Edebilme	-Kızları öpebilir miyim? -Arkadaşımın şeyine dokunsam ne olur? -Biri bizi kaçırdı bizi tuttu bize tecavüz ediyor ne yapacağız? -Tecavüz yapılırken iç organlar yırtılır mı?
5. Değerler ve Farklılıklara Saygı & Sağlıklı İlişkiler	-Oğlanlar bana şişko diyor ayı diyor disipline gitsinler. -Kızları öpebilir miyim? -Sence utanmak normal bir şey mi? Ben çok utanıyorum da? -Oruç tutarken âşık olsam günah olur mu?

Ek 5. Dokuz Elmas Tekniği Afişı

Ek 6. Eğitim Programında Kullanılan Materyal Örnekleri**1. Kadın Üreme Organları Oyuncakları (İçinde Süt Bezleri Bulunan Meme, Vulva, Plasenta, Uterus)**

2. Ergenlik Dönemi Değişim Kartları

Yukarda bulunan kart örnekleri, Türkiye Aile Planlaması Vakfı'nın psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler için geliştirdiği "Cinsel Sağlık Eğitimi Notları & Ortaokul Kademesi için Örnek Modüller" rehberi için hazırlanan eğitim kartlarıdır (TAPV, 2017).

3. Fasa Fiso Çocuk Şarkısı

Sözler:

Kızlar kahkaha atamazmış
Fasa fiso
Oğlanlar yemek yapamazmış
Fasa fiso
Kızlar maçta gol atamazmış
Fasa fiso
Oğlanlar hiç dans edemezmiş
Fasa fiso

Ooo...Fasa fiso
Ooo...Fasa fiso
Ooo...Fasa fiso

Fasa fiso
Ooo...
Fasa fiso

Kızlar çivi çakamazmış
Fasa fiso
Oğlanlar saç uzatamazmış
Fasa fiso
Kızlar çalgı çalamazmış
Fasa Fiso
Oğlanlar hiç ağlayamazmış
Fasa Fiso

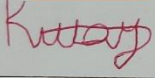
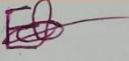
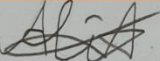
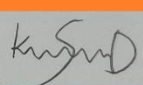
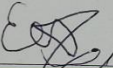
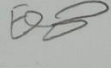
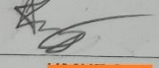
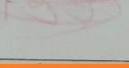
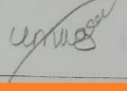
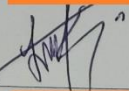
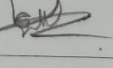
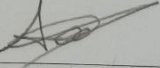
Ooo...Fasa fiso
Ooo...Fasa fiso
Ooo...Fasa fiso

Fasa fiso
Ooo...
Fasa fiso

(Şubadap Çocuk Grubu, 2019)

Ek 7. Ergenlik ve Biz Eğitimi Öğrenci & Danışman Kontratı

1. Danışmanımızın anlattığı eğitimin içeriğini dinledim.
2. Eğitim boyunca dilediğim zaman eğitimi aksatmayacak şekilde soru sorabilirim ve rahatça gülebirim.
3. Eğitimde arkadaşlarımın ve danışmanımın konuşmasını bölmeden, izin almaya çalışarak konuşacağım.
4. Danışmanımız da bizim konuşmamızı bölmeyecek.
5. Grubu rahatsız edebilecek küfürlü ve argo kelimeler kullanmayacağım. Aklıma gelen özel isimleri söylemeyeceğim, arkadaşlarımı işaret etmeyeceğim. Bu onları rahatsız edebilir.
6. Covid-19 pandemisi nedeniyle, maske-mesafe-hijyen kurallarına dikkat edeceğim, yüksek sesle konuşmayacağım.

			
			
			
			
			DERYA YILDIRIM

Ek 8. Veli Onam Formu

Sayın Veli; Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Cinsel Eğitim Programı’nın Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Beden Takdir Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi: Bir Program Geliştirme Çalışması” adıyla, 08.03.2021/12.04.2021 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Cinsel istismar vakalarının arttığı ve çocuklarımızın internet üzerinden kolaylıkla ulaşabildiği çarpıtılmış cinsel bilgilerin fazlaştığı günümüzde, çocuklarımızı bu durumların olası negatif etkilerinden korumak, cinsiyetlerine ve cinselliklerine dair bilgi ve tutum kazanmaları için geliştirilmiş eğitim programının etkililiğini incelemek

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Eğitim / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırıacı : **Psikolojik Danışman Derya YILDIRIM**
İletişim bilgileri : **şehit Mehmet Fatih Ogun Ortaokulu 05000000000**
deryaxyildirim@gmail.com

*Velisi bulunduğum sınıfta numaralı öğrencisi
.....'ın yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.*

...../...../.....
İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :
Telefon Numarası :

Ek 9. Araştırma İzinleri

T.C.
SEYHAN KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-71071857-605.01-19360772
Konu : Derya YILDIRIM' ın
Tez Uygulama İzni.

19.01.2021

ŞEHİT MEHMET FATİH ONGUN ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a)Valilik Makamı'nın 06.01.2021 tarih ve 18876237 sayılı Onayı.
b)İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 13.01.2021 tarihli ve 19129612 sayılı yazıları

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Derya YILDIRIM' ın hazırlamış olduğu "Kapsamlı Cinsel Sağlık Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi; Bir Program Geliştirme Çalışması" başlıklı tez çalışmasını okulunuzda uygulamak istediğinin uygun görüldüğü ile ilgili Valilik Makamının ilgi (a) oluru, İl Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgi (b) yazısı ekinde ekte gönderilmiştir.

Söz konusu uygulama çalışmasının okul/kurum müdürlerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, veli izin belgelerinin ve gönüllü katılım formunun toplatılarak okul müdürlükleri tarafından muhafazasından sonra uygulamalarda sadece yazımız ekinde gönderilen mühürlü ölçek/anketlerin kullanılması ve elde edilen kişisel verilerin gizliliğine dikkat edilmesi hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

F.Nevin TEKSOY
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek:
1-Yazı Örneği (2 sayfa)
2-Antek Formu ve Ekleri (15 sayfa)

Adres : İstiklal Mah.Bakımyurdu Cd.188/1 Seyhan/ADANA

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (322) 359 87 11
E-Posta: seyhan01_strateji@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Tarık TARAKÇI

Unvan : Memur

İnternet Adresi:

Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d1a0-5f94-31ac-9415-edf3 kodu ile teyit edilebilir.

Araştırma İzinleri

Çocuklar için Beden Takdir Ölçek Kullanım İzni

Çocuklar için Beden Takdir Ölçeği Kullanım İzni Gelen Kutusu x

Derya Yıldırım <derayyildirim@gmail.com>

Alıcı: farukcaner.yam

23 Nisan Cum 18:29

Merhabalar sayın hocam,

Ben Çukurova Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans programı tez öğrencisi Derya Yıldırım. Uyarlamasını yaptığımız Çocuklar için Beden Takdir Ölçeği'nizi tez çalışmamda kullanmak istiyorum. Bu ölçeği kullanmama izin vermenizi ve verdiğiniz takdirde de ölçeği ve puanlama anahtarını benimle paylaşmanızı rica edeceğim.

Şimdiden çok teşekkür ediyorum

İyi çalışmalar dilekleriyle

Derya YILDIRIM

Psychological Counselor

derayyildirim@gmail.com

farukcaner.yam@gop.edu.tr

Alıcı: ben

23 Nisan Cum 20:44

>

> _Derya YILDIRIM_

> _Psychological Counselor_

> _derayyildirim@gmail.com_

Merhabalar Derya Hanım;

Tabi ki kullanabilirsiniz. Ölçek formu ve ilgili bilgiler ekte göndermiş olduğum dokümanda yer almaktadır. Çalışmanızda başarılar dilerim. Sağlıcakla kalın.

--

Faruk Caner YAM

Öğretim Görevlisi/Uzm.Psikolojik Danışman

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Araştırma Uygulama Merkezi

Adalet Meslek Yüksekokulu